

که شکوای گیو

منتدی إقرأ الثقافی

تطبیق (مشورس - عربی - فارسی)

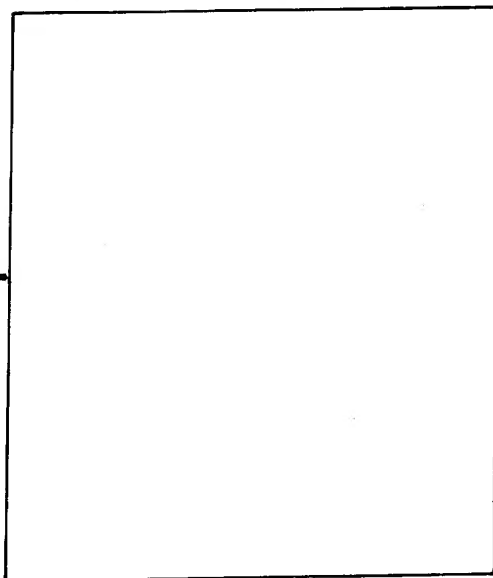
www.iqra.ahlamontada.com

گوگرد ووهی
گیوی موکریانی

پیدا چوونهوهو ناماده کردنی
د. کوردستان گیو موکریانی

بهرگی بهکم
پیشی (أ)

كه شكۆلى گيو

كو كردنه وهى
گيوى موكرىانى

پیدا چوونه وهو ئاماده کردنى
د. کوردستان گيو موكرىانى

به رگى يه كه م
پیتى (آ)

آی کوردان (ل) ۱۲۷۳ هجری

بیکه به ...

» بروا کوردو گیوه، ی برازام

به و هیوایه ی

بلیه ی
رنگه ی خدمت کردنی

رو شنبیری
روونا کتر بکات

کوردستان

۱۹۱۵/۱۱/۲۸

به خدا

پیشه‌کی :

که له زستانی (۱۹۷۷) دا گهرامه وه خاکی پیروژ ، بهو ئاواته وه بووم ، له گه‌ل خوالیخۆشبوو گیوی موکریانی - باوکم ، سه‌ر به‌یه‌که وه بنیین و پیکه وه خه‌ریکی ساخ‌کردنه وه ئاماده‌کردنی لیکۆلینه وه‌ی بابه‌تانی وێژه‌یی و زمانه‌وانی و که‌له‌پووری بین . ترووسکایی ئهم ئاواته‌ رووی له‌ کزی‌کرد ، که‌ له‌ زانکۆی سلیمانی‌دا دامه‌زرام دیسانه وه له‌ کتیبخانه‌کی مامۆستا گیو دوور که‌ وتمه وه . ئاواته‌ که‌ به‌یه‌کجاری بنج‌پرکرا ، که‌ مامۆستا گیو دوامال‌ئاوایی لی‌کردم و رۆژگار له‌ گه‌لمدا نه‌یاربوو ئه‌و گه‌نجینه‌یه‌ی لی‌ وه‌رگرتم .

له‌ زانکۆدا ئه‌رکیکی زۆر گرانیان پی‌سپاردبووم ، ئه‌ویش ده‌رژگوتنه وه‌ی جه‌وت بابه‌تی جۆراو جۆر ، که‌ شه‌ش بابه‌تیان هیچ به‌ندیواریکیان به‌زمانه وه‌ نه‌بوو ، تا ئه‌وساش هیچ جۆره‌ کتیبکی نه‌وتۆ ، که‌ سه‌باره‌ت به‌بابه‌تیک له‌و بابه‌تانه‌ بیت ، که‌ له‌ پێش‌مندا چه‌ندین مامۆستا گوتوو یانه‌ته وه نه‌بوو ، ده‌با خۆم له‌ که‌لێن و سوچ و گۆشه‌ی کتیبانی خۆم‌الی و بیانی ئاماده‌یان بکه‌م ، له‌ پال ئه‌وانه‌شدا له‌لایه‌ن وزاره‌ته وه دانانی چه‌ند کتیبیکم لی‌داواکرا ، ئه‌وانه هه‌موو پتو‌یستیان به‌کات و شوێن بوو ، کات مۆلکی خۆم

نه بوو ، شوینم زور ناله بارو لاهیرو ناریک بوو ، ژووریکي بچکولانه ی به کریږي
نیو خانوویه کی هه شتا مه تری چوارگوشه یی بوو ، که هر تییدا ده مخویند ،
ده متووسی ، چیشتم لی ده نا ، ده نوو ستمو سهرباری نه مه دایکیشم له گه لم دا
گیرۆده ی نه م زیانه بوو .

له گه ل نه وانه شدا بۆ ماوه ی سالتیک په یتا په یتا به فره هنگی (عربی -
کوردی) ، که نیوی نۆ به ریه و ده یان سال مامۆستا گیو خۆی پیوه ماندوو کړد بوو
، چوومه وه و پیشکیشی زانکۆی سلیمانیم کړدو (۲۸۰) لاپه ریه کی لی چاپ کړا ،
که چی له سالی (۱۹۸۳) دا هه مووی فوتاندر او ده لاین به چاپخانه ی زانکۆی
موسل سپیردراوه ، بۆ نه و ی سهرله نوی چاپی بکه نه وه .

نیستنه ش ، که ماوه ی سح سالتیکه گوازاومه ته وه به غدا ، له گه ل بږیږي
شوینیم و باری سهخت و ئالۆزوم وا به شی یه که می (که شکۆلی گیو) پیتی (آ)
م خسته به رده ستنی ئیوه ی خۆشه ویست .

نه م ده ویست به م چهند دیرمی سهر وه ، باسی باری خۆم بکه م ، به لام
له وانه یه نه وانه ی شاره زای دۆخی گرانی من نه بن گله یی بکه ن و بلین ، سه باره ت
به به ره مه کانی مامۆستا گیو هیچی نه کړد .

نه م به ره مه ی به رده ستان ، ئه رک و هه ول و کوششی سی-چل سالی
مامۆستا گیوه ، که تا دوا مال ئاواپی خه ریکي کۆ کړد نه وه یان بوو ، به واتا تا
۱۳۷۷/۷/۲۴ ، بۆ نه م مه به سته چهند جار سهری له شارانی سلیمانی و
کۆیه و که رکوک و قه لادزی و رانیه و ئاکری و دهوک و زاخۆ و داوه ، وه یا
نامه ی بۆ رۆشن بیرانی کورد ناردوه ، تاوه کو جکه له به سهرهات و به ره مه ی
خۆیان هی ناسیارانی ناوچه ی خۆشیانی بۆ بنیرن ، وه ک نه م نامه یی

که له ۱۳۷۵/۳/۱۶ مامۆستا گیو

بۆ مامۆستا مسته فا نه ریمانی ناردوه .

گلیوی آوارهی موکریانی

نه ریای سکن

چو زنده‌ی نه و روزمان پیروزی

هه و ۱۶ / ۲ / ۹۴۵

لهاد خون و هاد زو بانی خو شه و سیم چینی ماموت سینه مطوق افه

دوای بی که شکی گو له سته‌ی ریزد آره زوده ندی

نوساده که تان که یست به هفت دبیاده‌ی تان ایگی دلخوش بوم

وسو پاس به زه بی نیستان به روه‌ری تان ده که کم

نه که ره به ره سچی نازانی نه دانه‌ی هواره و هم پوره دانه

به رمون !

۱ نادی با سیرت و با سیره که وزه‌ت چه ؟

۲ (خو و کی خوشی) و کوردی فردو چو و زیند و به سینه ده
۳ (و وصفی رنه به گزاده کانی که لار) رده وانه به رمون

۴ ترجمه‌ی حیات و غزله که کنی حق که نوشی

۵ خانای قوبادی

۶ نادی ۲ نفره ش عی کانی له خدمت انداز

۷ و سینه‌ی کی شیوه چلی جوانی کاره بایی خوتان به به رگی کوردیده

۸ نه که روه ختانا له به هیندکم کلمای (اصطلاحی لای خوتان
پوره ره دنگه که کم پوره وانه به رمون

لطفاً عرض (حرامم به خدمت چینی همه داین یکی جاف

بکه یه بی و تسو و سحر به به رمون که بو که و حیانه‌ی بوم

نوسوده هفت به رموی

ایر ده که گولی آره زوده و سینه‌ی دیر اریکه شکه کم

۷ به راه

زۆربەي ئەو ويناھەي سالانی سى و چل ، خۆي گرتوونى و جل و بەرگى
 خۆي لە بەرگە دوون ، جا نىكارى كيشاون . مامۇستا گىو بۆ بەدى ھىتانی ئەم
 كارە مەزنە ، رىيازىكى بابەتەنەي گرتبۆ خۆ ، ھەميشە پرسىارە كانى نامادە بوون ،
 و لە ژىرەو ئەو بەرپەرەي بە پرسىارەو ھە ئاراستەي ھۆنەرانى دەكرد ،
 كە لە نىو بەسەرھاتى مامۇستا ئەخۆل دا دۆزىمەو ھە بلایى دەكەمەو :-

اخول - احمد درویش

«دە گۆزەشتى بىوا احمد درویش»

ناوى - احمد شەرت كەمەول

ناوى بىوى - احمد ، درویش
 سال وە جىگەي لە رايى بونى - ساينى ١٩١١

لەقى و ناوبانگى عالى - ~~سەیدى~~
 تەخىلى تاكوى كەدو - ~~سەیدى~~ خاچى

شاعىرى لە چەو ھە بو - ~~سەیدى~~

لە كە مەو ھەصر ائىت - ١٩٢٧ عەلەك

چە نەزىمى ازائىت - كەدەي دىخا كەمەول

بە نەزىمى شەرى ھە - كەدەي

شەرى جەنى لە چە بۆتەوون - خەتەف

پەدەوانە كەي كۆكراو ھەو - ~~سەیدى~~

لە چە نەو ھە شەرىلار ھە - ~~سەیدى~~

آيا لە خەمى نەو شەرى ھە - ~~سەیدى~~

آيا ساينەي ھە - ~~سەیدى~~

له پيداچوونه وەمدا نەمەوێست هۆنەرانى هەلکەوتوى دواى سالى (١٩٧٧)يان بىخەمەسەر ، چونکە کارەکە هەي مامۆستا گيوەو بە نۆيى ئەو ، بەلام هينديک جار بۆي نەلواوە ئەو شاعيرانەي ، تا ئەو سالىدا پەيدا بوون بەسەرھات و بەرھەميان کۆبکاتەو لە نۆي کەشکۆلە کەدا هەر بە ناتەواوي مابوونەو مەن ناتەواويکەم پەيدا کردوون و خستوومەتە سەريان وەکو :-

(دکتۆر ئيحسان فوئاد ، ئەزى گۆران ، محسن ئاوارە ، ئاواز دزەيي ، ئەحمەد رەشوانى ، ئەحمەد سالار ، ئەحمەد عارف ، ئەحمەد ميراڤى و ئەسکەرئى بۆويک و مەلاناوارە) وەيا هينديک لەو هەستيارانە وینەيان نەبوو ، يا بەسەرھات وەيا هۆنراوەيان نەبوو بە پيى توانا دەستم خستوون .

ئەم بەرھەمە کەرەستەيەکى گرنگە بۆ ليکۆلينەو لە ميژووي ويزەي کوردی ، لە جۆري بير کردنەوي شاعيري کورد ، لە فەلسەفەي ژيني ، هەتا لە بابەتي ئەتنۆگرافيش بە هۆي رووخسارو جل و بەرگ و بابەتي باسکراوي نۆي هۆنراوە کانيان .

ئێستە خەريکى ئامادە کردن و پيداچوونەوي پيى (ب ، پ ، ت و ث) يى ئەو بەرھەمە ، لە گەل پيداچوونەو ، بە فەرھەنگە کوردی - عەريکەي ، ماوەيەک لە مەو بەر بە نۆي کچ و کوراني کوردی دا چوومەو مە ئێستە لە چاپخانەکي خۆماندا لە ژيەر چاپدايە .

تاکە خواست و ئارەزووي ئەمڕۆم ، گەرانەو مە بۆ نۆي کتێبخانەي مامۆستا گيو ، کە بە هۆيەو دەتوانم راڤەو خزمەتيکي زياتر پيشکيش ئێسوي خۆشەوێست بکەم و داواي ليبوردي کەم و کورتی بابەتە کەش دەکەم .

د . کوردستاني موکرياني

بەغدا بەهاري - ١٩٨٥

دەزگەي رۆشنبيري و بلاو کردنەوي
کوردی

چەند وېنەيەك ئە ھۆنراوەكانى

۱ - كەتانی شۆزشى

كەتانی شۆزشى رووى تۆم ، لە ھىچ بەدرى نەزەرنەكەم (*)
 شەھىدى تىفى ئەبرۆى تۆم ، لەھىچ طورى ھەزەرنەكەم
 ھەوادس ھىندتير لىدام ، بە پەيكانى زرى بەندەم
 كە منەتبارى لوقمان نىم ، لە ھىچ جوورى سەرنەكەم
 ھەواى سەبزەى روخى يارم ، وەھا سەرمەستى كردووم
 خسوسەن بادەبى چاوى ، لە ھىچ خەمرى خەتەرنەكەم
 رەقىب فەتواى بەقەتلىدا ، بىجەمدىلا ، كە يار فەرمى
 لە باغاتى ئىرم نالەى نەواى تەبرى ھەدەر ناكەم
 لە كالاى مەحبەتدا ، گولى شىعرى لە تىفەم بوو
 لە تەقدىمەن ئىبارەى كرد ، كەوا شىعرى لەبەرنەكەم
 رەقىب ھەورى رەشى ھىنا ، بە رىشوەى تاحىجابى
 گوتم بەدرى بەراتە جەبەكەم ھەورى لەسەرنەكەم
 مەلەتەن مەزوعى ئەشعارى دل (تاڭخەر) زەوقى گۆراو
 پشپۆى بەرقى عەشقىمە ، لە ھىچ فەكرى گوزەرنەكەم

(★) ھەر تەنیا ئەو سى پارچە ھۆنراوەيە ،

لە نىتو كە شكۆلەكەى گىوداھەبوون .

شیشه‌ی دل مهره‌می ژه‌نگاری پیوه گیرنه‌کم
 به‌لک‌کم له‌م ئایینه‌دا ته‌سویری نه‌و ته‌قریرنه‌کم
 مه‌عه‌نیکه‌ سالیحه دل قابله بۆ ته‌سفیه
 بۆیه به‌م جۆشو خروشه عیشقی لی نه‌کسیرنه‌کم
 توپه‌یی شاهان له‌لای من هیچ ره‌واجیکی نییه
 بیچو توره‌ی تور-توره ، له‌م سیکه‌یه ته‌سدیرنه‌کم
 ناوی من بۆ نه‌جمه‌ی ساحیب نیشان نه‌جمه‌ی
 نه‌گبه‌تی بی یا سه‌عاده‌ت ، حایفه چۆن ته‌قسیرنه‌کم
 من له‌ کووره‌ی عیشق ، عه‌جبه سۆزو گوداژیکم هه‌یه
 سه‌ده‌ه‌زار تفلانی عیشقی وه‌ک زوله‌یخا ژیرنه‌کم
 حه‌لقه حه‌لقه‌ی زولفه‌کانی قه‌یدی زنجیری دل‌ه
 جیکه‌ی ئاسایش دکی خانه‌ی زنجیره‌کم
 با له‌ مه‌یدانی حقیقی عیشق و چاوه‌لبرن
 سه‌ده‌ه‌زار خوبانی وه‌ک یوسف له‌ عیشق پیرنه‌کم
 مه‌ززه‌عی به‌خت ، که پا به‌سته‌ی روکابی میحنه‌ته
 توخمی شاری تو دل (ناخکه‌ر) توژی دامه‌ن گیر نه‌کم

۳ - رایت فی المنام ..

رایت فی المنام بیتا احترق
 وبابا مقفلا قد اغتلق
 سألت ما البیت ومن بناه
 وا اسفاه لیم احترق لیم اغتلق
 اجابنی من هاتف بنی الخلیل
 للزائرین خاصه بیت عتق
 تغریدا للعمیر الخضری
 سماؤنا فی الدمع کان انفرق

دامه زرينهري ټاينزاي يه زیدييانه و له نيوي يه که می سده ی ششمی
کوچی دا ژیاوه . (دائرة المعارف الاسلامية) سرباره ت به شېخ نادى
نووسیویه تی :-

« شېخ نادى كورى موسافيرى نه موييږي له گوندى (فار) له به غله به كهوه
هاتو ته نيو چياكانى هه كاري و له وئ دا ته كييه كى بو خوى دروست كړدووه و
خه لكى وه دووى كه وتوون و له سالى (۵۵۵) كوچى به رامبه ر به (۱۱۶۱) ي
زايينى دا هه ر له وئ دا كوچى دوايى كړدووه .

نووسه راني فله ده لټن شېخ نادى (مارئادى) يه ، ديريكي بو خوى ناوهران
كړدېووه به نيوى (لاله شس) پاش شېخ نادى كورى مسافرى كوردى
هاتو ته نه و ديره وه و ديره كهى بو خوى زهوت كړدووه ، ده لټن كورى
مسافرى پيش نه وهى ده ستي خوى به سر ديرا دابگريت شوانى ديره كه بووه .
خودانى كتيبى (فردها روژ) ده لټت (شېخ حسن الداسنى) ده بيژيت ،
كه شېخ نادى پسمامى وي بووه و له ژير فرماني شېخي دا كتيبه كهى خوى
(فردها روژ) داناهه .

سهرچاوه يه كى دى ده لټت :- شېخ نادى كورى زيفر له گوندى (نه ده ن)، وه
هاتو ته نيو چياكانى هه كاري و له گه ل براى خوى دا چوونه ته گوندى (فار) له
هله ب .

شېخ نادى شاعريكي كوردى ناشتي خوازبو ، له سالانى هره دوايى
ته مهنى دا په ندو ناموزگارى بو هاودوستانى خوى داناهه و ده لټت :-

شهر فروشن وه ندى كه ين هم ناشتي خواز
كارو پيشى بولبولى باغادكن كه يف وسه ما

شېخ نادى بوژيكي نيشتان په روه بووه ، له هونراوه يه كى وى دا نه وه
ناشكرا ده كات ، كه حه ز له خوین رشتن ناكات ، به لام سهره راي نه وه ش ، كه
هیرش هاتبايه سهر خاكى نه ویش ده بگوت ناچارن ده بیت گوتوويه تی :-

بادو باگور چەندی دژواری بێن
 نئی گیایی نەرمی شەنگە نابریت
 هاتنا وە سەد هەزار ئێرەش پێی
 نئی گیانی توول و تەر پئی نامریت
 جەر لروم و جەر لفرس جەورا بەدەنگ
 کەفتی کوردستانی دا لئی ئیوریست
 ئەز چە ؟ دەرویشی بی تاسسو بەدی
 لئی بەلئی ، تاسی مە نابیت کەس بکریت
 سەد وەکی روستەم لپەیی نەوقاس دەچن
 تاسی کوردا لدووف کەسی نازفریت
 مە هەزار دەشت و بیابان تێکفەدان
 چەورا روم و فرس لدورا مە دخوریست
 مە دقیت سوسن لکوردستانێ نەبێن
 بیخودان نێرگس ژتیهنا کووزریست

« پارچە ھۆنراوەیەکی دی شیخ ئادی »

دیت و دەمەک دئی بزمان بێن چیا
 ژ داری مە زیر دئی ببادەن وەک گولا
 شەرفروشی وەندی کەین ئەم ئاشتیخواری
 دئی فەکەین رێکا بەهەشتی بو هەما
 ئاف و روبار بەر بە ئەفرای بێهین
 بی نووین و پووشتی بی سەزین و بێ چرا
 تا سوپیدی دئی ل سەر بەفری نووین
 کارویشی بولبولی باغا دکەن کەیف و سەما
 هەرکەسی بمریت دئی ساغ کەین بێ فەمان
 نابن ئیش و نەخۆشی دەردو تا
 باوو باران کامرانی لێ دکەین ئەم بی دەرو
 دەستی یەزدان هاری مە دئی کەت خودا
 نابیتە پەیقی بەل پەشتی هەزار چەندی دسال
 کوورەھێ دئی رابیتن خردەبە باب و برا
 کورد هەمی دئی کامران بێن روژەکی
 دی تەنازع بێن دیمینی بو بەھما
 ئەوەل پەرستی بو خودی نە ژ بو تە ئیل
 ئێم پەرستی تو تی بگە بو هەردووکا

(×) ئەم ھۆنراوانە شکیان لێ دەکریت ، کەھی (شیخ ئادی) بێ ، حوێکە بە
 پیری ئەمرۆ دەربراون و ووشەکانیشی لە فەرھەنگی زمانوانی ئەمرۆی
 کوردی دا هەن ، نەک هەشت سەد سال لەمەوپێش - کوردستان .

نېچ	به لآن ، به لام
توول	ناسك
ټيوريت	نازار ده مينيت
تاس	تاج ، كلاو
به دي	سه لته
نه وقاس	عه ساي ده رویش
كووزرين	هه لپرووكان
په يقين	ناخافتن
نهول په رستي	دين وناين

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that this is essential for ensuring transparency and accountability in the organization's operations.

2. The second part of the document outlines the various methods and tools used to collect and analyze data. It highlights the need for a systematic approach to data collection and the importance of using reliable sources of information.

3. The third part of the document describes the process of interpreting the data and drawing conclusions from it. It stresses the importance of considering all relevant factors and avoiding biases in the interpretation of the results.

4. The fourth part of the document discusses the implications of the findings and the steps that should be taken to address any issues identified. It emphasizes the need for a proactive approach to problem-solving and the importance of continuous improvement.

5. The fifth part of the document provides a summary of the key points discussed and offers recommendations for future research and practice. It concludes by reiterating the importance of maintaining accurate records and the need for a systematic approach to data collection and analysis.

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that this is essential for ensuring transparency and accountability in the organization's operations.

ئارى

سامى كوپرى عەبدولقادرى كورى سولەيمانە ، لە سالى (١٩٤٢)ى
 زايىنىدا لە رەواندز ھاتۆتە جىھانەو ، قوتابخانەى سەرەتايى و ناوەندى لە
 رەواندز تەواو کردوو ھەو خانەى مامۆستايانىشى لە ھەولير تەواو کردوو .

ناری له سالی (۱۹۵۹) دا دهستی به ههلبهستدانان کردووو
سۆزوسه و دای نیشتمان خستوو به ته سهر هه وهسی ههلبهستدانان ، له سالی
(۱۹۶۳) دا به مامۆستای قوتابخانهی (بیخالی) له رهواندز دامهزراوه .

« چهند وینهیهك له هۆنراوهكانی ناری »

۱ - ئه‌ی دل

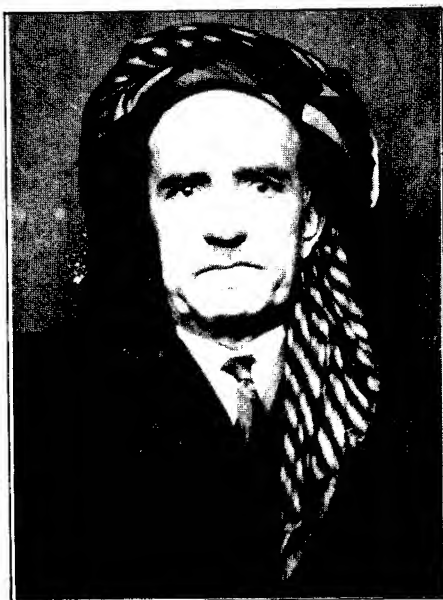
ئهی دل ده‌زانم له من به‌قینی
هه‌نده‌ت نه‌ماوه چاوم ده‌ربینی
په‌م ده‌لایی بۆچی هه‌رده‌م نه‌ساغی
به‌له‌ش لاوازو هه‌لکێشی ناخی
هه‌رده‌م داماوێ لێوت به‌باره
ئه‌بێ ئامانجێ دیدنه‌ی ۰۰۰ یاره
بۆ وا به‌ده‌بختی ، وه‌ها هه‌زاری
هه‌رده‌م غه‌مبارو له‌ ژین بێزاری
ته‌مه‌نت گه‌یی به‌هه‌ژده‌ سالان
قه‌ت خۆشیت نه‌وێت ئه‌ی ماله‌وێران
ئهی دل شاعیرم شاعیر هه‌ر ئه‌بێ
به‌شی نه‌گه‌یه‌تی و ئازاری سه‌ر بێ
به‌لام دله‌که‌م هه‌رچه‌ند هه‌زار به‌م
هیچ یارم ناوێ با هه‌ر غه‌مبار به‌م
به‌لام ، که‌ ووشه‌ی ئه‌م کوردستانه
هاته‌ به‌ر گوێما به‌بێ گومانه
به‌جاری خه‌فه‌ت له‌لای من نه‌با
ئه‌مباتن به‌ره‌و گۆرانی و سه‌ما
په‌یمان ئه‌وه‌یه‌ له‌ رێکه‌ی وولات
روحو ماله‌که‌م بکه‌مه‌ خه‌لات

۱۹۶۰/۵/۲۲

له قوولایی دلو دهروون
 نهیخمه سهه په لکی گولان
 به دیاریه وه بوټ نه یتیم
 بوټو نه یتیم نهی جوان
 نه یتیم جووانی نه رمو نیانی
 فینکی سروهی شه مالی
 نه یتیم توخوا ده پیم بلن
 که گیروده ی بالاکه ته
 دلن من دلدار ته
 تو تاقه دلدارن نهوی
 جا چاوه که نهی نازنه نین
 وهره ته فره له شهرم که
 با تامی دلدارن بکه پین
 بهرووی گهرم، بهووتهی خوښ
 په یمان به ین تا کو نه مان
 تا به یه که گه ین دلشاد بین زوو

هه ل نه ریتم ههستیکی روون
 ټیکه ل به شه ونمی به بیان
 شه تلن فیانم نه دیرم
 نهی هه وینن شادی ژیان
 نموونه ی به فری کو یستانی
 له باخی ژیان کالی
 نه ت بیستووه رازی دلن
 شه یدای خه و خاله که ته
 به ندی داوی زامته
 پرشنکی به ختیارن نهوی
 نهی ناوات و هه ناسه و تین
 سووک سووک فیانت گهرم که
 مهینه تی ژین له بیر به ین
 ناخی دهروونم بیتنه جوښ
 دووله ش بین ویه که دل یه که گیان
 بزین به جووت پر ناره زوو

ناری
(نجم‌الدین دلیل‌زهی)

وینم ببینن جارجار یادم‌کن
دهستی هه‌زاری بگرن شادم‌کن
رتی چاکه گرتن‌پیشه‌ی مه‌ردانه
هه‌رچه‌نده بژیت دوا‌یت نه‌مانه

ناری نیوی نجم‌الدین کوری مه‌لا ره‌سولی دیتیژیهه ، له سالی (۱۹۰۹) ۱۵
له‌سلیمانی هاتۆنه‌دنیاوه‌و له‌خویندنکهی سه‌ره‌تایی خویندوویه‌تی‌و له‌خزمه‌ت
باوکیشیدا هیندیک به‌شی وه‌رگرتوووه‌و به‌زیره‌کی خۆی رۆشنییری گشتی
وه‌رگرتوووه‌و نه‌و کاته‌ی به‌سه‌ره‌اتی خۆی بۆ مامۆستا گیو نووسیوه‌سه‌وه
له‌شارباژیردا (معاون بیطری) بووه . ته‌خه‌لوسی شیعی نجم‌الدین مه‌لا
ره‌سوول له‌پیشدا (شه‌وقی) بووه ، جا دوایه‌کردوویه‌به‌ (ناری) .

چهند وینه‌یه‌ك له‌هۆنراوه‌کانی ناری

۱ - شین بۆ دوو کۆرپه‌ی نه‌وجهوانی نازادو نه‌وزاد

نازادۆ نه‌وزاد کۆرپه‌ی جوانم
روشن‌کهره‌وه‌ی ریگه‌ی ژیانم
هیوام بوو نازاد بێ به‌دکتۆر
لێ هه‌لکا بازووی قوه‌تی پرزۆر
نه‌خۆشی وولات بدۆزیته‌وه
تیماری بکات ببوژیته‌وه
نه‌وزاد له‌حقوق بۆم بێته‌ده‌ری
تۆله‌ی چهند ساله‌ی وولات وه‌رگری
جا بێته‌مه‌یدان باوک و کوپانی
ولات پیش بخه‌ن بۆ کامه‌رانی
نالۆ به‌یداخی یه‌کیتی هه‌لکه‌ن
دوژمن له‌خاکی وولات به‌ده‌رکه‌ن
هه‌نگاو هه‌ل‌بینن بۆ ساحه‌ی ژیان
قورسای وولات بخه‌نه‌سه‌رشان
فه‌له‌ك ده‌ك کوپر بی ، جه‌رگت سوتانم
خانوو ته‌لاری هیوات رووخانم
کویرت کردوه‌ شه‌قامی ژینم
لێت بیزارکردم روحی شیرینم
هیواو خه‌یالی سی ساله‌ی ژینم
وه‌ك خه‌و هات و چوو نه‌ت‌ه‌یشت ببینم
نازادۆ نه‌وزاد چوونه‌قه‌برستان
منیان ه‌یشته‌وه‌ بۆ کیشه‌ی ژیان

ولات لاوانت ووریا بۆتەو
 بۆ تۆ هەول ئەدەن بەدلو بەگیان
 هەنگاو هەلێنن بۆ ساحە زیان
 هیوا بەیدا کە ، هیزت بێتە بەر
 تۆوی یەکی تەسی وا دانە چینی
 ئاویشی ئەدەن بە خوینی جگەر
 ریشە ی نەزانی لە بن دەردینن
 دەس لە ناو دەسا ، گەل گەلو پۆل پۆل
 سوور ئەبێ گۆلی یەکی تە کوردان
 لە مێشکیانا عیلم ئەدا شە پۆل
 بە کامی یارو کویری رەقیبان
 شەمال تۆیش وەرە دەردی دەروونمان
 خاویز و فێنک بەسەر ۰۰۰۰ شاخان
 بگەیهنە لای هەموو ۰۰۰۰ نیشتمان
 تێپەرکە بەسەر مێرگ و گولانسا
 ئینجا برۆرە خزمەت پیشەوا (*) ۰۰۰۰
 عرضی ئیخلاسی گەلم پیشکەش کە
 لەسەر ئەو هەول و ئیمەش ئیقتیدا
 بێ بروا لەخواو ئەغیار ئەندیش کە
 پێی بلێ ئەوا جەژنی نەورۆزە
 ناگر ئەسوێ هەتا کۆ بەیان
 چرای رووناکی ئیمە ئەفرۆزە
 مبارک بایی ئەکەم پیشکەشتان
 (ئاری) تیکۆشین کەردەوێ لاو
 تا ئاخەر تکی خوین لە بەدەنم
 چاولیکەری لە وولاتم باو
 شەرت بێ سەرفی کەم لە رێی وەتەنم

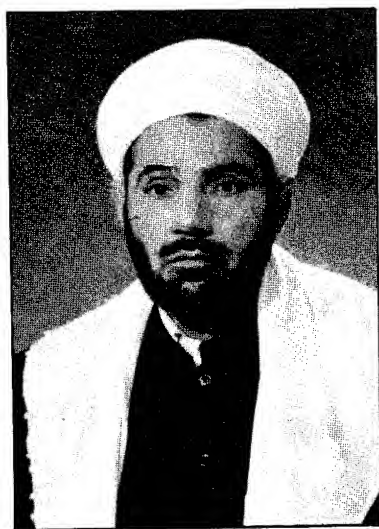

(★) لێردە ما بەستی لە پیشەوا (ئەمین زەکی بەگ) ، هەروە کو خۆی
 لە ژێرەوێ نیوی بردوو ۰ (ک ۲۰۰) ۰

ئازاد

(مەلا محەممەد كۆپى شىخ تەھا)

۱۳۳۶

ئىتۇي مەلا محەممەدە ، كۆپى شىخ تەھاى كۆرى شىخ عەلى كۆپى
مەلا عىسەي بالىسانىيە . لە (۱۳۳۶)ى كۆچىدا زانستى كۆنى لە مزگەوتە كاندا،
كە زۆرتى لەلەي كاكى (مەلا شىخ ئومەر)ى خويندووە . بۇ خويندن چۆتە
خويندنگە (زۆپە) و مەدرەسەى (سىكتان) و مەدرەسەى سېرە و ھەروتە كۆن و
شەقلاۋەشى تەواو كىردووە و ھەروا لە خەتتو تۆتمەش خويندوويەتتو لە
مەدرەسەى مەلا ئەفەندىدا لە ھەولتيرى ئىجازەى لە خزمەتى كاكى وەرگرتووە .

له تهمەنی (۱۷) سالی دا دەستی به ههلبهست دانان کردووه ، ئهوهی نازادی خستۆته سه رهوهوسی ههلبهست هۆینهوه دهنگخۆشی خۆیهتی ، دیوانی به سێ زمانان کوردی و عه ره بی وفارسییه ، بابتهی ههلبهستهکانی دلداری و فهلسهفی و ئایینی و نامه نووسینه بۆ براده ران .

له پاش ئیجازهی ده سالان خه ریکی که سابهت بووه له باليسانی دا ، جا دهستی به ته دهریس کرد ، پینچ سالان له باليسانی و سێ سالانیش له بیاره دا ته دهریس و خه تی ب بووه له دوای ئه مه دا روهی له ههولیر کردووه له مزگه وتی کاکیدا بۆ سالتیک خه تی ب بووه ، له دوای ئه م ساله دا خۆی له ته یراوه دا (له ههولیر) مزگه وتیکی دروست کرد ، شهش سالتیش له وێ دا ته دهریسی کردووه و جا بۆ ماوهی دوو سالان ده ربه ده ر بووه له دوای ئاواره یی له کۆیه له مزگه وتی گه وره دا بووه به ئیمام و خه تی ب و موده ریس بۆ ماوهی سال و نیویک له وێ ماوه ته وه و جا ئه وقاف گواسترویه ته وه بۆ (کبیه) له شاری رومادی .

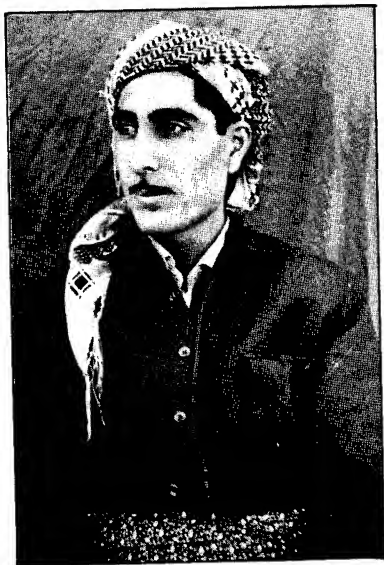
له به ره مه کانی نازاد :

- ۱ - تجویدی منظوم به کوردی .
- ۲ - امان و اسلام منظوم به کوردی .
- ۶ - اللطف الخفي في نظم العقائد النسقي به عه ره بی .
- ۴ - جامع الخطيب به زمانی عه ره بیه (۷۰) خوتبه یه .
- ۵ - نۆیژ بۆچ ئه کهیت وه یا نۆیژ چۆن ئه کهیت به کوردیه .

۱ - سوبحه ی جه ئه

سوبحه ی جیژنه و مه ئارب دووره کوکوم کهوته دل
 سۆزی جه رگ و زه ردی ره نگ و قه لبی ته نگم کهوته مل
 من ، که په روانه م له شیوه ن سه د له بولبول کۆل ترم
 په ی سووتاوی لاله یی کم دل کولاوی غونچه گول
 هه ر که سێ هات و له گه ل ئه حبابی خۆی تۆقه ی ئه کا
 من له گه ل غه م ده سه به گه ردن دانیشم ته وقی له مل
 چاوه رتی شادیسم له کین مه نه عه عه نقا بیته لام
 روو له دادو ده ردی دل کم ، خوین له چاو و ئاته ش له دل
 ئه ی خودا له کوپیه راحت لیم بووه دژمن هه وه سی
 ده ردو غه م ئه مرۆ که به کورسی نشینی ته ختی دل
 گه رچ زاهیر به خت و ساغم بێ نیشانه ی عیله م
 میسلی داعی دل به داغم سینه سو رو جه رگ کول

به تیری غمزه‌ی چاوت جگهر سه‌چاوه‌ی خویننه
 به داوی زولفه‌ک‌ی خاوت دلم برپاوه و به ندینه
 به نووکی خه‌نجه‌ری نه‌برۆت له تاوی تاب‌ی دوو‌گیسوت
 عه‌زیزم موجه‌ری دل سوت جییم شه‌ق‌شه‌قه سیننه
 له عشقی رووی گول‌نارت ، له دووری وه‌سلو دیدارت
 خه‌ریکی بیمارت ، گه‌لێ بێزاره لهم ژینه
 به‌عه‌زمی دیده‌نی خالت ، به‌یادی نیرگسی کالت
 ده‌که‌م نه‌و چاوه ریمالت ده‌که‌م دل باخ و ره‌نگینه
 ویسالت ئاوی هه‌یوانه ، فیراقت ده‌ردو فیغانه
 خه‌یالت قوه‌تی جانه ، میسالت نه‌بوو ، هه‌م‌نینه
 منم داعی ویسالتی تو ، منم مه‌ستی خه‌یالی ... تو
 دلی شه‌یدای جه‌مالی تو هه‌موو ده‌م مات و غه‌م‌گینه

ناشنا

جەبار عەبدولكەرىم

۱۹۳۸

ئىتوى جەبار عەبدولكەرىم ، لە سالى ۱۹۳۸ دا لە ديانە لە دايسكى بوو و خویندىنى لە كۆيە ، تا پۆلى پىنجەمى سەرەتايى تەواو كەردوو ، ھەر لە منداڵىو سەوداى شعرو شاعرىتى لە مېشك دا بوو ، بەلام نەى زانىسود چۆنى بۆ بىجىت ، ھەتا لە مامۇستايانى قوتابخانە كەى دا رىو شويىن و رىبازى ئەدەبى بۆ روون كرايەو ، جا دەستى بە ھۆنراو ھۆنەو كەردوو .

چەندەم ئارام گرت ، لەسەر گەشتەن ، بە شادى ژيان
چەندەم چاوبىرە ، ئاسۆى ئاواتى ، دوورو بىپايان
چەندەم ، ھەلگىشا ، ئاخى ناكامى ، لە ناخى دەروون
نەمدى دەر كەوئ ، لە ئاسۆى ھىوا پرشنگىكى روون
چەندەم مام چاند لە باخى ژينا ، كە بۆم بگرئ گول
بە فرمىسكى چا و ئاوم داو خۆشم ھەروە كە بولبول
بە نغمەى خۆشو بەستەى دلدارى دەم لاواندەو
شنەى ھەناسەم تەمى مەينەتى لىرەواندەو
كەچى بەھارى بەختەم ھەر نەھات نەمدى گولانە
بۆيە ئىستەكەش تامى ژيانى رابردووم تالە

• ناغا

(نهحمەد چوكل ناغا)

نیوی نهحمەد کوپی حاجی چوکل ناغا کوپی هەویز ناغایەو لە خێلی
بایزییەو لە قۆریتان لە ساڵی ۱۳۳۰ کۆچی لەدایکبووەو لە تەمەنی شەش
ساڵیدا لەلای مامۆستای تایبەتی ، کە نیوی مەلا عەبدوللا موکریانی بوو
خوێندووێتی . لە تەمەنی چواردە ساڵیدا هەلبەستی هۆنیوەتەووە هۆی
سەرەکی هۆنراوە دانانیشی بۆ سەودای دڵداری دەگەریتەووە .

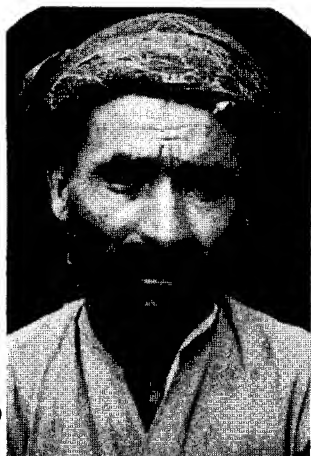
تەم پارچە ھۆنراوئەيەى خوارەوئە بە چوار زمانى ھۆينوئەتوئە ، كوردى ،
عەرەبى ، تورکمانى و فارسى :-

بە قوربانى لېوئەكانى تۆ بە ئالى
شكاندى نرخى مەرجان و لەئالى
جېينىك بېن شىئەرك جېن يظھىر
كنور البدر فى جوف الليالى
ترنچ غېفېك كانى سەفادى
پى اقبال ايلە دشىدى خيالى
چە گويم سينە صافت كە چون است
بآب كوئر نماند از زلالى
نەمامى قەدى خاوت ھىروە كو خاوا
لە چاوى دورخەنگ ئاوارىي بمالى
جېبى مەجئىي يا نور عىنى
وھىل تەرف بھجرك ما جى لى
گوزم صو اقيور گوگلمدە آتش
خيالم فكر نژدن باشقە خالى
نە پايى رفتن و نە طاقتى صبر
بسىر افتادەام من از كلالى
وئەرە رەحمى بە (ئاغا) كە بە قوربان
ھەتاكەى لەم خەم دەردە بنالەم

ھەولئە ۱۹۴۱/۱/۲۹

ئاغا ھەيوانى

ئاغا لە خېلى ھەيوان بوو و لەسەردەمى رەزا قولى خانى ئەبو
قەدارەدا ژياو ، لە سالى ۱۹۱۷ دا لە تەمەنى پەنجا سالىدا كۆچى دوايى
كردوو .

ئاغا ئاسنگەر بوو ، روژيک لە روژان دەچىنە مالى وەستا حاجى خانى
وەستاي ، كە سەگىكى زۆر درى دەبىت ، قەپ لە قاچى ئاغا دەگرىت ،
ئەويش ئەو ھەلبەستەى خوارەو ، كە پلار لە ژنە جوانەكەى وەستا حاجى خان
دەگرىت دەھۆنیتەو :

وەستا حاجى خان يەك تلى دىرى
يەك تلى سىهى دەم كولى دىرى
ژنى بالا بەرز خوش گلى دىرى
باوان برمى چ چلى دىرى
لە ھەركەس خوسە لە دلى دىرى
كورەگەى بازك سەرچلى دىرى
ئوستاي حاجى خان خو رازى دىرى
يەك تلى سىهى مل بازى دىرى
ئاي چ خەم چەم پەروازى دىرى
لەبى تاوانەيل چ گازى دىرى
مە ساوو دوينى خەفيك و مريك
رەنپەكى فەقىرى بى تاوان گرىى

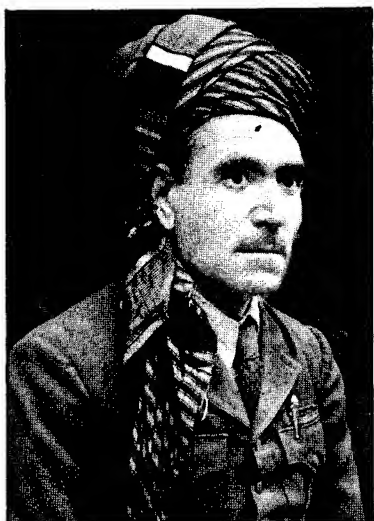
خوسە : خەم
بازك : ھەرزەكار
تاوانەيل : تاوانباران

تل : تووتكەسەگ
دەم كول : لمووزكورت
خوش گل : جوان
چل : پرچ ، قژ

ئاگا

(عەلى ئاگا سەعید)

(۱۹۰۵)

ئەلى ئاگا بە (شەوقى) ش نىوبانگى دەركردووه ، كورى سەعید ئەفەندى
شەوقىيە ، لە سالى (۱۹۰۵) دا لە سلیمانى دا پیتی ناوێتە ژيان و هەر لە ویشدا
خویندنى سەرەتاپى تەواوکردوو لە بەغداش خانەى مامۆستایانى خویندوووه
بە مامۆستا دامەزراوو بوۆتە بەرپۆهەرى قوتابخانەش و شارەزای زمانانسی
كوردی ، عەرەبى و توركى و فارسى بووه . دیوانىكى دووسەد لاپەرەبى هەیه ،
بابەتەكانى بە شیۆهیهكى گشتى نیشتمانى ، دلداری و كۆمەلایەتین .

رۆژی جومعه‌بوو ، وه‌ختی نی‌وه‌رۆ
 له « ناشه گواوی » به‌شی تانجه‌رۆ
 به‌راست و چه‌پ‌دا زه‌ریف روانیم
 پوخته‌م پشکنی ، هه‌تا توانیم
 له‌به‌ر خورگه‌یه‌ك تاڤگه‌ی ئاوی
 نه‌سلی مراویم كردو مـراوی
 سه‌ر سه‌وزی پشت ره‌ش بن کلکی سپی
 خۆم بۆ راکشانده‌ به‌مات و کپی
 هه‌ناسه‌م کیشا ، هه‌ناسه‌ی ئامال
 بیکرم له‌ که‌للە‌ی یاخۆ له‌بن بال
 ناخۆ له‌ کوپوه‌ لی‌ی بگرم نیشان
 له‌پیش زرمه‌دا نه‌چیتته‌ ئاسمان
 قه‌رارم وادا ، نه‌وه‌ك هه‌ستم کا
 له‌کیسم بچـی ، ئینگجار په‌ستم کا
 بۆ که‌وتنه‌ قه‌مچی به‌هه‌نگاوی وورد
 ته‌نیشتاو ته‌نیشته‌ ریگه‌م به‌سه‌ربرد
 روانیم تیلا‌یی روییم به‌له‌نگه
 بـی‌عه‌ینی نه‌توت (په‌نای بی‌ده‌نگه)
 به‌چوار چنگۆله‌ که‌وتمه‌ گاگۆلکی
 خۆم زوو گه‌یانده‌ ، کومه‌له‌ درکی
 نه‌مجا له‌وێ‌دا خۆم کۆکرده‌وه
 خه‌م و هیلاکی‌م له‌ بی‌یربـرده‌وه
 ئاوانی راوچی جوان به‌رێ‌زه
 سیلاح و نی‌چیر پـال و پارێ‌زه
 هه‌مووی حازربوو ، نه‌شه‌م که‌وتسه‌ر
 نه‌شه‌ی لی‌دانی ته‌یری بی‌خه‌به‌ر
 به‌چیچکانه‌وه‌ چیچکی نیشان‌زان
 قه‌وسی قوناخه‌م توندکرد له‌بن شان

قاچى له پيشرو قاچى نوشتاوه
 چاوى چهپ قوچاو راستيش كراوه
خستنه ريكي چاو ، نهختي بهره و خوار
 مهل و موريله و درزي سهر نه نبار
 ته تيك و په نجه نه فاس بؤي وه سستا
 نه نگوستم كيشا ، زرمه لى هه سستا
 هاره و شريخه خسته نه و چه مه
 له ده نك بارووت و له وورشه ساچه
 هاره و دووباره هه مووي نافه رين
 بؤ راوي لاوي نه سري بيسته مين
 له گهل شريخه ملى سيا بهخت
 تلى سي جاردا ، بؤ كهوت له سهر تهخت
 زانيم سه عاتن كاري ته واه
 په كي كهوت ووه ، نيسكي شكاوه
 له گهل نه وهدا دوور بينى باشه
 يه كسهر به هيرش به تيرى واشه
 ده ستيم مالى ، به شان و مليا
 كاتى پيم زاني ، كسپه كهوت له ش
 ته زووي نه كه ، گور ناسنى ره ش
 سه ماوه ريكي كوئى عه جيب سه ير
 لافاو هينا بووي ، له من بوو به گير
 هه ناسه ساردم ، مامه وه حيران
 له راوي ته يري ناو تانجه رؤ بووم
 دلخوشي خوم دا چه قام وينه سنك
 شوكر نه نكاوتم ، كردم به بيژينك
 له وساوه نيسستاش هه رچم ديتهرى
 ته قه لى ناكه م ، هه تا هه له نه فرى

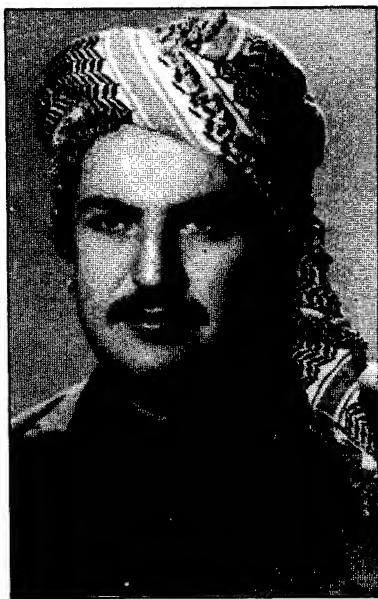
له و خوار نه كرو
 وه نه هه نبار كه
 ها نووه . لير ٥١

موريله : تيزه سهر لووله تهنك .
 ته تيك زمانى تهنكه ، كه په نجه پتوه بنيت ، ده ته قيته وه .

ناگر

(عوسمان حاجی عومەر یەحیا)

(١٩٣١)

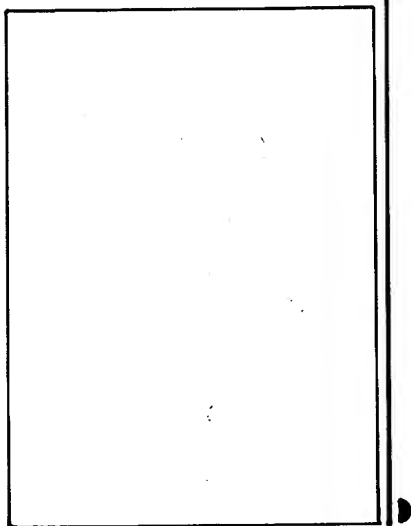

نێوی عوسمان کۆپی حاجی عومەر کۆری مام یەحیا یە ، نێوبانگیان
بە ئەسحابە کوژ پەیدا کردوووە . لە ساڵی (١٩٣١) دا لە کۆیە لە دایک بووە و هەر
لەوێش قوتابخانەی سەرەتایی تەواو کردوووە . لە ساڵی (١٩٤٧) وە دەستی بە
هۆنراوە دانان کردوووە و چەند دیوانیکی هەیە و لە نێو گۆناری هەتاوو هیواو
ژین دا بەرھەمەکانی بلۆ کردۆتەووە .

بهرگی رووی زه‌میین ره‌نگی گۆراوه
 گۆلی به‌هاران شه‌به‌قیسی داوه
 چوزه‌ره‌ی دره‌ختان له‌نوی ژیاوه
 به‌فری نساری که‌ژان تو‌واوه
 جیژنی دره‌ختو گۆلو نه‌وړۆزه
 جیژنیکی کوردی به‌رزو پی‌وړۆزه
 ره‌مزیکي میژووی سه‌ره‌به‌رزی ه‌ۆزه
 له‌یادی روژی ... کاوه
 نه‌مرو یه‌که‌میین روژی به‌هاره
 سه‌رتاپا زه‌میین گۆلو گۆلزاره
 حوكمی نه‌م جه‌ژنه له‌کردگاره
 به‌چوار فەسلێ سال چه‌رخي سووپاوه
 حوكمی روژگار چه‌رخي سه‌رزه‌میین
 نه‌و روژه به‌ره‌زی کرد به‌یه‌که‌میین
 یه‌که‌م روژی سال له‌بنچینه‌ی ژین
 کانی ووشك‌بوو له‌نوی ژیاوه
 به‌سه‌رچوو شه‌وی تاریکی زستان
 گرمه‌ی هه‌وری ره‌ش بروسکه‌ی ئاسمان
 ترسو له‌رزی له‌ش له‌شکری تۆفان
 تازه به‌سه‌رچوو نه‌و چاوو راوه
 سه‌رماو شلیتوه شه‌خته‌و سه‌هۆل‌بوو
 هاوړی زۆردارو دپنده‌ی چۆل‌بوو
 نه‌مرو میوانی ناو قه‌بری قوول‌بوو
 نه‌سه‌تیره‌ی به‌ختی گشتیان ر‌ژاوه

فیتکی بههار بۆی هاته مه‌یدان
 سایه‌قه‌ی ده‌رکرد له‌ناو نیشتمان
 کردی به‌جه‌ژنو ئاهه‌نگ و سه‌یران
 زه‌مین گوشادی لێ ده‌تـكاوه
 گياو گول له‌ ده‌ر سه‌ری نایه‌ ده‌ر
 وه‌سیله‌ی ژیان خه‌رمان و جه‌نجه‌ر
 چوزه‌ره‌ی دره‌ختان دره‌ختی به‌ به‌ر
 رووناکی کوردان تاقه‌ (هه‌تاوه)
 له‌ باعه‌ باعی ده‌نگی به‌رخ و کار
 وێرکرای ده‌شت و می‌رگ و می‌رگوزار
 به‌کزه‌ی شه‌مال نه‌سیمی به‌هار
 له‌شکری زوقمی سه‌رما کشاوه
 شه‌وقی گزنگی له‌ ئاسووه‌گی که‌ژ
 تیشکی پرشه‌نگی دایه‌ باخ‌وره‌ژ
 چویله‌که‌ی ئاشتی سپیلکی قاقه‌ژ
 مزگینه‌ی نه‌مرۆی تازه‌ هیناوه
 ده‌نگی ئه‌م جیژنه‌ وه‌ك شه‌وقی پرت‌ه‌و
 هه‌موو کوردانی رابه‌رانده‌ له‌ خه‌و
 ره‌ویه‌وه‌ ترسو تاریکایی شه‌و
 مانگی له‌ چـواردده‌ خه‌رمانه‌ی داوه
 چاوت هه‌لبه‌ره‌ ئه‌ی گه‌لی کوردی
 شلیوه‌ی زستان پتی شیلی‌کردی
 فیتکی به‌هار رزگاری کـوردی
 به‌فری ناو شاخان شل‌شل‌تـواوه
 نه‌ستیره‌ی به‌ختی کوردستان هه‌لات
 پرشه‌نگی هه‌تاو دایه‌ ناو وولات
 ئه‌و جیژنه‌ به‌رزهی بۆ کردین خه‌لات
 ناگری زستان تازه‌ کـوزاوه

ئاوارە
(ساجد)

ساجد ئاوارە كۆپى ھەممە عەلى كۆپى ھەممە رەزاي كۆرى قوربانىيە و لە
نەژاددا باپىرە گەورەى دامەزرىنەرى دىيى عەبابە يىلتى نىزىك بەشارى
ھەلە بىجەيە و داىكىشى لە عەشرەتى بالەكانە نىزىك بەرايەتى سەرۋى
رەواندووز • لە سالى (۱۹۳۳) دا لە پارىزگەى نەينەوا لە داىكى بوو •

خوئىندى سەرەتايى و سەنەوى لە ھەلە بىجە تەواو كەردووە ، لە سالى
(۱۹۵۹) دا خانەى مامۆستايانى تەواو كەردووە بوو بە مامۆستا •

له تهمه نى (۱۰) ده سالييه وه حەزى له خويندنه وهى ئه ده بياتى كوردى
 كردووه ، كاتى له رهواندز بووه به هۆى چەند ئهفسهريكى كورد پهروهى
 وهك محمەد قودسى و مستهفا خوشناوى شهيد ، كه گوڤارى گهلاويزيان
 بو دههينا ، له تهمه نى (۱۵) پاژه سالى دا له ههله بجهو سليمانى دا گفتوگو
 ده باره شيعرى فايق بيكهس ، شيخ سهلام ، گوران ، عەلى باپير ئاغاو .
 زۆرجار له بهرگيانى نيشتمانى پهروهى له دهورى پاشايه تى دا له خويندنگه
 دهركراوه .

كه گوفارو روژنامهى كوردى ههيه نووسينى ئاوارهى تيدا نه بيت .

له بهرهمه چاپكراوه كانى ساجد ئاواره :-

- ۱ - كچه قاره مان ، (هۆنراوه يه) ، ۱۹۵۶ .
- ۲ - ليكۆلينه وهى ئه ده بى نوڤى كوردى ، ۱۹۶۷ .
- ۳ - كهشتى نوح (له سه ر ژيانى نه جمه دين مه لايه) ، ۱۹۶۸ .
- ۴ - نه وای هه تيو (چوار چيرو كه) ۱۹۶۹ .
- ۵ - بهستەى چوار داستان (هۆنراوه يه) ، ۱۹۷۰ .

له گه ل چەند نووسهريك دا به شدارى دانانى ئه م بهرهمانهى خواره وهى
 كردووه :-

- ۱ - ريياز ، ۱۹۶۹ .
- ۲ - ياوى لينين ، ۱۹۷۰ .

مامۆستای نيو براو ئه ندامى يه كيتى نووسه رانى كورده .
 چەند وي نه يهك له هۆنراوه كانى ئاواره :-

— ۱ — روژى رووناك

له داىك بووم ، بو روژى رووناك تيكوشام
 ربي ئازادى بو رهنج كيشان بوو به هيوام
 منى منال ، حەزم له ئازادى ئه كرد
 كر نووشنى پر له شانازيم بو ئه و ئه برد
 كه دوژمنى چاوى هه لهينا ، بهم بيره منى زوو زانى
 شالاويكى دپندانەى بو سه ر تيكوشانم هانى
 سه رتاپاى خاكى سووركردين به خوڤنى ئالى لاوانمان
 ويستى زوو ريشه كيشى كا ، تروسكهى بيرى هيومان
 بويه ئيمه گه ليكى مهرد رووبهرووى ئاگر بوينه وه
 وتومان به دوژمنى نامەرد ، گه ليكين ناسله ميينه وه

له ديوانى (بهستەى چوار داستان) ۱۹۶۳ دا وه رگيراهه .

ئەي ئازادى ، ئەي ئازادى
 وشەي جوانى پىر لە شادى
 مەبەستىكى گەۋھەرىنى
 ھېندە بەپىت ، پىر لەژىنى
 تۆ چراۋى شەۋە زەنگى
 لەگەل بىي كەس تۆ ھاۋدەنگى
 رابەرى گىشت كەساسانى
 خوانى زۆربەي ھەژارانى
 چەكى دەستى زانايانى
 ئامانجى گىشت بەژارانى
 تۆ دوژمنى بەرەي شەپى
 ئاۋاتى ئاشتى پەرۋەرى
 تىشكى ئامانجى دۈۋۋى
 وشەيەكى زۆر پىرۋى
 لە رىكاتا زۆر لاۋى جوان
 خۇيىۋى جەرگى خۇي رۋان
 زۆر لە خاكى نىشتىمانان
 بەسەرەي تۆ سوۋرەلگەرەن
 مىلى زۆر ئازادى خۈۋان
 بە پەتى شەپ شەتەك دران
 بۆ تۆ بەندىخانەۋ زىندان
 بەرۋەلى گەل پىي پىكران
 كەچى دايەك پىي ئەكەنى
 بىشكە بە وشەت ئەژەنى
 شەۋى درىژ ئەباتە سەر
 بۆ بىنىنى رۆژ بىتەدەر
 ئاۋازى زارى شادىيە
 لايلايە بۆ ئازادىيە
 كە پىيگەيى ۋەتەن زىمان
 ھەنگاۋى خستە رىي ژيان
 باۋوك پىي ئەلئ ئەي ئازادى
 بۆ دۈۋۋىش ھەر تۆي نەۋاد
 ئازاد نەبىي مردن چاكە
 نىشتىمان لەتۆ بىي باكە
 بە ئازادى سەر ئەكەۋىن
 بەرەۋ ئاسۋى رۆشن ئەچىن

نه‌ورۆز هه‌میشه به ناشتی باوه
 میلله‌تیش وه‌ک گۆل له‌یه‌خه‌ی داوه
 ناشتی چرۆی کرد له‌م نه‌ورۆزه‌دا
 تۆوی یه‌کیته‌ی بۆمان هه‌ناوه

ئه‌م کوردستانه‌ هه‌میشه‌ کان و نه‌وتی له‌ دڵ دایه
 دڵی منیش به‌ چه‌شنی ئه‌و (نه‌ورۆز)ی هه‌ر له‌ کۆل‌دایه
 کان و نه‌وتی نیتو ئه‌م خا‌که‌ بلیسه‌ی هه‌ر له‌ گردایه
 (نه‌ورۆز)ی کورد باوه‌ری‌که‌ ، بورکانیکه‌ بنه‌ی نایه

مقام

(۱۲۲۶)

لایحه تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)
 در سال ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)
 که در کابل با و کابل و عامه کابل در دهه ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)
 در سال ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)
 در سال ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)
 در سال ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)

در سال ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)
 در سال ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)
 در سال ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)
 در سال ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)
 در سال ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)
 در سال ۱۲۲۶ (۱۸۴۹) در کابل به تاسیس مدرسه و کلاسهای شریعت و فقه در کابل (دایره المعارف افغانستان، ج ۱، ص ۱۲۲۶)

شیخ بەرپا بوو لە ئەنجامدا لە ۱۹۳۱/۵/۳۱ دا شیخ بۆ ناسریه دوورخرايه وەو
لە سالی (۱۹۳۳) دا گوازا رايه وە بەغدا ، لە سالی ۱۹۴۸ دا روي لە گوندي
خۆی - داری کەلی - کردو هەر لەوێ دا مایه وە ، تا لە ۱۹۵۶/۱۰/۹ دا لە
نەخۆشخانە ی حەیدەری لە بەغدا دوامال ئاوی کردو تەرمە کە یان هێنا یه وە
سلیمانی و لە مزگەوتی گەورە دا نێژرا .

شیخ مەحمود هیندیک جار هۆنراوی هۆنیو تەو (*).

فەرهادی قەومی کوردم فەریادی کورد ئەکەم
دژمن بە کوته کی کاوه وه کو شووشه وورد ئەکەم
بۆ بیستوونی مانعی ئامالی کوردە کان
وه ک کووه کەن بە حەزمی مەتین دەست و بورد ئەکەم
یا کەشتی کورد ئەبەمە ساحلی نەجات
یا روحی خۆم و ئالی پیغمبەر بە پرد ئەکەم
مەحمودی فیکرەتم ئەخەمە دووی ئایازی کورد
یا کەسبی وه سلی ملیهت و نیلی کورد ئەکەم
من کوردم و بە کوردی ئەلێم برایه وە
ذیللەت نەما سەعاده تی کوردان گەرایه وە

عەبدوللا عادل ناویک مودیر ناحیه ی باتاس دە بیئت ، ئارەق خـۆـرو
قوما ر کەربوو وە لە گەل ئەو ی پییر بوو بۆنی بە ئافەرە تانـه وە کردوو ،
فەقئ سمایلی سەر ما بردوو ئەم باسە بۆ شیخ مەحمود دە گێریتە وە ، ئەویش
بەو چەشنە ی خوار وە نامە یە ک بۆ عەبدوللا عادل دە نێریت :-

عادل بە عەدالەت لە سپی لادە بەشی کە
با سوور نەبێ ئەم جارە لە نیو تاسی رەشی کە
چاو مەستە لەشە و هەستە لەسەر کایەن و ئاخوور
چاک لێی خورە زوو تێی خورە خمخانە ی رەش کە
بێ قوو تە ئیستیکە ئەزانم وه کوو گای پیر
ناتوانی لەسەر کلکی ئەکەر مەردی کشی کە

پارچە هۆنراو یە کی شیخ مەحمود شیخ سەلام کردوو یە تە پێنج
خستە کی و لە گەل بەر هەمی ئەودا بلاوی دە کە مەو ، هەروا صدقی کا کە
حەمە ی قازی بۆکانی پارچە هۆنراو یە کی نیتو براوی کردۆتە پێنج خستە کی
لە گەل هۆنراو کان صدقی دا دە بیئت .

(*) شیخ مەحمود بە نازنیتی (نوور بە خشی) یشدا هۆنراوی هۆنیو تەو .

نیوی نهحمه دی سه لاسیه و کوری همه ده مینی همه وه ند له گوندی سه لاس
سه ر به ناوچه ی سه رده شته و له سالی ۱۹۳۴ دا هاتۆته دیناوه .

له مندا لیه وه لای باوکی خویند و ویه تی ، جا چۆته حوجره ی فه قییان و
به فه قیییه تی زۆر ناوچه ی گهرمیی و کویستان گهراوه ، له سالی ۱۹۶۸ دا له گهل
دوو مه لانی تیکۆشه ری خۆی دا ، که نیویان (رهحمان وه تمان چاوشین) و
(مهلا که چه) بوون .

هاواری تووتنه وانیک ی ناوچه ی

سه رده شت

تووتنه وانیک ی

بی خانوو بی زه وی و زارم

بی بوولو باغو بز نو مهر

دوورم له خیر ، نزیك له شه ر

منالم رووت و برسیه

ژیانم پر مه ترسیه

قه رزارم و ده رده ارم

شه رمنده ی خه لکی دی و شارم

رووم نییه بچه نیو خه لک

بی به رگ و پیلو ، بی که لک

خه لکی بی وایه ته مه لم

بی که سو کارو چه په لم

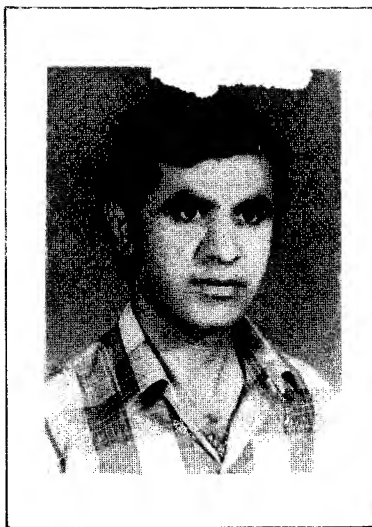
به لام چ بکه م چاره ره شم

خه رمانم زۆره و بی به شم

(★) نه م به سه ره ها ته و وینه ی هۆنراوه کانیم له نامیلکه ی زنجیره ی
تیکۆشه رانی کوردی ئیران - مهلا ناواره) ، که له لایه ن محمد توفیق
ووردی له سالی ۱۹۷۲ دا چاپکراوه ، وه رگرتووه .

[illegible]

۱۰
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

ئاۋارە

مۇھسەن رەشىد ئەخمەد

(مۇھسەن) ئاۋارە

ئىككىنچى مۇھسەن كۆپى رەشىد كۆپى ئەخمەد ، لە سالى ۱۹۵۱دا لەشەرى
 ھەولتەر ھاتتە دىناۋە • خويىندەنى خويىندىكى سەرەتايى و ئاۋەندى تەۋاۋ
 كىردۈۋە ، لەبەر چەند ھۆيەكى تايىبەتى ئەتىۋانىۋە خويىندىكى ئامادەيى
 تەۋاۋىكەت و لە سالى (۱۹۷۰)دا بوو بە فەرمانبەر و ئىستەش ھەر فەرمانبەر و
 لە بەرئۆۋە بەرايەتى پەرۋەردەى ھەولتەر •

مۇھسەن ئاۋارە ھەر لە زوۋەۋە ، لە تەمەنى ھەرزە كايىۋە ، كە چاۋى
 كىردۈتەۋە بە تەنگەۋەى گىرۋىگىرتى ژيان و ناھەموارىۋە پۈۋە ، پەناۋى پىردۆڭ •
 بەر كىتىپ و رۆژنامە و گۆڧارەكان و كىردۈۋى بە ھاورىۋى خۆى •

لە سالى ۱۹۶۹دا يەكەم چوارخىشتەكى بە ئىۋىنىشەنى (شۋان) لە گۆڧارى
 (تىشك) بلاۋ كىردۈتەۋە ، كە ئە خانەى مائۇستايانى ھەولتەر دەردە كرا !
 لەم سالەۋە پەيتا پەيتا ھۆنراۋە و ئۈۋىنىشەكانى خۆى بلاۋ كىردۈتەۋە ، بىچكە لە
 ھۆنراۋە ، تا ئىستە چەند چىرۆڭو لىكۆلىنىۋەۋە بابەتى ۋە رەگىرانى
 بلاۋ كىردۈتەۋە •

له چاپکراوه کانی شاعیر :

- ۱ - شهواره ، (دیوانی شیعر) ۱۹۷۸ .
- ۲ - چۆپاوهگه ، (دیوانی شیعر) ، ۱۹۸۴ .
- ۳ - ریویو قهله ره شکه (کورته چیرۆکی منداآن) ، وه رگیتران ، ۱۹۸۳ .

• چهندوینیهك له هۆنراوه کانی

وینهی ئافرهتیکي ئاواره بوو

ئافرهتیکه ۰۰ ئاوارهیه
سێ منداڵی به کۆلی بێ ههڵناگیرئ
ههر له پێ دا ۰۰ ههر له رێ دا
ناشرانی کامیان فری دا ۰۰ ۱۹
(۲۹ل شهواره)

وینهی کۆل کیشیکي ههزار

دهستم دانا به سهر سهری شولکه دارئ
دام گرت ۰۰ چه ماندمه وه ۰۰ چه ماندمه وه
ههشتا قرتی ، له قه دیه وه ، هه لئه ستا بوو
کۆل کیشیکي پشت که وانهم ، بیر که وته وه
نهم شکاندو ۰۰ بهرم داو راستم کرده وه !!
(۳۲ل شهواره)

چۆپاوهگه

تاشه بهردئ
له ژیر پرووشه ی برژانگی چۆپاوه گه یین
راکشابوو
باره که ویکي له سه رشان و ملا بوو
چۆپاوهگه که دایه شه قه ی وه لām و وتی :
ئاخر دلۆبه کانی منی خۆشویستوو
بهرده کهش سهری له قاندو
وتی : تو بیر سه ده نووکی ئهم که وه بۆ سووربووه ۱۹

» ۴۷ل چۆپاوهگه «

ئاواز

(ئاواز ئەحمەد ھەممەدەمین دزەیی)

۱۹۴۶

ئاواز دزەیی

ئاواز كچی ئەحمەد ھەممەدەمینی دزەییە ، لە ساڵی ۱۹۴۶ دا لە دێی دووگردگان لە دایك بوو ، خویندنی سەرەتایی ھەر لەوێ تەواوکردوو ، لەبەر نەبوونی خویندنگەي كچان وازی لە خویندن ھێناوە ، بەلام لە رێگەي خویندەنەوێ خۆي پێگەیاندوو . لە ساڵی (۱۹۵۹) دا یەكەمین ھۆنراوی داناوێ بە نێوی «سویندم بە نیشتمان» . لە پال ھۆنراوێ ھۆنینهوێشدا ، چەند ژانریكی فۆلكلۆر دەنوسیتەوێ .

لە بەرھەمەچاپكراوێ كانی

فۆلكلۆری كوردی لە ناوچەي دزەییاندا ، بەغدا ، ۱۹۸۴ .

[illegible]

ج. ۲۰۰

[illegible]

١. ناهي

مهلا صالح (ناهي) کوپی مهلا (صبغة الله) کوپی ته بوبه کر کوپی مهلا
نصرالدین کوپی مهلا عظیمه و له بنه مالهی حیده ریانه و له سالی ۱۹۱۴ ای
زایینی له تمه نی (۸۵) هه شتا و پینج سالی دا کوچی دواپی کردوو ه گوره کی
له سلیمانیه ، خویندنی زانستی نایینی له مزگه وته کان دا ته واکسردوو و
به ره هیشی زۆر بووه ، له وانه :

زبدة العقائد له سهر شهرحی عه قاید
سحر العقائد له سهر دواژده علم
شرح البیان فی علم البیان
کتاب الصحة فی الطب والحکمة
کتاب الفرید فی علم النحو
کتاب سهیل نای غناری
کتاب الاصول - مصروف
اسرار القسرائ
مختصرات القسرائ

ناهي له سالی (۱۸۸۶) دا له گه ل خزمو که سانی دا ده چنه سهر داسنیان و
له کاتی یه و دانیان دا داسنیان هیرشیان برده سهریان و هه موویان
کوژی نه نیا ناهي ده پینچه ده ، نه گه کوچی (۳۰) سی برینی پتوه ده بیست و

به ديل ده گيريت و ده بيه نه ژهنگار بۆ لای قايمقام نهویش ره وانهی موسلی
ده کات و به برینداری نه مهی خواره وهی به سه رخوی هه لگوتووه :

نه ری یاران چیه رووی داوه نه مرۆ
ده لئی دنیا هه مووی شیواوه نه مرۆ
له بو قه تعی سه رم ویستاون نه مرۆ
سه را پای قامه تم سوتاوه نه مرۆ
له بهر لیشاوی خوینی چاوه کانه
با بۆم بیتته گریان کیتوی مقلوب
به بی که سی مورغی دل گیراوه نه مرۆ
حه مه ئاغا کوا له گه ل قادر ۰۰۰ بین
که لیره ده ستوپیتم به سراوه نه مرۆ
کوا کاک مسته فا له گه ل نه حمه دو فه تاح
که رۆژی (ئاهی) به شه و سوراوه نه مرۆ

به بۆ نهی کوشتنی عومه ری کوپی گوتوویه تی :-

خوا نه مرۆ چ واقع بو ، که جانانی نیکارم چوو
له سه ره عقل و له ته ن تا قهت له دل سه برو قه رارم چوو
ده با کویر بن له بهر گریان دوو چاوم چاوی چاوانم
چ لیبیکه م چاوه کانی خۆم ، که نهو چاوی خومارم چوو
نه من هیچ نه م نه زانی قه دری رۆله ی وه ک فه ره یدونم
ده با به رم له سه ره تا که وا ته یری هوزارم چوو
نه من چیبیکه م نیه له یل و نه هارو ئارام و ته سگنیم
دلیم پێ مه وجی خوینینه که (عمر) ی نازدارم چوو
هه زاران سازو سوچه ت بی له کن من شین و گریانه
براوه عیش و نۆشی من ، که رۆله ی دل بریندارم چوو
نه تو بوچ نامری ئاهی له تاریکی شهوی هه یجران
ده به ره موسته حه قت بی که لالای شوعله دارم چوو

ئەدەب

ئەدەب نىيىتى عەبدوللا بەگە كۆرى ئىھمەد بەگى كۆپى رۇستەمى كۆپى بابە غومەرى كۆرى سەيفەدىنىيەو لە بنەمالەى بابەمىرىيە .

ئەدەب لە ھەرئىمى موكرىيانى لە دىنى ئەرمانىى بلاخ لە سالى ۱۸۶۲دا پىتى ناوئەتە نىيى كۆرى ژيانەوئەو لە سالى ۱۹۱۲دا بە نەخۇشى شەيلى كۆچى دوايى كىردوئەو ھەر لەو دىيەشدا نىژراوئە ، كە تىيدا ھاتقۇتە گىتتوئە .

ئەدەب شارەزايى لە زمانى كوردى و عەرەبى و فارسىدا ھەبوئە ، ھەروا خۆى فېرى زمانى روسى و ئەلمانى و فەرانسايش كىردوئە ، ئەوئەش بەيارمەتى كىتئىبانى فېرگەر ، ئەدەب بى لە ھۆننەوئەى ھۆنراوئە بەھرەى خۆش نووسى و نىگارسازىشى ھەبوئەو لە نۆتەى مۆسىكاشدا دەسەلاتىكى بەرزى بوئە نىيوانكى دەركىردوئەو بۆ زۆربەى ھۆنراوئەكانى ئاوازی تاييەتى داناوئە ، كە لە دواى ئەوئەش دەنكەخۆشان دووپاتى دەكەنەوئە .

ھەوئەنى ھۆنراوئەكانى عەبدوللا ئەدەب بەشېئوئەكى گىشتى ئەفەنى بوئە ، چۈنكە سەوادى نوسرەت خانى كچى عىزەتوللاى خانى مىر پەنجىيەوئەبوئە ، لە ھىندىك ھۆنراوئەدا خۆشى ئەوئەى دركاندوئە ، بۆ وئەنە گوتوئەتى (*):

دەروبايى منحصر ئەوشۆ بە ھالى نوسرەتە
وئەردى بەزى مەى گوسارى چاوى كالى نوسرەتە

(*) بىروانە (دىوانى ئەدەب ، گىردوگۆكەرەوئەى گىوى موكرىيانى ، ھەولئەىر ، ۱۹۶۶ ، چاپى سىيەمىن ، لاپەرە آ-۸ .

دولبەر ئەمروکە نىگاھت کارى سەد خەنجەر دەکا
يەك بە يەك نیشی موژەت زەحفی دوسەد نەشتەردەکا
نايرەى پشکۆيى کولمەت رەونەقى مەجمەر دەکا
رايحەى شەوبۆيى تسورەت لۆمەيى عەنبەردەکا
ئىلتىھابى عىشقى تۆ ئىمرو لە سىنەى ئىمەدا
دەست و بردى ئاتەشە سۆزان لە نەيشەکەر دەکا
خۆش بەحالى خالەکەى ھىندوو لەسەر گەنجى لەبت
کافرێکى دۆزەخە سەيرى لەبى کەوتە دەکا
بەندەى عىشقى لەبى وەك شەکەرى شيرىنى تۆ
خوسرەوێکە سەلتەنەت با حاتم و ئەفسەر دەکا
ھەرکەسى مەستى سبوحى نەرگسى مەخمورتە
کەى خەيالى حامى سەھبا يا مەيى خوللەر دەکا
چونکە پیت عارە ئەمن بيمە نیشانەى ناوەکەت
تيرەکەت جارێ سەر و جارێ بەعەمدەن بەردکا
زولفەکەت جارێ تەناف و گاهى نافەى مشکناپ
ئەلحق ئەم عەيارە ئەمرو کارى جادووگەر دەکا
بۆ خەيالى جارێ بەلکە ببە بالىنى (ئەدەب)
گەر لەسەر ئەو رەنگە جەم بى يادى نۆ پوستر دەکا

ديوانى ئەدەب ، لا پەرە ۱۰۹

شیت وشیدایی بوتیکه دلّه کهای پی له خه یال
 نه ورهس و ساده روخ و سهرو قه دو چواده سال
 ساحرو شیوه زهن و پیله وهر و جیلوه گهره
 بی وه فاو صدق و صفا شرط و به قاو عه هدی به تال
 ساقی و باده خورو مونس و عیار و له تیف
 زیره کو عاقل و دانا و خودا و نه دی جه مال
 دل بهری سیم بهری حیله گهری و عهده دهره
 له هزاران به یه کیکسی که وه فسا بو و بی مه حال
 هه مده می زود ره می خونچه ده می پرسته می
 نه به سهر رازی به لیم و نه به خان و نه به مال
 سه نه می گول به ده نی خوش سوخه نی خونچه ده نه
 ماهرو و سلسله موو شیفته خو و پی خه و خال
 جه وهری لوتفی به دیداره له نه نداهوه چوون
 که له بللوروه و به یداه صفتی ناوی زه لال
 ته پچکو تور و ته پو ترازو ره عناو له تیف
 که فله و سینه و ساعیه روخ و بالو جه مال
 که ردنی شووش و مونه قهش به دوو خالی ره شو به سی
 بی له که و ژه نک و یه له ههروه کو شووشه ی زه پی قال
 زولفی عه قه رب ره ووشو چهره یی هه مره نگی قه مهر
 توری نه فعا سیرو نه رگس و هه شیر مرال

گرد و مه خروت و موده وهر شق و تور و وه به بی کال
 هه ده می مه پر مه پی سمتی به جه فا سوور بیدا
 تقی ته بی (نه ده ب) نه و سا ده که و یته گرو گال

دیوانی نه ده ب ، لایه وه ۵۲ و ۵۳

« ئەدىب »

ئىئوى خۆى مەلا رەسول و نازنىئوى (ئەدىب)ە ، كورى مەلا سادقى
كورى خەلىفە غەبدولرەحمانى زەندىيە ، كە لە بنەچەكەى دا دەچىتەوه
سەر تىيرەى (لوتقى غەلى خان) و (كەرىم خان) ى زەندە .

ئەدىب لە (۱۲۹۱) ى كۆچى دا لەدايك بووه و سودى خويندە ارىتەسى
لەلايەن زمانى كوردى و فارسى و غەرەبىيە وە فائىش بووه .

ئەدىب بەرىكەى وانه و تنه وە بەكۆپە ئاغيان و ئاش وەستايى و دارتاش و
پزشكىتى دا نانى رۆژانەى خۆى دەستخستوو ، لو كاتەدا ، گە ئەدىب وانهى
بە كورانى ئاورەحمان ئاغادا دەگوته وە مەلا مەحمودىكى لى پەيدا بوو —
ئەوى جىي پىچ لەق بىكات و بى پارە و لەلاى ئەورەحمان ئاغادا ، ئەدىب دوو چارى
سەد شەق تى هەلەدان دەبىت و بەهۆيە وە نەخۆش دەكە وىت و هەل ناستىتە وە لە
(۱۲) ى جەمادى يەكەمى سالى (۱۳۵۱) ى كۆچى دا دوامال ئاوايى —
جىهانى رۆشن دەكات (*) .

(★) بروانە ديوانى ئەدىب ، گردو كۆكەرە وەى گىوى موكرىانى ، هەولتير ،
۲۵۷۳ كوردى .

۱- دودک کت مسته به خاوی قبری دهیخانیست
 ۲- گوری مسته و نامی دهی دودی به هیوا
 ۳- زوایی سارکوت دهیا دهی دهی دهی
 ۴- دهی دهی دهی دهی دهی دهی دهی
 ۵- دهی دهی دهی دهی دهی دهی دهی
 ۶- دهی دهی دهی دهی دهی دهی دهی
 ۷- دهی دهی دهی دهی دهی دهی دهی
 ۸- دهی دهی دهی دهی دهی دهی دهی
 ۹- دهی دهی دهی دهی دهی دهی دهی
 ۱۰- دهی دهی دهی دهی دهی دهی دهی

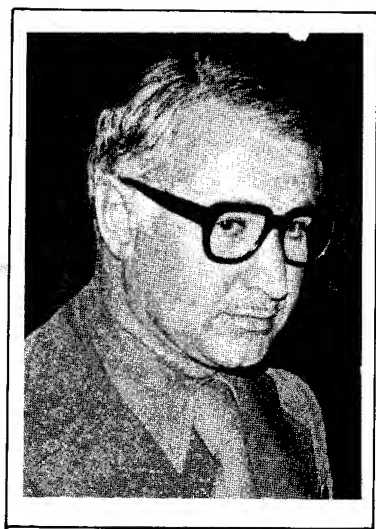
سینه‌های منی کز میانه عاشقی بالا کشید
 شوخودا مایل به غمشیری خسوت بیگانه‌های من کشید
 هر که از من دوری حق دلت پرورم که دوری من کشید
 تازه خیزی زانورده‌سوز تشبعی پادشاه من کشید
 عاشقی خونچشمی دهمست تا که من دوری من کشید
 دهمست زانورده‌سوز تشبعی پادشاه من کشید
 هر پسرده‌سوز دینده‌ی پادشاه من کشید
 دل‌سوزی و از این تشبعی پادشاه من کشید
 خسوت دهمستی و ک (تدبیر) که من پادشاه من کشید
 و از پسرده‌سوز تشبعی پادشاه من کشید

دیوانہ دیوانہ

رووت شه‌مسی ته‌مووزه هه‌موو پـې تابشو تاوه
 نه‌گریجه‌ی چین‌چینه له رووت په‌خشو بـلاوه
 حه‌یرانی ده‌مت‌بم به‌ میسلی شووشه گـولاوه
 قوربانی دوو زولفت بم ، که ده‌لـتی سونبـولی خـاوه
 مه‌یلت نه‌وه چـه‌ند رۆژه له‌سه‌ر وه‌عه‌ده نه‌ماوه
 رۆژی نییه مه‌ستانه که عه‌هدت نه‌شکـینـئ
 وه‌ک که هـروبـا نه‌و دلبی مسکین نه‌رفـیتـنی
 بـئ‌گیان به‌ده‌نی خه‌سته جیگه‌ر بۆچی ده‌مـینـئ
 وه‌ک شووشه‌یی ناسک دلبی بـیچاره شکاوه
 پـیم فـه‌رمـو گوناـهم چـیه نه‌ی سه‌روی دلارام
 چـیدی مه‌که دره‌نجه نه‌سیری منی ۰۰ ناکام
 کووا تاقتی نه‌و جه‌وره هه‌موو تاب توانام
 نه‌برۆی که‌چت حالی ده‌می مه‌رگی نـیـشان‌دام
 ته‌هـدیـدی سه‌ری تیری موژانت به‌عه‌لاوه
 ناواره و خونخواره مه‌گه‌ر وامقی عه‌زرام
 لۆمه‌م چ ده‌که‌ن کوشته و سه‌رگه‌شته‌یی له‌یلام
 غه‌رقی غه‌م و سه‌وداسه‌رو ئاشوفته و شه‌یدام
 بۆ دانه‌یی خالت به‌فریوچووم دلبی کیشام
 سه‌ر تا سه‌ری ده‌وره‌ی قه‌مه‌رت دانو داوه
 سئوی چه‌نه‌گه‌ت ئاوی حیات و چه‌هی زه‌مزم
 نه‌ی گیانی عه‌زیزت به‌فیدای نه‌و سه‌رو په‌رچم
 نه‌ورۆکه ده‌لـیم خاکی هه‌موو ده‌ر وه‌سه‌رگم
 پرسیم چیه ده‌رمانی برینی دلبی پر خـم
 فه‌رمووی ، که ده‌وا‌ی سه‌هوه (ئه‌دیب) گاری‌کراوه

دیوانی ئه‌دیب ، لاپه‌ره ۱۸ ، ۱۹

ئەۋى گۆران

لە دىنى غەبابەيلنى سەر بە قەزاي ھەلەبجە ، سالى ۱۹۳۶ ھاتۆتە دىناوہ ، مەينەتى و نان و مووچە ، كۆچوبار گەلىك ھەوارى پىن كەردن ، تا لە سالى ۱۹۳۹ دا لە سلىمانى نىشتەجى بوون ، لەسەرەتاي چەكان دا لە قوتابخانەى (فېصلىە) خرايە پۆلى يەكەمەوہ ، تا باوكى بەدواى (نان) دا لە ھەولير گىرسايەوہو لە قوتابخانەى «اوليە» وەرگىراو لەو نىوانەدا لەلای مامۆستا گىوى مەكرىانى فىرى تىپچىن و وىنەگرتەوہ بوو ، لەوئىدا خۆزگەو ئاواتىك بۆ ئەۋى بەھۆى چاپخانەوہ دروست بوو ، گەرانبەوہ سلىمانى و بەھۆى راپەرىنى تشرىنى ۱۹۵۲ وە بەندكرائ شەش مانك لەوئىدا مايەوہ ، ئىستە لە سلىمانى دانىشتووەو خانەنشىنە ، ئەو سەردەمەى ، كە لە ھەولير ، لە لاي گىوبووەو ھات وچۆى نىوان گىو گۆران و باس كەردنى وشەى كوردى و دىدارى مامۆستايان ئازاد شەوقى و ماف خەزمەدارو گەلىك رۆشنبىيرو ئەدىباني دى وەك مەلا ھەسەمى قازى (شاھۆ) و عەزىز مەھمەد و عەلى ئاگا و ھى دى كارىگەرئان كەردۆتە سەر بۆ ھۆنىنەوہى شىعر .

ئەزى گۆران لە دەسنووسەى ، كە لە ۱۹۸۴-۱۱-۲۵ دا بۆ منى نووسىو بەم جۆرە باسى بارىكى ئەدەبى دەكات :-

« جا ئەو دەمە گۆران حەزى ئەکرد لەسەر نالى مەزن شتى بنووسىت و زۆربەى كات ، كە دكتۆر مەرف ئەو دەم قوتابى ئامادەى بوو ، بەردەرگەى پىدەگرتىن ، ھەر بۆ لىكۆلىنەو بوو لە نالى ، بەراستى كارىكيان بەو نالىيە دەکرد ، رۆژى دە جار لە گۆرا رايان دەچلەكاند ، كە بەزۆر ھەلەو دەو چامەكەيان دەخويندەو ھەو راست دەكرایەو ، بگرە كار لەو ترازە - من وام لىھات ھەردوو چامەكەم لەبەرکرد ، تا سالانى شەست لەبەرم بوون ، ئەگەرچى ئىستەش پىچر - پىچر لەبەرھەن ھەر ئەم كارە كارى تىكردم ، كە خولىي شىعر بىم » .

ئەزى لەسەر لاپەرەى رۆژنامەو گۆزارەكاندا بەرھەمى ئەدەبى بلاودەكانەو دىوانى « كزەى غەرىبى » ىشى چاپ كردووە .

لە سىبەرەتا گر ئەگرم

دەمى بوو ئەمزانى نىگات
 ھەنەوزى و لام گرتووتى
 كە ھاتمە لات
 پرسیارىكم . بە ئەسپاى ختوكەى پىلوى چاوى دايت
 دەمى بوو ئەمزانى بالات
 لاولاوى خەم تىي ئالاو
 ھەر ئەوئەندە دەستم ھەلدا
 لەگولى خەمەو ئالا
 پەرەى دلم مینای سپىو شىنى دەردا
 دەمى بوو ئەمزانى ، كە تو ۰۰ تروپكى كەزىكى جوانى
 ھەر سىبەرەتە
 بالى شكۆ ۰۰ ئەكاتە مل دلدارانى
 چاوى منیش
 كەروگىكى (۱) بى باران و ۰۰۰
 ئەشكەوتىكى بى سىبەرەو
 ئەو تا تو ۰۰۰
 دلۆپ ۰۰۰
 دلۆپ

(۱) كەورك : ئەو پى ئەشكەوتانەى ، كە ئاو دادەدەو جۆرەكانىساو یا سەرچاوەىەكيان تىدا پەيدا دەبىت .

ئەرۋىتتە بىن دەمى تاۋىر
 مېش ئېم بە فرمىسك و ۰۰
 ھەنسكى خۆم ئەمخواتەۋە
 ئەۋەتا ۋا بەۋ بەرتەۋە
 سېرو ۰۰۰ سەرسام
 خەمەكانم ئاۋىزانى سېبەر ئەبىن
 لە بنارتا دەستەۋدامىنى تۆ ئەبىن
 كەچى جارى ۰۰۰ سېبەرى تۆ
 لە دلى بى نازم نەكەۋت

★ ★ ★

تۆ خەمىكى ۋە نەۋشەيىت
 دركەزى دەۋرت ناتۋانى
 رى لە گزنگى خۆر بگرى
 ۋىنەى بزو پىكە نىنت خەشاربدا
 لەھەر كوى بىم ۰۰ ئەۋ بەرم تۆى
 لەھەر كوى بىت
 ۋەك خۆت چاۋت لە گزنگە
 ئەزانى چۆن
 تارمايى شەۋ ھەلفرىنى
 ھەرتۆ ئەزانى زەردەپەر
 سەر لە ئىۋارى بىۋىنى
 نەم ئەزانى سەۋى بالات
 لە خەۋشەى تەنپايى ۋ ماتا
 رەشەباى شار
 با رەھىلە
 ئەى شەكىنى
 نەم ئەزانى
 لە لەشى سېرو تەزىۋا
 دلىكى ۋا گەۋرەۋ گەرم
 خۆشەۋىستى ئەسۋىتىنى

● نه‌حمەد رەشوانی

نه‌حمەد رەشوانی کۆری سەید عەزیزە (*) ، له ساڵی ١٩٤٢ دا له هەولێر هاتۆتە دنیاوە و هەر لەوێش خۆبەدنگی سەرەتایی و ناوەنجی و خانەیی مامۆستایانی تەواوکردوو ، له ساڵی ١٩٦١ دا له دینی «عەللاً» بە مامۆستا دادەمەزڕیت ، له ساڵی ١٩٦٣ دا واز له مامۆستایی دینیت و دیسانەو له ساڵی ١٩٦٤ ەوە دەگەریتەو مامۆستای قوتابخانەی (قەشقە) ، (عەللاً) ، (جدیدە) ی گوندەکانی دەورووبەری هەولێر و له حوزەیرانی ١٩٦٦ دا دەگەریتە مامۆستای خۆبەدنگی هەردی له هەولێر . له شەوی ١٤-١٥ / ١٣ / ١٩٦٨ دا دوا مال ئاواپی له جیهانی رۆشن دەکات له ئەنجامی ئەو دووگوللەی بەری کەوتبوو .

رەشوانی هەر له منداڵیتووە حەزو ئارەزووی ھۆنراوە دانانی ھەبوو و بەرھەمیکی دەسنووسی بە نێوی فەرھەنگی ھەلبەست بۆ جێھێشووین ، کە له لایەن لەتیف بەرزنجی له ساڵی ١٩٦٨ دا چاپ کراوە و لە ماوەی دواییەدا ، ئەمینداریتی گشتی رۆشنبیری و لاوان له چاپی دایەو .

(*) ئەم بەسەرھات و ھۆنراوانەم له چاپی یەکەمی فەرھەنگی ھەلبەست وەرگرت ، کە له ساڵی ١٩٦٨ دا له بەغدا جایکراوە .

ئەبێنم لیتوی وەك گۆل سووربوو
بەهێمنی چاوی بۆ داخستوو
شەنگی نامینی لیتو ، كە ماندوو
نەك بۆ نەختی ئاو ، بۆ ماچ تینوو

★ ★ ★

مەیه لابەری گشت تالی ژینە
مەیه دەرمانی دلە ی خەمگینە
كاتێ دووبەدوو ئەبی لەگەڵ مە
خۆتی سەرداری ، ئەم سەرزەمینە
پەرچەم و زولفو لە لای ئەبرۆ
دلە ی پر مە یلم ، ئەكەن رەنجەرۆ
رەنگی پەرچەمت و دلە قەقنەسم
شاھیدن لەسەر باسی من و تو

★ ★ ★

ئەم دانە خالەت كە دوو لیتوی لە سەردا
هەروەكو منە ، بۆ كۆلەت بوو شەیدا
كە ئاگری رووت ، خالی سووتاندو رەش كرد
دووری لە خالەت ، گری نا وە جیگەردا

● نه حمده به مې کؤماسې

له شاعیرې نټودارانې کورده و له دهوروبهرې سالانې ۱۷۹۳-۱۸۷۶ز یاوه *

دووری تۆ هیجگار له حدود دهرچوو
روح عذابې جهه نهمې چیششت
نه عزام به عذاب لیک بوون جیا
به مرگت قه سم رازیم به مرگم
مردن خوشتره یاخو دووری تۆ
دووریت ساتیکه مهرگیکه بۆمن
به گورزی هیجران هیچی لی نایه
میرزا یاقوبی ئه دیبی جافان
ویردی زمانسی به سته و لالمه
من به ردم داوه له شووشه ی فله ک
گاهی ئیسفه هان گاهې بۆ بانه
تۆزی بهر پیکت به چاوما بنیم
عهرزی کم بۆ ته سکینی دلّه ئاواره

گیانه دهرچوو
په ژاره ت شادی له دل دا نه هیشت
فیراقت فهرقی کرد به توتیا
وه سوه سته تیری هیند دا له جهرگم
توخوا خۆت بیلې نه ونه مامی بۆ
سانیکه و جاریک ئاکامی مردن
بۆچ جهسته ی خسته ی من له بۆلایه
قه برت پر نور بې شای سینه سافان
شیرعی دلسوزت حوبی حالمه
چهرخی چهپ بۆ من چنیویه کله ک
رههنده ی کردم له رووی به هانه
فرسته تم نادا ساتی بت بینم
یا شهوی شهرخی دووری دوباره

دووریت ناگری بهردایه ناو جهرگ
خوایه یا ویسال یا تاقت یا مرگ

نهم پارچه هؤنراویه له کەشکۆلی ژماره (۱) ، لاپه ره (۷۴) دا وه رگیراوه *

ئەحمەد سالار

ئەحمەد سالار لە ساڵی ۱۹۴۷دا لە گەرەکی دەرگەزینی شاری سلیمانی هاتۆتە ژيانەوه ، کوری عەبدولواحید ئەفەندی مەلا ئەحمەد دەرویشی حاجی مەحمودی حاجی مستەفا قوربانییە ، لە تیرە ی سێتە بەسەری هەمەوه نەدن .

لە شاری هەلەبجە چۆتە خوێندنگەی سەرەتایی و لە شاری سلیمانی دا سەرەتایی و ئامادەیی تەواو کردووه و لە ساڵی ۱۹۷۱ - ۱۹۷۲دا ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی زانکۆی بەغدا ی بەشی شانۆی بە پەلی بالا تەواو کردووه .

له سالى ۱۹۷۲ دا سەرۆكى دهستهى دامه‌زرينه‌رى كۆمه‌لى هونه‌رو
ويژه‌ى كوردى - لقى به‌غدا بووه .

سالى ۱۹۷۳ تىپى پيش‌ره‌وى شانۆى كوردى دامه‌زرا‌ندوه ، تا
سالى ۱۹۷۹ سەرۆكى بووه .

سالى ۱۹۷۱ بۆته‌ يه‌كه‌م سەرۆكى به‌شى ته‌مسيلي رادىۆى به‌غدا .

سالى ۱۹۷۲ خه‌لاتى بابانى وه‌رگرتوه ، خه‌لاتى چاكتزين نه‌كته‌رى
كورد .

سالى ۱۹۷۵ تىپى شانۆى زانكۆى دامه‌زرا‌ندوه له‌ يه‌كه‌م فيستيڤالى
شانۆى زانكۆكان دا خه‌لاتى يه‌كه‌مى وه‌رگرتوه .

له‌ سالى ۱۹۷۹ وه‌ سكرتيرى رۆشنبيرى يه‌كىتى نووسه‌رانى كورده -
لقى سليمانى .

سالى ۱۹۸۴ (تىپى شانۆى سالار) دامه‌زرا‌ندوه ئىسته‌ سەرۆكىتى .

له‌ سالى ۱۹۸۰ ، وه‌ مامۆستاي درامايه له‌ په‌يمانگه‌ى هونه‌ره جوانه‌كان
له‌ سليمانى و ده‌يان ووتارو باسى بيشكىش كردوه .

له‌ به‌ره‌مه‌ چاپكراوه‌كانى

- ۱ - سالم له‌ تاى ته‌رازوى ويژه‌دا ، ليكۆلينه‌وه ، ۱۹۶۸ .
- ۲ - وانهى ره‌شه‌له‌ك ، شانۆنامه ، ۱۹۷۷ .
- ۳ - دلدارانى به‌رباران ، شانۆنامه ، ۱۹۷۹ .
- ۴ - هونه‌رو سهره‌تايه‌ك له‌ ميژووى هونه‌ر ، ليكۆلينه‌وه ۱۹۷۹ .
- ۵ - ده‌روازه‌ى دراما ، به‌رگى يه‌كه‌م ، ليكۆلينه‌وه ، ۱۹۸۰ .
- ۶ - كوميدى ، ليكۆلينه‌وه ، ۱۹۸۱ .
- ۷ - نه‌فكينا له‌ تۆليس ، وه‌رگيران ، ۱۹۸۲ .
- ۸ - تۆتيلۆ ، وه‌رگيران ، ۱۹۸۳ .
- ۹ - ده‌روازه‌ى دراما ، به‌رگى دووه‌م ، ۱۹۸۴ .

نه‌و به‌ره‌مانه‌ى چاوه‌روانى چاپن

- ۱ - ريبازه‌كانى هونه‌ر .
- ۲ - ده‌روازه‌ى دراما ، به‌رگى سيبه‌م .
- ۳ - من و شانۆ .

له گهل نه ستیره دا ده دوام ، خه یالم هینده بالابوو
 هه تا زنجیری هم روژه ، له ده ست و پیم نه نالابوو
 به لئ هه روا له بهرچاوم سه رنجی سه رده می پیتشوو
 که گولزاری ته ماکانم ، هه میشه ئالو والابوو
 گولئی جوانی گه شی هیوام ، له ناو ته م دا نه ژاکابوو
 مه لئ خوش خوانی ئاوازم ، به ده ستی خه م نه نالابوو
 شنه ی بای به ختیار دئ ، ده می بوو وا ئه ویس را بورد
 له هه نگاوی یه که م دا بوو ، له وانای گرو گالابوو
 نه بوو بروام به روژی وا ، نه زانی بو ئه لیم ، چونکه
 دلم تاجی چیا یه ک بوو ، له دووری کوسپو چالابوو
 هه زار ناخ بو ده می پیتشوو ، که هم روژه م نه دیبوو من
 بریسکی شاری نه وساکه ، هه موو دونیای له ته که دا بوو

۱۹۶۹

هاوریکانم زور ده می که گورانیه ک نه لیمه وه
 به پرووی خوړا
 به پرووی ده شتی فراوانی ، کاکي به کاکي و بیابانی بی سنوورا
 به پرووی رووباری سه ر شیتی سه ره و ژوورا
 به پرووی نه و که ژه سه ختانه ی
 له بلندی و سه رکه شیا سه ریان له ناو هه روا تورا
 بو گویی که سی که بیستی
 ده نک دانه وه ش نابیسته وه
 هاوار هاوار ۰۰ دارو به ردی
 هاوریکانم :
 زور ده می که چرایه کی خوړم پتیه
 شاره و شاری زه مین گه رام شاروچکه گان ، گوند ، کویره دئ
 هه موو کوچو که له بهریک

چاوی نه بوو بیگریته وه :

گورزه و چه پکې جرام
له گومینکې مه نگ دا خنکا
وای په روانه و گری سووتان
په یمانه که ی سه و دام رڅا
هاوریکانم :

هزار بوو که به بارانه
جووتیارانی شان به پینه ، ده ست قلیشاو
منالانی سهر قوچکه تاش
هموو شتی له چاویانا ، زه ریایه بوو
ناوړه نگ ده ژیا
له درگه ی ماله و مالیاندا
بو دلوپی بارانی جووان
زه وی زمانی شه قاری ووشم
سوپی بوه وه

باران قات بوو ۰۰۰ باران نه بوو
کاتی دهستی زیسته وه
داسی لیداو دروینهی کرد
نه و سا چاوی خنجیلانه ی شیعر گریا
جاران خه لکی شاری بابل
له دامینی تازه شین بووی به هاریانا
کاتی (نه شتار) نه هاته وه
(ده مووز) له گوپی تاریکا ده مرده وه
خه لکی نه و سا و کوئیسته
له دهشتی ناوومیدیا ، له دهشتی بی به ریا
شیرو پمی ناچاریان
له زامی قوولی دیرینا
نه شارده وه ۰۰۰ نه ناشته وه

هاوریکانم :

من ریواری ریگایه کم ، مه نزلکاکی گه لی دووره
تا ده گه مه ئاستی هه وار ، پشتم نه شکتی
کلاوه ی نه ژنوی ماندو و بوون
له شوین هه نگاو راده کشتی
ده لی لی لی ، ده لو لولو
ریگایه کی گه لی سه خته
مه رگه و کوته له که ی له بهر چاومه
ریگایه که جهرده ی ویشوومه گرتویه
نه وه ند چهنده ریانی سه یر

خۆى بۆ رېبوار ناۋەتەۋە
 ھەلوور بلوورى كام بەختە دەيىباتەۋە !
 ھەنگاۋ كەۋتە ناۋ گىژاۋى چوون و نەچوون
 ۋا تيا ماۋە ، پاش ئەۋ ھەموۋ پىسۋانە
 ئاۋى داھات
 ھەنگاۋ تۇرا
 بۆيە ئەلېم : شەقامە گىشتىھەكانى شار
 بوۋە ئەسپىكى تۆپ
 كۆيىرە رېگان
 كەفى لا لغاۋى ئەسپ ، نىشانەيە بۆ شارەزا
 ۋادەى سەر كىشىيە
 مەن سەرەتاي گۆرانىھەكەم
 ۋەك (قاسلى) ئەلېمەۋە
 « خويىن لە دەمارمايە ھاورى ، نەك مەركەپ ،
 ھاورىكانم :
 لە جىيى زامى چەقۇى دوژمن
 لە پىتلوى زام ۰۰ لەسەر سىنگم
 نۆتەى سروودى ئەنووسم
 بانگى مزگىنى ژيان بى
 ئاۋازى بى
 بەلام ، ھەى رۆ ، ۋەى رۆ
 بەر لە ژانى لە دايك بوون
 لە مندالانى زامابوۋ سەرى تياچوو
 ھاورىكانم :
 ھەقايەتتى ئەگىرمەۋە
 نەبىسترا بى ، نە دېۋى رەش ، ياخود سىپى
 نەجنۆكەۋ شەۋەى تيايە
 زۆر ساكارە :
 ھەبوۋ نەبوۋ
 ھەزارەھا بەردى ووردى زېرم ھىنا
 نام بەكىلى نزرگاگەى نيازەۋە
 ۋەك داپىرە ، بە ھىۋاى كۆپ پىۋەى دەنا
 ھىچى نەگرت ۰۰۰ تەرىش كرا
 ۋەجاخ نەبوۋ
 جارېكى چاۋم ژيا
 بەتالى خۆرى ھاۋىنا بۆ ئاسۆ چووم
 چەپكى گولنى سوورم ھىنا
 لەبەھارى لاي خۇمانا

په لکه زيرينه ی سهرسهری گلزه ردهم کرده دیاری
 نه رخه وانم نایه پیاله ی هه لاله وه
 نیرگسم کرد به سهر سنگی گولاله وه
 چه پکه گولیک ی رازاوه
 پیشکه شم کرد ، مه زاتم کرد
 فریای که ون بین پاره یه به خورایی
 که س نه ی ویست و که س نه ی ویست
 هه ست مرد بوو
 گورستان سهر قالی ی پروپوچی نه و جورانه ی
 نه کروشته وه
 جاریک ی دی ۰۰ ژیا مه وه
 دل گه وره بوو ، له خه م ره خسا
 که شکه گیانی هه ل نه په ران
 په نجی تریفه ی مانگه شه و دهستی گرتم
 گه رامه وه ، خه یالیک ی ووردم هینا
 بۆ هه لپه رک ی چاوی ئاسمان ، سهری خستم
 نه کته ریک ی به هره مه ندی وریام نه وی
 له سهر شانۆی راسته قینه
 له بن تارای ماکیا جه وه ده ری بخا
 نه مه ش نه بوو ۰۰۰
 هاوړیکانم :
 نه مجاره یان بیرم ژیا
 سهیر نه کهم ، سه رچاوه کان
 کانیاوه - زوو - شه کراوه کان
 بوونه گونچو بوونه بازار
 بوومه پاره !
 که و تمه ناوی ۰۰۰ نه ک به ریکه وت
 ده بوو وای دووکان دووکان
 هه تاوه کو ده ست گیره کان
 هه موو گه رام
 تیایا نه چووم
 نه زانی بۆ ؟
 زۆر قه لب بووم
 نه گه ر هاتوو بمامایه
 نه و دهستی قینه نه بوايه ، که فریتی دام
 ئیستا هه زار جادوو گه ریش نه ی نه توانی
 رزگارم کات

غەمى دېم چەند زۆرن ، با بچن لەگەل زستانى
 ھەورى دەرەش دەھىنن ، دەگرن بەرى ئاسمانى
 لەبەر گورەى شەمالى لە رشتىنەى بارانى
 كۆيستان دەمان دەتەمى ، ئەوەل مانگى نەيسانى
 لە كۆيستانى دە عەزىم ھەورى دەرەش دەخروشن
 بەنەشەيى دە بوھارى ، گولان زىرباف دەپۆشن
 ھەرۈەكوو سەحرانى چىنى جوملە مسك فروشن
 بەشادى ئەو بەھارى ، چەند بەزەوق و بەجۆشن
 لە كۆيستانى دەدا رەند لە دللى منى حەزىنە
 گولان لەدەم رووباران جوانبوون بە پەرژىنە
 با بچىن گولان بىننىن ، ھەرچى دللى مەحزوونە
 ئەو گوللى دە دونىايە ، وەفایان بۆ كەس نىنە
 لەسابوى دە سويسنان ، تازە لە من سەرۈەدا
 وەنەوشەم چەند زەرىفە ، نىرگس بە تافەتى زەردا
 گولەمىلاق و خاشخاش ئەتلەسى سوورىان لەبەردا
 ئەو دونىايەى وا شىرىن وەرە دەستى لىبەردە
 لەبەر بۆنى وەنەوشەى ، لە ھەناسەى شەوبايى
 بۆنى گولان دەيەنن ، تىكەل بوون لە سەحرانى
 وەنەوشەم چەند زەرىف دى ، لەگەل شەنگە بىزايە
 مەدحى بەھارى ياران ، ھەرگىز لە تەعرىف نايە
 گەلۆ دەردان ئەز كۆژتم ، لەدەم ئاوو سەرئاوان
 بەعزىكم تەير دەدين ، كەوتن لەدەم شەئاوان
 لە بەر سەداى شالوران ، ئاگرم بەربوۋە ھەئاوان
 فرمىسكم دەيەن بەجوت ، خوناوم دى لە چاوان
 بەھار ھاتە سەر تەختى ، گول ھاتن لە نەكاوا
 وەنەوشەم چەند زەرىف دى ، لەو سويسنى دە ساوا
 لەبەر غەمى مەحبوبەى سەبـرو ھۆشم نەماوە
 ئەو دونىاي مەحبوب و روون ، وەفای بۆ كەس نەماوە
 ئەو بوھارى بە گۆلزار ، ھەرگىز دە تەعرىف نايە
 سويسن و ھەلآل و بەيىوون ، لەگەل شەنگە بىزايە
 چەند سوارچاك و مەردچاك بوون كۆچيان كرد لە دونىايە
 (ئەحمەد) ئەتۆش رادەبرى ، ياران بۆى بكن دوعايە

ئەحمەد عارف لە ساڵى (۱۹۲۷) دا لە كوردستانى توركييا ھاتۆتە دنياوو جوانى سروشتى دەورووبەرى كارى تىن كىردووو ھۆنراوۈى ھۆنيووتەوۈ لە ساڵانى (۱۹۵۹ - ۱۹۶۲) دا لە رۆژنامەى (مەدەنيەت) دا كارى كىردووو .

سەبارەت ئەو ھۆنراوۈيەى لە لاپەرەى داھاتوودا بلأوكراوۈتەوۈ مامۆستا شكور مستەفا لە لاپەرە (۶۳) ى كۆفارى بەياني ژمارە (۱۰۱-۱۰۲) دا دەگەيت : - (ئەم ئەو شيعرەم بەم كوردى كورمانجىيە دەستكەتییە ، ئەوجا ئەحمەد عارف بۆ خۆى بە كوردى گوتووو ، يا بە توركى گوتووو كراوۈ بە كوردى ؟ نازانم . ھەر ئەوئەندە دەزانم بە كوردىم دەستكەوتووو .)

ئاڤا ھەمرەواتى جەمەدى
چار تلى جەمەد ل سەر ئاڤا تۆلە ،
ئەم ژ بىرى دكشىن ئاڤا فەرە ئۆ فۆلان
چاڤى ژ بەرفى دكەلینن
ديار من وەك سى قەدشیرە دشیڕە ئیشاخوۈ
دبى (بايە) ، « بهارى دەرباس دبه »
خویشکا من دوو جانییە ، گران
كەچەك بەدەو تە دیتیە
جارا پیتیینه ھەم قەدشیرە
ھەم ژى دترسە دبى ئەز دەرەم
گەورییەك دن زیدە بىن ئەم لڤى زفستانى ،
بجووكتى من ،
ئەز تو لكو دەرا خوۈ قەشیرم ؟
خوازیا ئەحمەد عارف
تو ل سەر سەران
سەر چاڤان تى

× ئەم بەسەرھاتەو پارچە ھۆنراوۈكەش لە گۆفارى بەيان ژمارە (۱۰۱ و ۱۰۲) ، لاپەرە ۵۵ - ۵۷ ، كە لە لاين مامۆستا شوکور مستەفاوۈ بلأوكراوۈتەوۈ وەرگرتووو .

دولبەرا دايم دەنالم دەم بەدەم شامو سەحەر
 جارئ ناپرسی لە حالم چاو عقابی خوش خەبەر
 چاو عقابی مەھ جەمالی دژمنی کفرو زیلالی
 نوری سری لا یزال کاشفی شق القمر
 کاشفی قەمەر شافعی روژی ئەئیمی
 فاتحی دەرگەیی ئەئیمی / انت لی / نور البصر /
 تۆی بنای ھەردووچاوم وا فیدات بێ جسم و ناوم
 ھەلگیراوە خواردو خەوم ، خواردنم بوینە زەھەر
 خواردنم خوین و زوخواوە ، سەبرو ھۆشم لێ براوە
 ئاتەشی دل وا بەتاوە مسلی شەمعی نیوفەنەر
 من لەبەر پەومی مەماتم دی کە قابزی بوو حیاتم
 وا خەجەل بوو ھۆشو ماتم نامینئ ھۆشو خەبەر
 نامینئ ھۆش لەو سەعاتی دەفتەری دونیام دراتی
 روح دەچینە جێی نیھاتی ، نامینئ مەیلی پەدەر
 نامینئ مەیلی جیھانم دیتە جنبش روح و جانم
 کۆرو لالچی بێ زوبانە ھل تلجأ ماء القطر
 ئاخ لەبۆ قەترەیی ئاوە ، لەو دەمەیی دنیا تەواوە
 شاھو دەرویش تۆپێک جاوە ، قد دخلت في القبر
 بۆ قیامەت قەبرە مالم دین مەلایک بۆ سونالم
 رەبی تۆی موخبیر بەحالم نەمخەبەر سەر رێی خەتەر
 کیت پەرستوو ، کوا ئیمامت ، مەزھەبو دین و کەلامت ؟
 خەشرو میزان و مەقامت ، بێ بەیان کەم ئەم خەبەر
 بێ بەیان کەیی سری قەلبی ، سا خودایە تۆ تەبیبی
 من بلیم ئەللابە رەبی ، وا خەلاس بین لەو خەتەر
 وا خەلاس بین لەو مەقامە ، ئاخری دنیا تەمامە
 جەمعی ئومەت خاس و عامە ، رێی خەتەرمان دیتەبەر
 دەشتی مەحشەر دیتە نالە ، ئاگرو پولو زوخالە
 باب لە فەرزەندی بێزارە ، ئەو لەبەر شین و چەمەر
 ئەو لەبەر گریان و شینە ، قالوا یا ربی رضینا
 کوا محەمەد شای مەدینە ، بۆچ لە خەوتا بێ خەبەر
 بۆچ خەبەردار نابێ لیمان ، قەلبی ناسوتئ ئەو پیمان
 یەك ھەزار سال خەشەرە جیمان ، دەستە ئەژنۆ قوربەسەر

۲ - دولہہ را زۆر

دلبہ را زۆر لہ فیراقت دل دہ نالی وە ک روباب
 بۆ دوو ٲہ بۆی میسلی تاقت بہ ندی جہرگم بوو کہ باب
 بوو بہ بریان توی دہروونم چاو ٲہ ٲہ سرین دل زہ بوون
 مجنون ٲاسا بۆت جنونم لیم حہرام بوو خواردو خواب
 خہوو خۆراکم چ نینہ رەحمەتہن لیلعالہ میمن
 روحم کہ بہ منی حەزینہ با کۆتا بی ٲہ عہزاب
 با کۆتا بی داغو دہردم نالہ نال و ٲاہی ساردم
 بی ٲہ جہل ٲہز بۆ تۆ مردم ، بمدہ ری جامی شہراب
 بالہ بہ بیان لاجی حیجابہ ، مہحبووبہ رۆزی خیتابہ
 من دہ کہم وا خۆم حیسابہ ، کہ مترین تر ٲہز کیلاب
 کہ مترین تر لہو سہگانہت لہو سہگانہی ٲاسہوانت
 روحی من قوربانی گیانت ، گۆل روخی ، روخ ٲافتاب
 ٲہ شہہ بی ٲہز شہوقی عالم ، سہروہری ٲہز نہسلی ٲادہم
 چارہ یی بۆ ری نہ جاتم ٲہی شاہی عالی جہناب
 کۆرہ ٲاسا دل بہ تاوم لہت لہتہ جہرگ و ہہ ناوم
 وا بہ عیشقی تۆ سوتاوم ، کہوتہہ حالی ٲیز تیراب
 حال ٲہریشان بی قہرارم ، خہستہ تہن دل سوختہ دارم
 ٲہو قہدەر بی ٲیختیارم ، نایہتہ حہددو حیساب
 بی حیسابہ شینو رۆرۆم ، خاکی ژیر سہگی تۆم
 ٲاوی چاوانم وەکی چۆم ، خەلق دہ کہن لیم ٲیجتنباب
 ٲہحمہ دی کۆری ہہزارہ ، چاو لہ ریگہی لوتقی یارہ
 ہہند بۆ دیدار ٲینتیزارہ ، تشنہ ٲاسا بہەر ٲاب

ئەحمەد موختار بەگى جاف

ئەحمەد موختار بەگ كۆپى ۋەسمان پاشا ، كۆپى محەمەد پاشا كۆپى
كەيخسەر ۋە بەگ كۆپى سەلىمان بەگ كۆپى عەبدوللا بەگى جاف ۋە نىيىۋى
دايىقىشى عادىلە خانىمە ، كە لە زەبرو زەنگ ۋە راميارىدا بەنىۋبانك بوۋە .

ئەحمەد موختار لە سالى (۱۳۱۶)ى كۆچى لە شارۆچكەى ھەلەبجەدا
ھاتتە دىئاۋە ، نىۋابراۋ لە قوتابخانەدا خويندوۋىيەتى ۋە زىمانى كوردى
غەربى ۋە فارسى ۋە ھىندىك ئىنگلىزىشى زانىۋە ، كە بەھۆيانەۋە دەروازەى
ھەموو جۆرە ھونەرىكى ۋە پۇرەيى بەجارىكى لەسەر كرايەۋە .

ئەحمەد موختار لە تەمەنی بیست سالی دا هاوسەری بۆ خۆی خواستوو و
لە (۱۹۲۲) دا بۆتە قایمقامی هەلەبجەو لە (۱۹۲۴) دا کراوەتە نوێنەر لە کۆری
دامەزراندنی دەولەتی عێراقی و لە جڤات (مەجلیس) ی نوێنەراندە بوو هەتا
سالی ۱۹۳۵ .

لە (۵) ی شوباتی (۱۹۳۵) دا ئەحمەد موختار لەوکاتەدا ، کە بە کەلەك
چۆمی سیراونیی دەبرێوە گولەبەکیان لێداو دلیان لە لێدان راگرتو
تەرمەکیان لە تەنیشست گۆری تاهیر بەگی برای لە ئاوی ئەبابیلەدا ناشت .

زۆر لە هۆنەرانی کورد کوژرانی ئەحمەد موختار بەگیان لەلا گرانبوو و
جەرگیان بۆ سوتاو و ، بۆیە بەهۆراوە سۆزو کسپەنی دەروونیان بۆ دەبرێوە ،
لەوانە علی کەمال باپیر ئاغا ، پیرەمێرد و هی دی .

ئەحمەد موختار بەگی جاف لە بەندیخانەو ئەم نامەیە بە
هەلبەست پۆ شیخ مەحمودی نەمر ناردوو :ـ

سەبا عەرزى خلوسى و بەندەكیم وەم دوعا خووانی
بە بۆ خزمەتی شاھی موحیتی گشت سلیمانی
بۆ قوربانی تۆبم ئەى سەلاحەددینی ئەیوبی
بەزۆری پەنجە وەك حەیدەر بەسیما یوسفی ئانی
لە دەس كافر نەجاتمان بوو (بەحەمەدیلاهم وەلمیننە)
لەسایە دەست و تیغ و هیمەتی تۆ شیرى یەزدانی
خوداوەندا بە لوتفی خۆت لە چاوی بەد بەدووریکە
بەجاهی سەیدی مۆرسەل بەروخی شاھی گەیلانی
لەپاش ئەو ئیحتیرامانە بۆ بەو شاھی دەورانە
چ جورمیکى هەیه ئەحمەد كە کردووتە بەزیندانی
ئەگەر شایەد لە خزمەتت خراپی ئەو بوو سابیت
بە لوتفی خۆت عەفوی كە، چونكە هەر خۆت ساجیب ئیحسانى
كە جورمیشى نیه تاكەى لە حەپسدا دانیشتی قوربان
لەتەنهایی لە بیرى چۆتەو ئەادابی ئینسانی
ئەگەر داواى كەفیلی لى دەفەرموی حازرە یا خود
مەليك تەقین ئەكا سەدجار بە ئاینی و بە ئیمانی
هەتا مردن وەكوو بەندە لە خزمەت شاھی كوردستان
حەياتی خۆی فیداكا بۆ هەموو ئەمریک و فەرمانی
من ئەم حەپسەم لەلا فەخرە بەشەرتی سەروەری كوردان
لە حەق ئەم بەندەیهی خۆیه بمینى لوتفی جارانی

به زاتی پاکی بیهمتا به نووری نهحمدهی مورسهل
 جه نابت سویند نهدهم قوریان به گشت ئایاتی قورئانی
 به لوتفو مەرحه مهت ئهم بهندهیهی خۆته عفو فرموو
 نهتۆ سهرفی نه زهر فرموو له جورمو سههوو نسیانی
 له لوتفی تۆ زیادتەر هیچ به ناهیکی نیه (موختار)
 به کاری هیچ نه هاتن دۆسته کانی و خزم و خویشانی

دیوانی نهحمده موختار به گک ، لاپهره ۷۱ و ۷۲

چهند وینه به کی دی له هۆنراوه کانی نهحمده موختار به گک

« لهخه وهلسن »

لهخه وهلسن درهنگه میلیله تی کورد خه زه هه رتانه
 هه موو تاریخی عالم شاهیدی فەزل و هونه رتانه
 ده سا تیکۆشن ئه ی قهومی نه جیبو بئێ که سو مه زلوم
 به گورجی قه تی که ن ئه و رێگه دووره ی وا له به رتانه
 بخوینن چونکه خویندن بۆ دیفاعی تیخی دوژمنان
 هه موو ئان و زهمانی عهینی قه لخان و سوپه رتانه
 به خۆراییی له دهستی بهرمه ده ن ئهم خاکه شیرینه
 که تۆزی وه ک جواهر سوورمه و کوحلی به سه رتانه
 به سه ر خاکا نه گه ر نازیش بکه ن هه قتانه کوردینه
 ته ماشای سیبه ری ئهم شاخ و کێوانه له سه رتانه
 به بئێ قه دری به سه ریا رامه بورن حورمه تی بگرن
 گولاله سووره ی ئهم سه حرایه خویناوی جگه رتانه
 ده میکه ئهم وولاته وا ئه سیری په نجه ی جه هله
 له سایه ی عیلمه وه ئه مرۆ ئیتر تۆبه ی زه هه رتانه
 زمانی حالی (نهحمده) هه ر ئه لئێ ووریا بن ئه ی خه لکه
 بزانی به ردی ئهم شاخان ئه لماس و گوهرتانه

دیوانی نهحمده موختار ، لاپهره ۳۳

به خوا شیشهی دلم دایم له بادهی عه شقی تۆ که یله
 له داخی سه روی بالآت ئه شکى چاوم ههروه کو سه یله
 موحه قهق درک و دالى دهشتى به کراوايه گوتنازم
 که چونکه جیگه یی نازو (غهرامی) (حه زره تی) له یله
 نیکار سالاری ملکی نازکی و حوسنه له عالم دا
 له ناوی (زومره) مهه روویان شوکر ئه و ماهه سه رخه یله
 ئیتر با قور به سه ر من دهسته و ئه ژنۆ کۆشه گیری که م
 ئه لێن یاری دل ئازارم له هه ق ئه م به نده بئ مه یله
 له سایه ی تیخی ئه برۆی تۆوه جیگه ی جه ننه ته (ئه حمه د)
 ره قیبی سه گ سیفه ت ئه لحمدوللا مه سکه نی وه یله

دیوانی ئه حمه د موختار ، لاپه ره - ۲۸

وه نه بئ ئه حمه د موختار هه ر له هۆنرواه هۆنینه وه دا به هره دار بووبیت
 به لکو ده ستیکى بالای له ویزامه دا (نشر) دا هه بووه و شاکاری (مه سه ل ویزادنی)
 بۆ جئ هیشتووین .

| ۱ ئەحمەد موخلیس

نىيوى ئەحمەد موخلىسە كۆپى ئەمىنى ئالبەندەو باوكى خەلكى
 ئامىدى بوو ، ئەحمەد موخلىس لە سالى (۱۸۹۰ - ۱۸۹۱) (*) كۆچىدا
 لە بامەرنى ھاتۆتە دىئاو ، لە تەمەنى شەش سالىدا لەلای دايكى خۆى كە
 فاتمەى نىوبوو قورئانى خویندوو ، جا لە ئامىدو دھۆك زاخۆدا شەرىعتى
 تەواوکردوو لە سالى (۱۳۳۵)دا بوو بە مەلای گوندى بىدھى ، كە كەوتۆتە
 سەر سنوورى توركىيا ، لە سالى (۱۹۲۴)دا تووشى مالى وىرانى دەبىت و
 روودەكانەو توركىو ھەر سالىك لەوىدا دەمىنیتەو دەگەریتەو گوندى
 رويسىو دەبىتە مەلای گوندەكەو ھەر لە ویش ژنىك بۆخۆى دەخوازىت و دوو كورو
 سى كچى لى دەبىت ، ئەحمەد موخلىس روودەكانە گوندى بىگوشا و دەبىتە
 مەلای گوندەكە ، جا ماوہىك لەوى دەمىنیتەو دەچىتە خشخاشى و
 مەلایەتى لەوى دەكات ئەحمەد موخلىس يەكەم پارچە ھۆنراوہى خۆى بـ
 مریەمى دەشتانى ھۆنىوہ تەو دەكەیت :-

ئاھو فىغان ئەفرۆكەنە ، عومرى مە بوورى بتشقەلە

ئىش و ئەلەم پشكا مەنە ۰۰۰ دايم بعشقى موبتەلا

لە سالى (۱۹۶۳)دا ئەحمەد موخلىس بەدەستى خۆى كۆتايى بە ژىنى
 خۆى ھىناوہ بە چەقۆيەك خۆى كوشتوو .

(*) لە نىو ئەو دەسنووسەى ، كە لە كاتى خۆىدا بەھەشتى باوكم
 كۆى كردۆتەو سالى لەدايك (۱۳۰۸)ھو لە بەرھەمەكەى مامۆستا سادق
 بەھادين (ھۆزائىت كورد)ىش ھەمان بەروارە ، بەلام لەو كىتبەى ،
 كە سعید دىرەشى كۆى كردۆتەو پىشەكى بۆ نوسىوہ بەنىوى (قەتەك
 ژ ھۆزائىت ئالبەندى)یە ، سالى لەدايك بوونى لەنىوان سالانى (۱۸۸۵ -
 ۱۸۹۰)ى داناوہ .

ئاخ (ئاھ) و فيغان ئەفروگەنە
 ەمرى مە بورى ب تە شقەلا
 ئىشرو ئەلەم پشکا مەنە
 دايم ب عشقى موبتەلا
 دايم ب عشقا دولبەرى
 كەفتى مە چەرخا جەنجەرى
 كوژ موحبەتا رەنگ ئەسمەرى
 دىن بوون دوسەد شىخو مەلا
 گەردەن ژ قەندىلى قەدا
 شوعلى شەفەق دا سەرحەدا
 يا رەب چ نىعمەت بو تەدا
 فەجرا سەحەر پۆ مەنجەلا
 دىمى شىرىنى سوورو زەر
 بسكەك كەزى بەردانە سەر
 ئەفرو ھەلات فەجرا سەحەر
 بىلبىل دوھن بانگەك و سەلا

) ئەحمەد میرازی

ئەحمەد ئى شەۋىش میرازی لە سالى (۱۸۹۹) دا لە گوندی توتال ، كە نىزىكى بايەزىدى توركييه هاتۆتە دىئاو . لەسەرەتاي ژيانى دا زانست و زانبارى لە مەلایانى گوندەكەى خۆى فېرپووه ، لە سالى (۱۹۱۲) دا دەچىتە خويندنگە ، لەم ماوێدا شارەزای دەسنووسى وێژەى كوردى بوو ، وەك مەم و زىنى ئەحمەدى خانى ، لەو ماوێ ، كە لە بايەزىدا دەبىت دۆستايەتى لەگەل مەلا مەحمودى بايەزىدا پەيدا دەكات .

ئەحمەد میرازی خويندنى سەرەتايى بۆ تەواو ناكريت ، چونكە لە سالى (۱۹۱۸) دا لەگەل خىزانانى دى بايەزىدا مشەخت و ئاوارە دەبنو تا شارى تبلىس دەگەن .

دواى سەرگەوتنى دەسەلاتدارىتى سۆڤىتى بەسەر ناوچەى قەفقازدا ، ئەحمەد سەرلەنوئى خەباتى كردوو لە پىناو ژىنىكى نوئىدا .

لەو كاتەدا لە تبلىسدا ، كە ياتەختى كۆمارى گورجستانى سۆڤىتى ، كۆمەلىك كوردى ئاوارە كۆببونووه ، ئەم كوردانە بە رەزامەندى كۆمارى گورجستان چەندىن كارى رۆشنەبىرى و رامباريان جى بەجى كرد . يانە يەكيان بۆ پىكەهێنان لەم سالانەدا بوو جموجۆلى ئەحمەد لە پىناوى ووشەى كوردىدا ئاشكراو دياربوو لەسەر ئەم ئەركە پىروۆزەىدا بەردەوامبوو تا لە سالى (۱۹۶۱) دا دوامال ئاوايى لى كردىن .

ئەحمەد میرازی لە سالانی بیستەکاندا وەکوو ھۆنەریـک
 نۆیوانگی پەیدا کردبوو ھۆنراوەکانی لەسەر زاری ئەم و ئەویدا بوونو زۆربەشی
 لە رۆژنامەی ریا تازەدا بلۆکراوە نەتەوہ .

لە سالی (١٩٣٥)دا ئەحمەد میرازی بەنۆی (زەھانی چۆی) چاپ کردوہ ،
 کە ژینی کوردانی سەر بە ئیمیراتۆریەتی عوسمانی دەخاتەروو ، لە بـواری
 بێ مافی و نەبوونی کورد ئەو کاتەدا . لە سالی (١٩٦٦)دا ، بەواتا لە دواي
 کۆچی دواي کردنی دا یادداشتەکانی بلۆکراوەہ .

١ - گولا رەخ کانیی

تە دگۆت ، سۆرگولە کە ، ھێشین بویە لـرەخ کانیی ،
 بەژنا بلند ، سورەتێد سور ، زیر لـئەینی ،
 ئەو ئەنی قەرقاشترە ژ بەرفا بەلەکیی ،
 ئەز ئاشقم ، بەندەوارم ، سەبختاری ئەقینی .
 ئەو ھەیی گولەو سورگولە - گولا ئالە ،
 ژ دەستی وی زەلامی ، ئاشق دکە ئالە - ئالە ،
 لـفەنا میا تە نەمایە ، سەر بەرخیدا ئەو بکالە ،
 لـج نزانە ، ژ دەردی وی لاو بەدحالە .
 کانی ژۆرفا دکەلەو دخولخولە ،
 گولە لـرەخ ھنگی دچە دچلقلە ،
 جار ژ ھەیە لـدور کانیی دململە ،
 قەت نزانە ، دلێ لاوک بـدەردو کولە .
 لاو فکری و شەوتی دحالی خوەدا ،
 گو :- ھەتا کەنگی ، بشەوتم دئەشقا تەدا ؟
 - تۆرتا واندا ژ موھبەتی برقەک قەدا ،
 ژ یارا دەلال ئەوی بەیست - جابو سەدا :
 رەنگدا گولم ، لـرەخ کانیی سەکنیمە ،
 ھەفتی سال تەمام ، لـسەر لاوکی خوە بەنگیمە
 ئەشقا لاوک ئەز سۆتمەو دحلینە ،
 گاڤا ئەوی ئەز نابینم ، ئەقل سەری من نامینە ؟
 ھەردوو بەنگی ، یەک بـدلێ یەکی ھەسیا ،
 وەکە مژا کو نشکیڤا رابە ژ سەر چیا .
 پێشبەر سەکنین ، یەک بـیەکیرا کەنیا ،
 د ئاخیرییدا بو مرازی دلێ ھەردوو یا .

نایی - نایی ، ئەز نزانم چما نایی ؟
 چما بئەشقیرا ئەز کەتمە ئی بەلانی ؟
 دلی بەنگیە ، دکم ناکم نایی رایئ ،
 دبه کو ئەز خولقیمە بو دەرداو جەفایی ؟
 وی شەفایی چقاس رۆژە دکشینم ،
 گەلەك وەختە ، خەونیدا ژی وی دبینم ،
 دل دەرزیه ، بـتو تەوری نا جەبرینم ،
 دبه کو ، دبێژە : « ئەزئ ئەوی بجەریینم .
 وەکی ئەوا گلیا راستبە گەلەك خوەشە ،
 ئەزئ شابم ، روح ژ قالبی من ناکشە ،
 کور برینە وئ دەرمانکە ئوسا کفشە ،
 مینا کولیلک و سۆسنا وئ ژ منرا بنەقشە .
 بنەقشە ، تو رەنگ گول بە دەلالیا من ،
 گەلەك وەختە ، گەلەك جەفا تە دایە من ،
 لئ تو بئ کەنگئ روح و تاقەت یینی بەر من ؟
 ببی حاکیم ، دەرمان بکی ، برینئد من ؟
 برین کورن ، ئەو گەلەکی وەرمینە ،
 ئەو زالم ژی بیسافە هنگی دچە دهرمینە ،
 ئەز نزانم ئەوئ کەنگئ من بیر بینە ؟
 فەگەری بئ ، دەرمانئ دل بـخوەرا بینە ؟
 وەرە ، وەرە ، تو فەگەرە ، ئینساف بکە ،
 دەردو کولا ئیدی لـمن زێدە نەکە ،
 زمانئ فەسادو فنونا سەر مە درێژ نەکە .

ئەم ھۆنراوانەم

لە کتێبی « عەفراندێد نفیسکارێدا کوردێد ئەرەمە نیستانتیا سۆفیتی ، »
 چاپی یەریقان ، ۱۹۶۱ ، لە لاپەرە (۱۵۶ - ۱۶۱) وەرگرتوو و بەسەرھاتیشی
 لە زمانی رووسیە وەم وەرگیراوە تە سەر زمانی کوردی ، کە لە سالی ۱۹۷۶ دا
 لە یەکییتی سۆفیتدا لەگەل بەسەرھاتیی چەندین شاعیری دی دا
 کۆم کردبوونەو ، کوردستان .

سەید ئەحمەدی ئەقیب کوری شیخ مەحمودی ئەقیبە ، لە سالی (١٢٨٠) ی کۆچی دا لە سلیمانی لە دایکی بوو و هەر لەویش دا خۆیندوو یە تـیـو یـیـگە یشتوو ، لە تەمەنی شازدە سالی دا باوکی کۆچی دوا یی کردوو و سەید ئەحمەد لە جێی ئەو دا کراوە تە ئەقیب . سەید ئەحمەد ئیستەمبۆلی دیـوـو و هەجیشی کردوو ، لە بابەت دین و شەرەو هەیندیک کتییی نویسو ، بەلام چاپ نەکراون ، دیوانی هۆنراوە کانی بەشی زۆری کۆکراوە تەو ، بەلام بە تەواوی دەست ناکەو یت ، زەوقی ئەدەبی هەبوو ، ئەهلی مەشرەب و پـرـزە و قیش بوو لە (١٣٢٨) کۆچی دا داوامال ئاوا یی کردوو :

لە لاواندەو ی شیخ سەعیدی حەفیددا ، کە لە موسل شەهید کراوە گوتوو یە تی :-

ئەو روو قە شە ترەنجە کە فەرقی نەمایەو
شاماتە پیاوی حاکمە خەری بەشایەو
و هەتتیک ی پیرە زالە ئەو ئادەمە لە بۆری زال
فەرقی لە بەینی عالی و سافلی نەمایەو
لیرەن لە تیپی ئارەق و فسق و خومارو سـاز
شەیتان رەفیقتانە بەخۆی و عەبـایـەو
تاریخی و فاتی ئەو شەهیدە ، کە پرسیم لە جالی زار
جوابی منی مەلۆلی بە مەغفور ئەدایـەو
ئەم چەند دیرە هۆنراوانی خوارەو لە غەزەلێکی سەید ئەحمەد
دەرهیندراوە :-

وەرە لادە لە دنیای لـەـمەو لا رووت لە مەولابـی
دل و جان و وجود هەر نەتاری شاهی لەو لابـی
تەریقە ی قادری یا نەقشبەندی هەر دوو ریتی حەقن
عیلاجی قەلبی قەلبت کە ، چ لەم لابـی و چ لەو لابـی
بە سەلتە ی سورمەو خۆی باندا وەك ژن ئەلـی پیاوم
کەسـی مەردە ، کە تو یی ساحیب تەجـەلا بـی
لە نوری رۆژی عورفان بـی نەسیبە ساحیب دونـیا
کەسـی هەر دە بـی (ئەحمەد) ، کە لەم خەلقە تەو لابـی

سەید ئەحمەدی ئەقیب بە زمانی عەرەبی و تورکی و فارسیش هۆنراوە ی هۆنیو تەو ، ئەم بە سەرھات و هۆنراوانی نیوبراوم لە سەید نوری ئەقیب پرسیو و سوو دم لە کتییی (ولاتی سلیمانی ، لا پـەرە (٢٣٨ - ٢٣٩) وەرگر توو ، گـیـو .

ئىيوى ئەمىن كورى حاجى بەكر ئاغا بوو ۋە لە بىنەمالەي ھەوتىزىيان بوو ۋە لە سالى (۱۲۵۵) ى كۆچىدا ھاتۆتە دىناو ۋە ، لە تەمەنى پازدە سالىدا لە جىگەي باوكىدا ئاغايتى كىردو ۋە ۰ زۆر بەزەوق بوو ، شەو بەئاھەنگ رۆژى كرۆتەو ۰ ئەختەر بە زمانانى كوردى ۋە ھەرەبى ۋە فارسى ھۆنراو ۋە ھۆنىو تەو ۰ لەسەردەمى والى تقي الدين پاشادا « ئەمىن » ھۆنراو ۋە كى داشۆرىن لەسەر سولتان دەھۆنىتەو ۋە بۆيە والى نىوا براو بىيانو ۋە لى گرت ۋە بۆحلى دوورخستەو ۋە سى مانگ لەوئى ماپەو ۋە ، ھەتا نامق پاشا والى بەغدا كىردى ۋە قايمقامى رانيە ، ئەختەر لە سالى (۱۳۰۵) دا كۆچى دوايى دەكات ۰

۱ - روحي شيرنيم

روحي شيرنيم لە بۆچ ئەمرۆ ۋا لوتفت نىيە
نورى بىناي چاوە كانم پىم بلتى سوچم چىيە
بى قەباحەت لىم زویری چاکە ئىنسافت ھەبى
تاكو نەرم خۆ مەحالە روینم لەم قاپیە
خوین لە چاوانم خرۆشا ۋا فەوارەى بەستوو ۋە
نابى جارئ بىيە سەر ئەم ھەوزو جۆگەو کانیە
ئاگرى عشقت وەھا کوورەى دلى ھىناومە تاو
شیت و شەیدای كىردووم ئاگام لە دونیاى نىيە
واعزى دوینى لەسەر مینبەر وەھا وەعزى ئەدا
ھەرکەسى یارى نەبى تەحقىقە عومرى فانىە
قازى و موفتى كە دوینى نىسحەتى منیان ئەکىرد
ئەمرۆ قازى مورتىبەو ساقى جەنابى موفتىە
زاھىدو سۆفى ئەگەر دەستى بەدامانى بگا
خەرقەو تەسبیح ۋە تاج ۋە تەیلەسانى بۆ چىيە
ئەى (ئەمىن) بىستوو ۋە ئەمرۆ یار خەلاتى كىردو ۋە
سا وەرە ئەمجا ئەتۆ بمرە لەسەر ئەم خۆشیە

من ئەزانم چاۋەكانت ملكى دىن وىران ئەكەن
 بەرچەم و ئەگرىجەكانت قەسدى جىسم و جان ئەكەن
 دىن و دلىان بردووم ئىستەش لە كۆلەم ناگەرىن
 ھىندە غەددارن بە ناحەق ئىدەى ئىمان ئەكەن
 ەسكەرى ھىندە بە ئىمدادى سپاھ سالارى چىن
 ھاتوون لەم سەرحدە قەتلى مسلمانان ئەكەن
 ئەفەئاسا زلفەكانت گرتيان دەورى قەمەر
 سا قەمەر دەر ەقرە بە بۆيە وەھا جوولان ئەكەن
 ئەم سپاھو لەشكرە جوملەى موتيعى ئەمرى تۆن
 تەو كە تەمبىيان ئەكەى زولمىكى بىئامان ئەكەن
 روژى مەحشەر من شكاتت لى بكم غەدرت چىە
 جارى ناپرسى كە ئەم مەزلۇمە بۆچ تالان ئەكەن
 تاكە من تەنيا ئەسپىرى زولفو خەت و خالى تۆم
 سەد ھەزارانى وەكو من وىل و سەرگەردان ئەكەن
 چاۋەكانت رشتوون فەتوا بە قەتلى من ئەكەن
 عىدى قوربانە ئەم زانىومە ، من قوربان ئەكەن
 وامق و مەجنوون (ئەمىن) ناوت بە رىسوايى ئەبەن
 چونكە خۆيان كافرى عشقن بەتۆ بوھتان ئەكەن

ئەخۋال

ئەحمەد كورى دەروېش كورى غەبدوللا ئاغاي پۇدەرىيە لە سەلىمانى لە
سالى ۱۹۱۱دا لە گەرەكى دەرگەزىن ھاتۇتە دونياۋە .

ئەخۋال شارەزايى لە زمانى كوردى و غەرەبى و فارسى دا ھەيە ، ئەگەرچى
ھەر ھەتا پۆلى چواری سەرەتايى خويندوۋە .

لە سالى (۱۹۲۹) ۋە دەستى بە ھۆنراۋە ھۆنىنەۋە كىردوۋە ، ھىندىك
جار بە تەخەلوسى (بىنەۋا) ش ھۆنراۋە ھۆنىۋەتەۋە .

دوو دیوانی چاپکراوی ههیه :-

۱ - پهیمان وشیوهن له سلیمانی ، ۱۹۷۰د چاپکراوه .

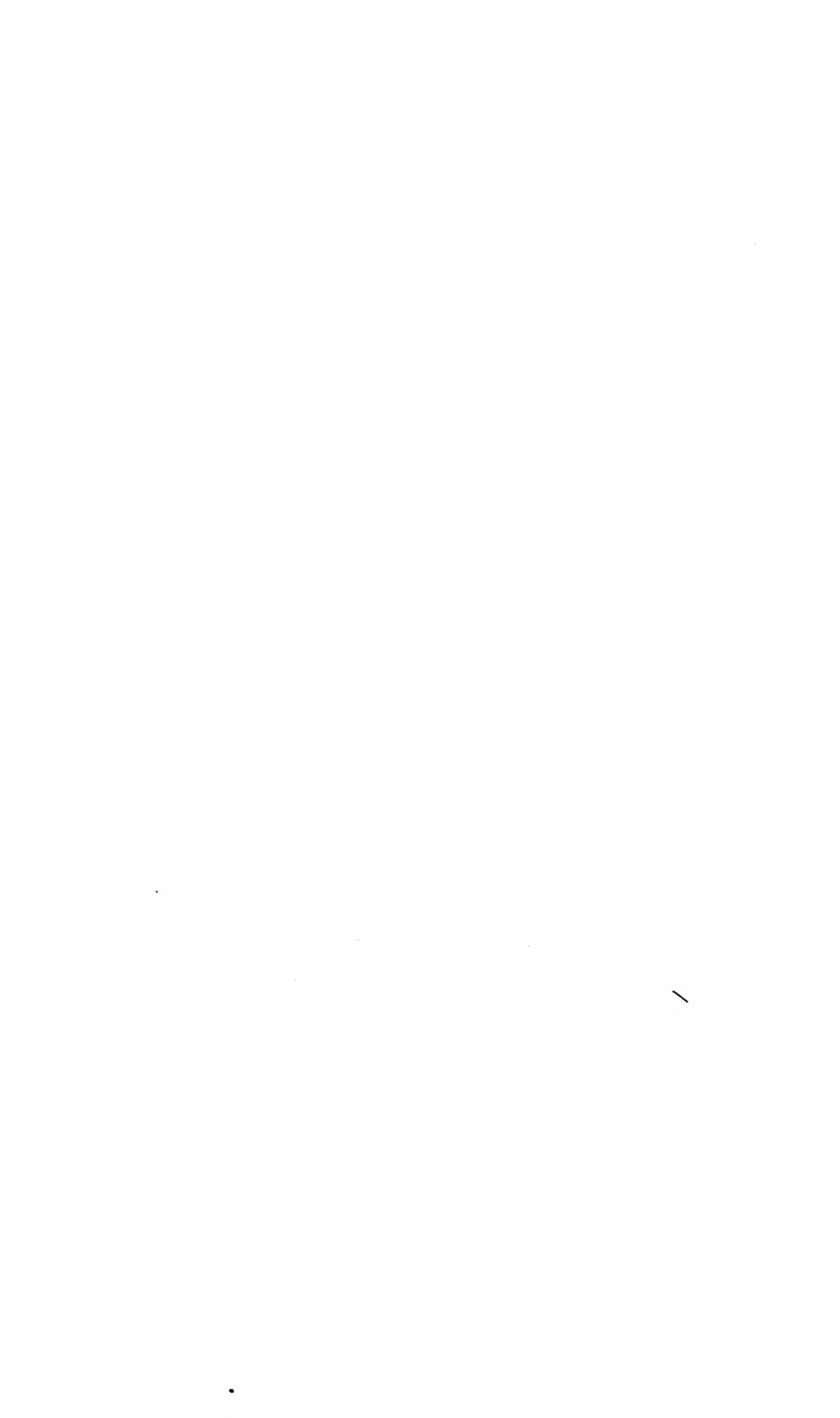
۲ - دیوانی ئهخۆل ، سلیمانی ، ۱۹۸۴ .

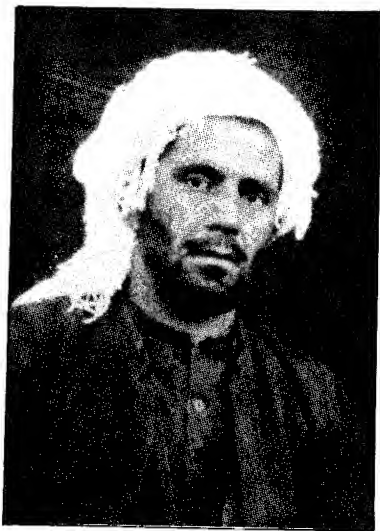
بولبول بههاره . .

بههاره بولبول . بولبول بههاره
سه ره تاي سه وداي ناله يي زاره
وه ره بنالين به جووت له شه ودا
ئيمه شه و بيدار بچ خه له شه ودا
وا به ري به يان سفیده ي نوواند
ته و تاريگي له گولشه ن ره واند
دهشت و کتو به گول وک بووک خه مليوه
به رگي بووکيني تازه پۆشيوه
هه وري به هاري له گه ردو خۆلدا
چيمه ن گهردانه ي شه ونم له ملدا
لاگيره ي زيره قيتاري گولزار
هه ياسه ي پشته زنجيره ي رووبار
به رزا پرچی په خشان کردوه
شنه ي بای شه مال شانه ي کردوه
نيرگس به په نجه ي باده ي له يلا خان
رووپۆشي لادا سه رمه ست و خه ندان
په رنده ش له سه ر لقي دره ختان
هه ريه ک ئاوازي ئه لّين بۆ به يان
پۆر به کناچه و قومري به ئاواز
بوون به دوو ياري هم ده ردو هم راز
که و به قاسپه قاسپ کوتر به هات هات
له دل ده رده کن مينهت و فيراق

جریوہی چۆلہ کہو شەقەیی بالی مەل
 وەك مۆسیقا بە لەم کەل بۆ ئەو کەل
 قوو قەیی کەلە شیر دەنگی بانگ دەران
 لە ئەرز تێپەری گەییە ئاسمان
 ئاسمانیش وا چاوە دەکاتەو
 دنیای پێ لە تەم روون دەکاتەو
 وەرە من و تۆیش ھامزارو ھامدل
 من شیتتی پەرچەم تۆ شەیدای رووی گۆل
 تۆ برۆ سەرچل من لە پای کوھار
 خوێ خوێ بریژن فرمیسکی خونبار
 تیروپ بگرین یەك دەنگ و ئاواز
 تا وا خول ئەدا گەردونی کەچ باز
 ھەتا پال ئەدەین بەلای مەرگەو
 بەسوی زامانی سینەو جەرگەو
 تاكو دەچینە باوەشی دایکی خاك
 بە ناھی سەردو بەدلی خەمناک
 بپاریینەو لە لای خودامان
 بەلكو بیتە بەرگولی ھیوامان

ئەزەز

ئىبىراھىم بەم جۆرەى خوارەو بەسەرھاتى خۆى نووسىيۈتەوۈ :-

(مەلا ئەسەد كورى مەلا خالە كورەزاي مەلا مەمەدى مەھوييە ، خەلكى دىنى (بالخ) ، تابى نەھيەى ماوۋەت .

لە عومرى ھەشت سالىا چۆتە حوجرە تا (۱۱) يازدە سالى ، لە يازدە سالىا ، كە تصادفى (۱۹۱۲) دەى ئەفرەنجى بووۋە چۆتە مەكتەبى اعدادىە لە شارى سلىمانى دەوامى كردووۋە ، تاوۋەكو حكومەتى تورك سلىمانى چۆل كردووۋە ، لە پاشا چۆتە مەسلەكى فەقىيەتپوۋە ، تا سالى (۱۹۲۶) و علومى عقلىو نقلىيە بە باشى تەواو كردووۋە ، لە خزمەت جەنابى شىخ بابا عەلى تەكپەى ئىجازەى علومى وەرگرتووۋە ھەر لەو سالىدا . لە سالى (۱۹۳۶) دا ئىمتحانى مدرسەى داوۋە ناجى بووۋە ، فرمانى ملكى بۆ ھاتتەوۋە .

ئىستە لە سلىمانى لە خانەقاي باپىرى - مەھوى بە تدرىسى عىلىم مەشغولە ، لە ژوورو دەر بە مەلا چاك مەشھورە شاعرىكى زۆر باشو شىعرى زۆر بەرزى ھەيە لە وەتەنى و غەرامى ، بە كوردى و بە عەرەبى ، تقربا عەرەبى و فارسى و توركى غەيرى زوبانى خۆى ، كە كوردىيە ئەزانىت .

نەگبەتى من وا نیشانەى ھۆزى نەگبەت بارمە
 بەختى شومى تېرەكەم كەردەى دەسى سەركارمە
 بو بە دىلى نىشتىمانى مژدەبى رۆزى جەزا
 ئاگرى كوردەى ئەزەل تاجى سەرى سەردارمە
 وا لە ئىشى كوردەو جەرگە دلم بوون بەخوین
 ۋەل ۋەلەى مەحشەر نمونەى دەنگى گریە ۋە زارمە
 ھىندە حەسرەت ناكى كوردەم، گەر بلىم باۋەربەكەن
 دووگەلى روۋى زەمین ئاھى دلى غەمبارمە
 گەرچى ئەسەد لالە رەنگى كارى مەردانە نىيە
 لالە رەنگى من برالە چاۋەكەى بىمارمە
 بەحرى نىلى چاۋەكانم شىۋەى گول نارپە
 خەرمەنى سوتاۋى جەرگەم شاھىدى غەمبارپە
 دل لە ئىشى نىشتىمانى كورەيىپەكى نارپە
 كوا نەسىمى ۋەسلەكەت بىنپەرە ، دەردم كارپە
 مەيخەرە رۆزى حەشر توۋىبى خوا ئەم زارپە
 بۆ ۋەتەن فەوتاۋە دل ، قوربانە شىنم بۆ مەكەن
 بەرگى خويىدىنى ۋەتەن كافىمە ، گەنم بۆ مەكەن
 حاجەتى ۋەغزەى يىنە ، تەلقىنى دىم بۆ مەكەن
 وا لە رىي عىشقا ئەرۋم باسى ژىنم بۆ مەكەن
 ئەو حەياتەى سەرفى ئەو بى مایەى ھوشيارپە
 بەردو دارى شاخەكانت ئەى ۋەتەن گولزارمە
 بى نەسىمت تەن لەجان ۋە جان لەتەن بىزارمە
 بۆ ئەسىرى تۆپە دايم شىن ۋە گریە ۋە زارمە
 خويىنى مەغدورى شەھىدان باعسى ئازارمە
 ھەلە بۆتۆ قور ئەپتوم بەم دلەى غەمبارپە

جەزنى قوربانە سەبەىنى كوردە رۆزى سۆزمە
 جىزەنە پىرۆزى لە دلما نالەى جان سۆزمە
 ئەم جلى ۋالايە (بۆمەن) ئاگرى دل سۆزمە
 بۆ گولالەى رۆزى كوردە شىۋەنى نەورۆزمە
 ئەھلى زانین (اسەد) مەيلى بە گریە ۋە زارپە

ئەسەد نەقشەندى

شىيخ ئەسەد نەقشەندى كورى شىيخ محەمەد سەئىد كورى شىيخ
 ھىدايەتوللاي نەقشەندى خالدى كورى ئىسماعىل ئاغسا كورى شا
 عەبدولكەرىم كورى شائىسماعىليە .

ئەسەد لە ھەولير لە سالى (۱۸۳۴) دا ھاتۆتە جىھانەوہ و خويىندى
 زانستى ھەر لە ھەولير لە خزمەت باوکی خۆي دا لە خانەقاي خالدى دا ، كە
 ھى خۆيان بوو تەواو کردووہو لە پاشان چووہ بۆ ئىستەنبول و نيزيكتى
 پاشاكانى توركيای دە کرد ، بەتاييەتى سولتان عەبدول حميد ، بەلام سولتان
 لىي دەترساو مانكيك چاودىرى لەسەردانا ، جا بەريزەوہ ناردووہتەوہ
 عىراق بۆ (ھەولير) .

لە دواى كۆچى دوايى كردنى سولتان عەبدولحميد ،
 سولتان رەشاد دووبارە بردىوہ ئىستەنبول و روتبەيەكى زۆر ناياب و بەرزى
 پى بەخشى . كەلىك لە كەورەكانى وي و خانەوادەى سەلتەنەتى ببوونە ژىردەستەى
 وي و لە ھەموو ناوچەكانى دەورووبەرى خۆي دا نىوبانگى دەركردبوو دانىشتوانى
 توركيىا خوشيان دەويست . كە مستەفا كەمال ھاتە ناوہ تا دامەزراندنى
 خۆي زۆرى ريزى لى دەناو بەرادەيەك ئەسەد ھىواي پەيدا كەردبوو (۱) ، بەلام ،
 كە مستەفا كەمال دەستى بەھەلكرتنى شوپىنەوارى موسلمانيتى كردو لەگەل
 كورددا ھەلويستى ناتەواوبوو ، ئەسەد نەقشەندى بەدزى كۆمەلەيەكى
 لە چەند سەد ھەزار نەفەر يىك لە كوردانو لە توركە بەدينەكان رىكخستو
 تۆب و بۆمباو شىست تىرو بە ھەزاران تەنك و فىشەكى بۆ ئامادە كەردن ،
 دواى رىك خستنى ھەموو ئىشكىن ، برىار وابوو ، كە لە ئىستانبول دەست پى كرا
 لە ھەموو لايەكەوہ دەست پى بكەن ، بەلام چىكەى كۆمەلەكەيان لى ئاشكرابوو
 ھىندىك لە سەركردەكانى ئەم شۆرشە لىئىو ئەشكەوتىك دابوون دوو
 ئەفسەرو چەند سەربازىكيان سەربرى ، ئەوسا ھەموو سوپايى توركيىا كەوتە
 ژىر ئاگادار پۆہ ، بەشەو ھىزىكى سوپايى زۆرەوہ دەورووبەرى كۆشكىيان داو
 شىيخ ئەسەدو شىيخ عەلى كورى كىران و رەوانەى ئەزمىر كىران و (۴۵)
 چل و پىنج سەركردەى كوردىش لەگەلئاندا دىل كىران و ھەموو چەك و نىو
 مليون لىرەى كۆمەلەش حەز كرا .

له كانوونی دووهمی سالی (۱۹۳۰) دا فهرمانی لهسیداره دانی شیخ
 ئهسعد درا له کاتیک دا که شیخ له تهمنی (۹۶) سالی دابوو . شیخ
 فرمووی : « ئیوه فهرمانی لهسیداره دانی منتان دهرکرد ، سوپاس بۆ خودا ،
 که فهرمانی ئیوه لهسهر من جی بهجی ناکریت و ئو هسهرت و ژانه با ههر
 له دلنان دا بمینیت ، ئهوا من خۆم دهچمه جزوری خودای خۆم » . شیخ
 ئهسعد ئهم ووتانهی تهواوکردو پیلوی چاوه کانی لهسهر یهکدانساو
 کۆچی دواپی کرد .

شیخ علی ئهفهندی کوری له کاتژمیری ههوت دا له گهل چلو پینسج
 سهر کردی کوردهوه خنکیندران و دواى ئهمه (۷۱) هفتاویهک کورد خهریک
 بوون تولهی ئهم قوربانیانه بستیینهوه ، ئهوانیش گیران و له سیداره دران .

به رههمه کانی شیخ ئهسعد زۆرن ، بهلام نیوی ئهوانه ی خوارهوه
 دهست کهوتون :-

- ۱ - دیوانی ئهسعد - فارسی و تورکیه ، ۶۹ لایه ره به و چاپ کراوه .
- ۲ - المکتوبات الاسعدیه فی الطریقه العلیا ، تورکیه و چاپ کراوه .
- ۳ - الرسالة الاسعدیه فی الطریقه العلیا ، تورکیه و چاپ کراوه .
- ۴ - کنز العرفان فی الحدیث (ههزارو یهک فرهماشته) .
- ۵ - رساله تهو حیدی به عهره به .
- ۶ - شهرحی نصوصی حیکهم (له تهسه و فدايه) .

۱ - شاهن ، کهروخی

شاهن که روخی غبته ی خورشیدی سه ما بی
 عاشق ده بی فه ریاد رهس لوتقی خودا بی
 نهی شه معی شه بستانی من نهی نوری دره خشان
 په روانه سیفت گیان به جه مالی تو فیدابی
 مومکین نییه ئهسله ن نه له شاهن نه له شاری
 ذوقی که له ده رگه هه له راهی تو په یا بی
 مه جنونم ئه گهر مه یلی به قای ناوونیشان گهم
 نیچیری دل ئه ر بهسته به زنجیری فه نا بی
 باکی نییه قوربان نه له کفرو نه له ئیمان
 دیوانه یی زولفسی تو که سه رمهستی لقا بی
 ناکا به ده وای حکمه تی لوقمان ته نه زول
 ناخۆشی دووچاوت ئه گهر ئه ربابی زه کا بی
 صوفی به ته مای باغ و بهری جه نه ته ئه سه ده (*)
 حاشا به بی ره نسج و جه فا زه وقی سه فابی

(*) ئه و غزه له م له دیوانی ئه سه ده ی ، که فارسی و تورکیه دانده انه
 کوردیشی تیدا هه یه وه رگرتوه .

ئەي دىل سەرگەشتە تاكەي تالايىيى دونىسا دەبىي
 روو رەشى دەرگەھى خەق بىچارەو رسوا دەبىي
 نەختى تېففكرە لەدوايى كىندەرەيت جىگە دەبىي
 ژىرى قەبرى تەنگەوتارىك مەلجەئو مەئوا دەبىي

جاوو دىنى مە دەبىتە مالى مارو مىروان
 بەندى پشتو دەستو گەردن يەك بەيەك لىك وا دەبىي
 قوربەسەر عەقلى نەقامت ھەر لە ئەوەل تا ئەبەد
 فىل و حىلەو مەكرو فعلت يەك بەيەك ئيفشادەبىي
 غەيرى تاغات چى دىكەت نامىنى يادى ئەي نەقام
 خۆشى خۆشىتە بە مەكرى دامى دونىايى بى دەوام
 ئاخىرى موحتاجى كەفى گەر ئەويشت دەسكەوى
 تو كە پۆشيو تە كەشىدەو كەول و قاپسوت و كەوى
 خۆت مەدۆرىنە لە روى دونىايەكى وا بى دەوام
 مە ئەوا رۆيم لەلاتان كەيفى خۆتە وەسسەلام

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

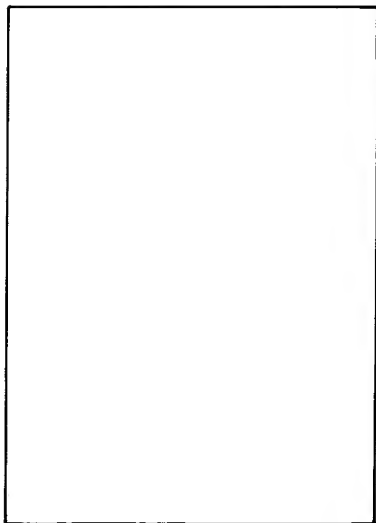
55

56

ئەسەد ھەوایی

(مەلا ئەسەد مەلا ھەمەین)

(۱۹۰۳)

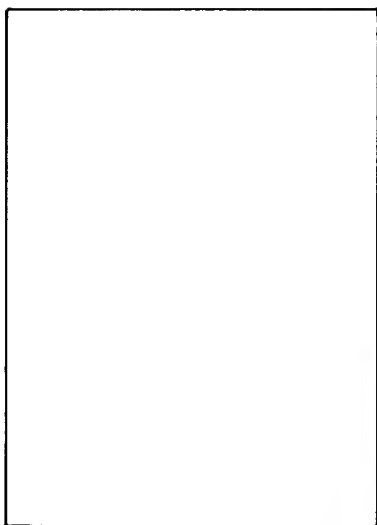
مەلا ئەسەد کورپی مەلا ھەمە ئەمین ھەوایی کورپی مەلا ئەحمەد یە لـ
ترپە سپیان ، کە کەوتۆتە باشووری ھەولیرەو لە ساڵی ۱۹۰۳ دا پیتی ناوەتە
جیھانەو لە مزگەوتان دا خۆیندوو یەتی و ھۆی سەرەکی ھەوەسی ھۆنراوە
دانانی خۆشەویبەتی و ئەئین بوو لە ساڵی ۱۹۴۴ دا کۆچی دواپی کردوو .

له سالانی دوايي ته مه نې دا گوشه گیر بووه بویه خه لکي وای تی که یشتوون
 تیک چوو ، به لام کۆ که ره وهی ئه م به ره مه وای بۆ چوو ، که و له بهر بی هیوایی
 شکاوه ته وه هیچ زیانیکی بۆ خه لکي نه بووه و شه وان له گومبه زی گۆرستانی
 نیمام محمه د له هه ولیردا نووستوووه رۆژانیش زۆر ژینیکی ئاسایی هه بووه
 و له سه ره خۆ بووه .

چهند وینه به ک له هۆنراوه کانی ئه سه د

ئه ی یاری عه زیزم به سه ئه م جه ورو جه فایه
 تا که ینی بچیزم جگهرم به ندی ۰۰۰ پسایه
 ئاساری سروشم له روخم زاهیره ههروه ک
 به فریکی سپی خوین به سهردا ، که رزایه
 تا دوینی له گه ل من گه لئ بی فه رق و جودا بووی
 ئه مرۆ که وه فاو عه هدی قه دیمت چ ۰۰۰ غایه
 یا بمکوژه یه کجاری به دوو شیر برۆی خۆت
 یا مه مکوژه بم به خشه ، که نه فعیکی ۰۰۰ تیایه
 بۆ ره غمی ره قییم وه ره شادم که به ماچی
 سه ندوقی سه رته بی سه به ب ده فعی به لایه
 ناشادی مه حزونی به سه ئه تۆ به تی فه سله
 بی فه سلی ویسالت هه م ده م د ل له تکیه
 رووگرژی له ئه سه د مه که بی ره یه که بۆ تۆ
 هه رچه ندی بلتی عه بدیکی بی عه یب و خه تایه
 مه علومه ده زانم ، که چ یاریکی عه جیبی
 شوخیکی ، که چهند نه رمو له تیف چ له بیبی
 لام وایه ده بی تۆ که په ری زاده بی قوربان
 یا حوری به هه شت بی که و به ئه ده ب و نه جیبی
 قوربانی خودامه که ئه گه ر یاریکی وه ک تۆ
 بۆم حفز بکاتن له به لای چاوو ره قیبی
 بی عه یه له لای من په له دارو گه ربی
 تیمار نه که ری نه دۆست و نه ته بیبی
 مومتاز له خوبان له جیهه تی حوسن و جه مالت
 وه ک دوری به قیمه ت گه لئ نایاب و غه ربی
 سه د روحی ره وانم له که یفی خۆشی ده دم گه ر
 یاریکی وه کو تۆم که بیتن به نه سیبی
 چاک وایه به ماچی ک دلی (ئه سه د) شاکه ی
 تا به دری سگی ناحه زی و هه م وورگی ره قیبی

ئەسكەرىي بۆيۈك

ئەسكەرىي بۆيۈك لە گوندی كوانداكساز لە سالى (۱۹۴۱) دا ھاتۇتە دىئاوھ ، كوانداكساز كەوتۇتە خوارووی كىيوى ئاراگاس ، نىزىكى (۱۲۰) سەدويىست خىزانى كوردى تىدا نىشتەجىيە دابونەرىتى كوردەوارىان پىرەو كىردوۋە .

نىوبراۋ خويندىنى سەرەتايى لە گوندی خۆى دا تەواۋدەكات و بۆ خويندىنى خويندىگەى نىپوھراست روو لە گوندی ئەلەگەز دەكات و لە سالى (۱۹۶۶) دا پەيمانگەى كشتوكالى سەر بە يەرىشان تەواۋ دەكات .

لە سالى (۱۹۷۰) دا لە خويندىنى بالا ۋەرگىراۋ بوو بەخويندىكارى پەيمانگەى ئابورى كشتوكالى ، لە سالى (۱۹۷۵) دا پەلى دكتورى لەم زانستەدا پى بەخىراۋ لە ھەمان پەيمانگەدا بەشارەزايەكى زانستى ۋەرگىرا .

بەرھەمە و يېزەيىھە كانى وەك ھۆنراوہ و چىرۆك لەسەر لاپەرەى رۆژنامەى
رياناژەدا بلاودە كاتەوہ ، دوو كۆمەلە ھۆنراوہشى چاپ كىردوہ :-

- ۱ - شقەرئى ، يەريقان ، ۱۹۶۶ .
۲ - كولىكى چيا ، يەريقان ، ۱۹۷۵ .

چەند و يەنە كەك لە ھۆنراوہ كانى ئەسكەرئى بۆيەك

ھەپم

رابم
رابم
ھەپم جەم وئ
ھەپم جەم وئ
لئى شەئى
ھىدى
ھىدى
بەكۆتم ئەز
خەونا گەئەز
پەنجەرا وئ . .
ئو وەعدى وئ
گۆ : كەرەمكە ،
ئەزى بىژم :
بەخشىنە
وہەدى كەنىيا
ئەزى بىژم :
دلى دىنە
وہەدى سۆر بو
ئەزى بىژم :
زۆر ئەئىنە . . .
وہەدى ھىرس بو
ئەزى بىژم :
مەن شاش كرىيە
بەخشىنە (*)

(*) لە ديوانى شقەرئى ، لاپەرە (۲۳ و ۲۴) دا وەرگىراوہ .

دیا خومرا

ئاڤا باخچه دا بنیر فئی داری (*)
 چهوا رهز گرتیه میل بیه وی کاری
 باخقانیجی دایه بهر ملا خشمار
 وه کی نه ته وه ئه و بن هه قا بار
 ئو ، دیا منه جان ، نه زی چه وادار
 بکه فمه بن وان ملی ته په چار ۰۰
 وه کی سه ری ته
 مقوم بلند به
 چه ئی من به را بیمن
 قه یکا ته ناف چه فئی من
 شیلو نه که تو به ری
 وه کی چه ف نه یی گر تن

هیسری بوکی

چه عقی ته را کولۆل دئن (*)
 ئه و هه سرئی دورو لال
 دلئی ته دا گوله ک قه بیه
 سه ر بلبلئی گاله - گال
 بگری بگری ، گری نینه
 نه ز حزدکم گری ته
 ئه و بارانه بهارییه
 کو چه ل ، کولا ئاف ددا
 یاران به گول و سۆسن
 هیسر دئن حوب و زار
 دلئی ته دا گوله ک قه بیه
 ئاڤره بوان چلید ئال

(*) له کۆمه له هۆنراوهی «شقه ری»، لاپه ره - (۲۱ و ۲۰) وه رگیراوه ، له
 سالی ۱۹۶۶ دا له یه ریفان چاپکراوه .

(*) له لاپه ره (۲۲) ی دیوانی شقه ری وه رگیراوه .

نەسیری

نۆی عەبدولخالیق کۆری شیخ حوسەینی نەقشەندییە لە سالی (١٨٩٠) دا لە شاری کەرک هاتۆتە دنیاو ، پلەي زانستی ئایینی لە حوجرە و قوتابخانان دا تەواو کردوو ، پلەي زانستی ئایینی لە مەلا علی حیکمەت سیامەنسووری وەرگرتوو ، لە سالی (١٩١٣) ، گەشتیکی بە نۆیو شارانی (سلیمانی ، بانە و سەقزو سنەو کرماشان و هەمەدان) دا کردوو ، لە گەشتەدا فیری چەندین جۆرە زانیاری بوو . لە سالی (١٩١٩) دا لە شوینی یاوکی خۆی دانیشتوو ، لە سالی (١٩٣٥) دا بە نووسەری یەکەم لە دادگەي شەری کەرکووک دامەزراو و لە سالی (١٩٥٨) دا خانەنشین کراو . لە سالی (١٩٦٢) دوامال ئاوابی لە جهانی روشن کردوو .

نەسیری لە گەل ئەوێ هەستیار بوو ، بابەتی زمانەوانیشی هەبوو ، بۆیە دەسنووسی دوو فەرھەنگی لەدوای خۆی بەجێماو .

جه‌ژنه پيرۆزه

جه‌ژنت پيرۆزېن ئه‌ي كوردی گوردی باوه‌فا
سه‌دجه‌ژنی وابدينی به‌دل خو‌شی وسه‌فا
ده‌ستی موباره‌كت بده‌ له‌م رۆژه بېكوشم
ئهم رۆژی ده‌س گوشين ووتەي خو‌ش مه‌رحه‌با

... ..

... ..

ئهم رۆژه رۆژی كۆمه‌ل وبه‌زم و زه‌ماوه‌ته
ئهم رۆژی ده‌س گوشين ووتەي خو‌ش مه‌رحه‌با
په‌يمانی بېتو ئا له‌م رۆژه گهر گری دري
لاوی گری‌ده‌ری به‌ئاواتی دلی نه‌گا
چه‌ژنی هیوای گهل بئ (ئەسیری) په‌ دل ده‌لای
پيرۆزېي جه‌ژنی تۆ ئه‌ي كوردی گوردی باوه‌فا

پر دلم ده‌رده

پر دلم ده‌رده براده‌ردی‌کی چۆن
داپزاوه‌ دل ، سه‌رم کاسه‌ له‌ بۆن
رۆله‌ ئهم دامای‌یه‌م بۆ خو‌م نی‌یه
ماته‌م و ره‌نجم له‌ به‌ردا رۆژبتون
سه‌یری ژاپۆن که چلۆن سه‌ر که‌وتوون
دوینج هه‌ستاو له‌ خه‌و ئه‌مپۆ له‌ کۆن
کارکه‌ری هینده‌ زیادی کرد له‌وان
رووسه‌کان ئه‌مپۆ له‌ بۆیان سه‌رفروون
وا له‌سه‌ر ده‌ریایی دا گر به‌رزئین
ئه‌فرن و په‌روازئه‌کن هه‌روه‌ک هه‌لۆن
کرده‌یی کاری ئه‌وانه‌ پر جیهان
که‌له‌لو به‌للووریات و رۆت و بۆن
به‌م هه‌موو سه‌رکه‌تنه‌و کاروبه‌ره
دیینان ئیستا که هه‌روا دینی کۆن

عيلمه ميللت ژوورثه خا

گەر شه وهی جههلی ته که بووریتکیشی سهرناکه وی
 گهرمو جهه زبی به عيلمو مه عريفهت قهت ناکه وی
 بۆ سه عادت جدو جهه دی پی ده وی سهر و سه بات
 راحه تی روحت بوئی لاوی وه تن هه ل ناکه وی
 فیتری عيلمو فنو سه نعهت بی ته کاموول که ی له دیت
 هیئنده زۆر گه وره ده بی ده ستته به دهس کهس ناکه وی
 مهسکه نو جینگهت ده بیتته قیيله گاهی خاصو عام
 ههروه کوو قوطبی جیهان بۆ دهیده تی بهرناکه وی
 مانعی سهر که وتنت ههر موشکلیکت هاته پیش
 خۆتی تی خه قهت مه ترسه ادنه بی دهر ناکه وی
 عيلمه ميللت ژوورثه خا جههله وه تهت بهر باد نه کا
 تووشی نه ربانی ههل بی حق نه وه لی لاکه وی
 روحت ئالووده ی عيلم بی جوانه عه قل و فیکری تو
 گهر (نه سیری) تووشی عيلمهت بی له بهر غم داکه وی

نهم عالمه

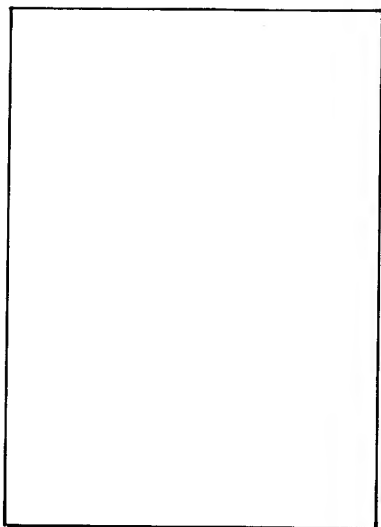
نهم عالمه زۆری وه کو من شیته و نه قامه
 خۆی لا وه کو شیخه ، وه کی تر ههر به که لامه
 پیم وایه که سنی قهولی له فعلی ، که جودا بی
 ههروه ک منه ، قاچاخه ، قسه ی ههر به ولامه
 واهمه سهله ته هه رچی ووتی تۆ به له پاشان
 ته عقیب هه واه و نه فسه ی نه کا یه عنی وه هامه
 دل ئاوی نه بی ، زه رع ی نییه ، دیمه نه هاته
 وه ک باغی ، که په ر ژینی نه بی ، عه ینی شه قامه
 نهم ریگه یه بۆ سه رفی سه رو مالی موریده
 تا ته رک ی نه که ی نه چیه سه ر نهم نه مره مه هامه
 پۆشینی سه رت پۆشه به ربانی مه ده یاهوو
 ووریا به له سوتانی عه مه ل بانگ که له مامه
 خوا عالیمه چه ند سه له ، که شیخ قوتبی زه مانه
 بروانه نه وه لی تی ره قه می ههر به سه لامه
 ههر سو فی ، که سه ربانی مونه قهش له عه مه ل بی
 بۆ مه عشه ر ئیخوانیه ، مه علومه ئیمامه
 بۆ (نه شکه یی) وه ک سه مه ل دیوانی دلی دا
 خۆشم ده وی نه و زاته ، که خۆشه ویستی خودامه

نهشکهي

نيوي نهحمه د کورې محمهد کورې شهريف له تيره ي سمايله کویره يه
و له سالي (۱۸۹۹) دا له (نهشکان) هاتوته دنياوه و قورثاني ييروزي خه تم کردووه و
زمانی فارسي و تورکيشی خویندووه . له تمه نی بیست سالی دا هه و هسی
شيعردانانی ده که ویتته سهري و دهستی به غزه ل خوان کردووه ، خاوه نی
دیوانیکی کوردی و فارسي (۲۰۰) لاپه رهييه ، ماوه ی نو سال له قه لادزی دا
ماموستا ده بیټ ، له دوايي دا به زوری ده يکه نه موختار ، ته خه لوسی شيعری
(نهشکهي) ، (موختار) و (لافاوه) .

خوینی جگهرم

خوینی جگهرم ووشکه له نیو قالبی ته ردا
له م گیزیه م رویشتووه روحم له خه ته ردا
وه ک کومگی نه سحابه له سهر فته چی دزی شام
سئ خالی هیئاسهرم ، نه منی به قهردا
ریبازی هه لاتن نییه ، ناچاره نه سیرم
روژ ماتم و شهو ئیشکه جیم تاکو به فهردا
لیو تاقه تی بزوان و زمان فرسه تی هاوار
تیماره دهروونی نفسو دلی هه ردوو به شهردا
رووم کرده خه یالات و ته دابیرو ته فهنون
بو مان و نه جات و فهره چی زیبا گهردا
روانیمه عقل یه عنی نه تو بیژه ده آیی چی
به دزی له هه مو قوه تی خوئی نه منی خه به ردا
له م بهینه نه گهر بوو به هه را (نهشکهي) دزی
هه ر لا که زه بوون بوو له سهر نه م دینه و به ردا

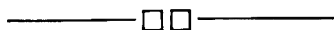
نېئوى صالح زەكەو تەخەلوسى شىعەرى (ئەمىر) * ، لە (٦) ى ئازارى (١٨٨٦) دا لە ھەلەبجەدا لەدايك بوو ، قوتابخانەى سەرەتايى و روشدىيەى خوڭندوو لە ئىستەمبولىش قوتابخانەى جەنگى تەواو كەردوو پلەى ئەفسەرى لە سالى (١٩٠٧) دا دراوہ تى و لە شەرى يەكەمى جىھانى بەشدارى كەردوو لە (١٩٢) دا گەراوہ تەوہ عىراق و كراوہ قايمقامى ئاكرى و لە سالى (١٩٣٥) دا بۆتە پارىزگەرى سلىمانى و جا ھى ھەولير .

نېوبراو لە سالى (١٩٢٦) دا كۆتارىكى كوردى و فارسى و عەرەبى و توركى بەنېوى (دىارى كوردستان) لە بەغدادا پەخش كەردوو ، كە دانەرى ئەم بەرھەمە لەگەل داماو موكرىانى كاكي دا سەريان لىداوہ نەك فەرش و رايەخ و كورسى و مېز بەلكو ھەسېرى تەواوېشى نەبوو ، كە بۆ سى كەسانى رابخات و مالىكى رەش و رووت و ئاتاجى ھەبوو ، لەگەل ئەوہشدا لە خزمەت و چاپەمەنى دا كۆتايى نەكەردوو و لە كانونى يەكەمى ١٩٤٤ دا كۆچى دواى كەردوو .

(*) گىوى موكرىانى ئەم بەسەرھاتەو ھىندىك باسى تايەتى دى لە بەغدا لە مالى صاحبقران سالى ١٩٤٣ دا نوسىوہ تەوہ .

صالح زه کی به گک لهو هه لبه سته ی خواره وهی دا نیوه دیره هۆنراوه ی
خۆی تی هه لکیشی هه لبه سته ی حافزی شیرازی کردووه هه رچه نده نیوه
دیره کانی حافز دلدارین ، به لām هی وی له نه ته وایه تی لای نه داوه :-

نه گهر ئهم کورده نازداره به گهر دوش بیت له دونیادا
به خالی هیندووش به خشم سه مه ره قهندو بوخارا را
به زی و بۆتان و ویران شار سلیمانی سنه ناگا
که ناری ثابی روکتا بادو گو لگه شتی موسه لارا
له عه زم لا نه دا فه وتام به تالان چوو سه رو مالّم
چونان بردند صبر از دل که تورکان خوانی نه عیما را
وه کو دووپی یه تیم بی گهر دو غهش بیکری گهرده نی تۆی
به ئابو ره نگ و حال چ حاجت رویی زیبا را
له جیوه ی تۆ حه قه ترسی عه زیزانی عه سری قوربان
که عشق ئه ز په رده یی عیسمهت بیرون آره د زولیا را
هه تاکه ی قه دری خۆت نازانی و نانویینی هه یرانم
که کهس نه گشودو نه گو شایه د به جیکمهت این موعه ما را
ده سا هه لسه وه ره مه یدان ده لّین ده گرئ
جوانانی سه عاده ت مه ند په ندی پیری ۰۰۰ دانارا
به لۆمه و قه هری تۆ رازیم که تۆ شاهو حو کمرانی
جواتی ته لنج می زیبه د له بی له علی شه که رخا را
قسه ت حافز گه لی خۆشه ئه میر ئه مرۆ وه ها چاکه
که بهر نه زمی تو ئه فشاند فه له ک عه قدی سوره یارا

■ ئەمىن دزەيى

ئىوى قادىر بوۋە لە كۆيە ھاتتۇتە دىئاۋە ، بەلام كەوتتۇتە ئىۋ دزەيىانۇ
نەخويندەۋار بوۋە ، ھەزى لە دانىشتىنۇ كۆبوۋنەۋەي رۆشنىبىران كىردوۋە بۆيە
ھامشۆي كىردوۋن ، ھەزى لە كىچىك كىردوۋە و لە دەۋرۋەرى سالانى ۱۸۵۰
۱۸۵۱ دا لەسەر ئۇ كچە كوژراۋە ، فانى غەزەلىكى ئەمىنى تەخمىس كىردوۋە:

بە تىرەي غەمزەي چاۋى خومارت دل برىندارم
ۋەكو بولبول لەسۇ دىدارى خونچەي گول بە ئازارم
لە چىنى پەرچەمى تۆدا زەلىل و زارو بىمارم
ئەسىرى مەنەتى ھىجرانى تۆم ، يارى ۋەفادارم
كوژراۋى خەنجەرى مژگانى تۆم مەجبۇبى نازدارم

حەياتم وا لە عىشقى تۆ فەنا بوو باعسى ژينم
 دەسا رەحمى بکە قوربان وەرە جارێک با بتينم
 هەتا ماوم بکە فیکرێ بەحالم روحي شیرينم
 عىلاجیکم بکە ، دەردم گرانە قبلەکەى دینم
 نەوێک بمرم بەناکامى غولامێکى ئەمەگدارم
 بە لەنجەو نازو عىشوەى روح بەسەد رەنجو مودارەت چوو
 دلى مسکين لە قەيدى يار. لەژێر ئەمرى نەزارت چوو
 جەفای هيندە دام شوخم ، وەفام گشتى خەسارەت چوو
 لە هجرى چاوەکەى مەستى دلى و دینم بەغارەت چوو
 مىسالى شىخی سەنەانى خەريکى دىرو زنام
 زەلیل و خەستەو رەنجەو ئەسیری داوی تۆم قوربان
 بەشوعەى پرتۆى رووى تۆ دلم سوتا بوو بریان
 بە مەجنونى لە دووى تۆ هەر دەسوریم پێشەمە گریان
 غەریبو بێ نەواو بێ کەسو مەحزون و سەرگەردان
 بەچینی حەلقەى زولفى سیاھى تۆ گرفتارم
 وەکو سەروێکى ئازادە قەدو بالاوکەمەر بەستت
 دلم لەتەت بوو جانبا بە زولفى ماری دل گەستت
 تەن و دین و روح و ژینم فیدای خەنجەرى دەستت
 سەرو مالم بە قوربانى پیاڵەى چاوەکەى مەستت
 وەرە خێرت دەگاتى بىکوژە لەم عومەرە بێزارم
 بەقوربان چى بەسەرھات عەھدو پەیمان وەفای سالان
 لەبۆ رەحمت نەما دەرھەق زەلیل و حەپسو بێچاران
 بەسە گوێ مەگرە چى تر گەفت و گۆو بوختانى ئەغیاران
 فیدای لەعلى لەبت بى پێنە يادت شەرتەکەى جاران
 بکە رەحمى بە فرمیسک و دلۆپەى چاوى خوێنباران
 دلى زارم بریندارە ، بەگریو زازو رۆرۆیە
 زەلیل و بێ نەواو چاوەنورى رەحمەتى تۆیە
 عىلاجى دەردى بێ دەرمانى فانى شەفەقەتى تۆرە
 (ئەمین) هەتا کو دەمرى ئىنتىزارى قامەتى تۆیە
 لەئەو دەردە خەلاس نابم ، هەتا خۆت نەبێە خەمخۆرم

• ئەمىن سەرگەلويى

نۆۋى مەھمەد ئەمىنە لە سالى (۱۸۶۵)ى زايىنىدا لە سەرگەلوى سەر بەسورداشى سلىمانى ھاتتۆتە دىئاۋە و كورى حاجى مەلا مەھمۇدى سەرگەلويە • زانست و زانيارى عەرەبى لە خزمەت باوكى و زاناپانى ئايىنى ئەوساى شارانى سلىمانى و كەركووكى تەۋا كىردۈۋە • لە سالى (۱۸۹۵)دا چۆتە ئىستانبول و بە ئىمامى تايۋورى لەشكرى عىراقى دامەزراۋە ، لەدۋاى ھەلگىرساندىنى شەرى يەكەمى جىھان بۆتە موفتى و بۆ سۈرىە و لوبنان و ئىستانبول نىردراۋە ، بۆ پشۋودان روو لە كەركووك دەكەت ، كەچى نەخۆش دەكەۋىت و لە سالى (۱۹۲۵)دا دۋا مال ئاۋايى دەكەت و لە گۆرستانى ئىمام مەھمەد دەئىژرەيت ، ئەمىن بە زمانانى كوردى و عەرەبى و تۈركى و فارسى ھۆنراۋەى ھۆنىۋەتەۋە •

- ۱ -

یار دەلێ بۆچی لە خۆشی نامری وا دیمە لات
من ووتم دینی لەگەڵ خۆتا مەگەر ئاوی حیات
بێ وەفایی تۆ لە پێشیا کوشتمی ئەی روحەکم
من برینداری جەفای ئەوسام و قوربانی جەفات
بۆ دەوای دەردم ووتم جارێ وەرە سەر چاوکم
نێسوە کیانی ماوە ئەی گیانم فیدایی خاکی پات
تۆ لەسەر ماچێ دەرت کردم غەریبو بێ ئەوا
دڵشکانم چانەبوو قوربان لەسەر قەندو نەبات
ئێستە کەش نزدیکە مەرگم توخودا ھەروەرە لام
تا وەفاتم ئەی حیاتم بێ بە قوربانی وەفات
مەرحەمەت فەرموو بلا با بێ ئەوایان بێنەو
لازمە ھێندێ رعایەت ھەر یەکی ماچی خەلات
قامەتت کوتایە بۆچی چونکی تۆ عومری منی
یاخودا سینەم ھەردف بێ ئەمێنم بۆ بالآت
چاوەکانم چاوە چاوی ئەھو چاویە
چاوەکم دەرهات و جارێ چاوەکە من ھەر نەھات
پەرچەمی شەو بۆی لەسەر ماھی بە ئاھم لادرا
رۆژی روخساری کە دەرکەت ماھو روخیشی ھەلات
بو جیھادی کافران ھاتم گرفتارم بەداو
وا ئەسیری چاوی کافر چاوەکم نابێ نەجات
مودەتێ پیری تەریقەت بوو (ئەمین) بەو دەردە چوو
دەک حەلب ژێرو زەبەر بێ تو لەگەڵ حومس و حەمات

سه‌روی سوهیه قاومه‌تی ، یا تازه نه‌مامه
 توپی گو له روومه‌تی یا ماهی ته‌مامه
 نه‌و غونچه به‌نازه ده‌مه یا قهندو نه‌باته
 نه‌و گهرده‌نه مینایه پهری ئاوی حیاته
 فینجانه له‌سهر سینه‌ی یاقوبیه‌یی زیوه
 لیمویه مه‌مه‌ی باخه‌لی یا سیوی دزیوه
 سه‌یری به‌ده‌نی نازکی چهنده‌ی شلو شاره
 چین چینه له‌سهر روومه‌تی نه‌و په‌رچه‌مه خاوه
 شه‌یداو په‌ریشانی دوو ئه‌بروی که‌مانم
 غه‌داره چ بئ ره‌حه‌له دینی به‌گومانم
 له‌و سیوی زنه‌غدانو له‌و نه‌قره‌بی خامه
 به‌م شاعیره بئ کامه بلئی مه‌قسه‌دی کامه
 بۆ وه‌سلئی تو ئه‌ی شوخ نه‌بوو یه‌ک نه‌فه‌سیکم
 به‌و داخه‌وه مردنم که نه‌بوو دادرسیکم
 ئیواره هه‌تا وه‌ختی سه‌حه‌ر مه‌ستی خه‌یالم
 فه‌ردا که ده‌بی مونه‌زری روویی به‌خالم
 ماچی بده پیتم موژده که نه‌زدیکه وه‌فاتم
 مه‌علومه وه‌فاشت نییه قوربانی وه‌فاتم
 خالی ده‌مه‌که‌ت قاتلمه بیده‌ره ده‌ستم
 هه‌رچه‌نده شه‌هیدی ئه‌زه‌لی روژی نه‌له‌ستم
 رسوای جیهان بووم هه‌تا ماوه حه‌یاتم
 هه‌رچه‌نده فه‌ره‌نگی له‌دی هه‌ر بته‌ماتم
 ماچی که‌ره‌که دایه ووتی نالی حه‌رامه
 وه‌ی روکه چ بئ شه‌رمه له‌لای خو‌شی ئیمامه

مىرزا محەمد ئەمىن كۆپى حاجى ئىبراھىم كۆپى حەمد خەلىلەو لە
تيرە (كازمى) يەو دانشتوۋى شارى شىۋى بوو سالاڭى تەمەنى ھەرە
دوایی بە جۆتكارى و تووتنەوانى بردۆتەسەر ، چونكە زەۋىيەكى زۆرى لە
باۋكەۋە بۇ مابۆۋە . مىرزا محەمد ئەمىن ماۋەى سى - چوار سالان بۆتە
مامۆستاي مىندالانى رەزاخانى زەرزاۋ بەئىۋى مىرزايشى ھىندىك كارى
فەرمان رەۋايشى كىردوۋە كاتى خۆى لەئىۋ ئەدەب دۆستاندا بردۆتە سەر .

بەتيرى قەۋسى ئەبروۋىت ، كە ئەمرۆ زۆر بىرىندارم
بەچاۋى مەستى جادۋىت ، گەلنىك رەنجورو بىمارم
بەقەيدى دامى كىسۋىت ، ۋەكو مەجنون گرفتارم
تەبىبانى جىھان با بىن ، بىكەن چارەى دلى زارم

به کهس نایب شه فای دهر دم مه گهر بهو شوخی دلدارم
 وه کو بولبول له عشقی گول مه کانم گوشه ی باغه
 له باتی بولبولان چیکه م له گوشه ن دا سدهای زاغه
 دهر وونم له ته ته جسم نه گهرچی زاهیری ساغه
 به خالانت قه سه م جهرگم سه راسه ر نوقته بی داغه
 له تاوی دهر دی خوم هه رشه و هه تا کو روژی بیتدارم
 وه کو بادی سه با بونی گولی یارم له بو دینی
 له لای من تا قه ت و سه برو قه رار و هوشی نامینی
 سه دای بولبول و قومی دل و جهرگم ده سو تینی
 نه گهر وهختی سه حر بولبول له عشقی گول ده نالینی
 له عشقی رووی له یلای وه کو مه جنونی دیوانه
 دلم بو فیکرو نه ندوهی تو بو ته مه سکه و لانه
 مه کانم هه ر له کیوانه له عالم بوومه بیتگانه
 له وه سلی رووی شه معی دا ده سو تی گهرچی په روانه
 نه من دایم ده سو تیم و له عومری بی تو بیتزارم
 له عشقت دوو به لام تو وش بوون په ریشانی و سه ودا سه ر
 ته بییی دهر دی عشقی من نه تو ی نه ی نازه نینی دلبر
 له نیو شنو یی بی نه نیسو و مونسو ره به ره
 نه خو شی دهر دی هیهجرانه نه مینی بی که سو بی دهر
 حه کیم دهرمانی نازانی وه ره یاری وه فادارم
 سه ر بلندم له نه زه ل منی دانا کورد
 ساحیبی غیره تن نه و قه و مه وه کو روسته می گورد
 هه که س پی په نجه له په نجه ی مه ده دا یاره بی
 ده ستوو په نجه ی بشکی ، ملی له بنده بیی هورد

ساحیبی غیره تو ناموسو سه خو ته بع و غه نی
 نانده ری ئیرته له بو وان له گه ل خواردن و خورد
 حه یفو حه سره ت که له بهر دهر دی نفاقیه له پاش
 یا ره بی بوچی نیفاقت له نیو نه و قه و مه نه برد
 من (نه مین) م له شنو ناخوری روژیکی خودا
 هه ل ده کا نوری چراغیکی له بو میلیله تی کورد

نەمىن غەبۇللا

ئىتۇي محەمەد نەمىن كورى شىخ غەبۇللايە ، لە سلىمانى لە سانى (۱۳۰۶) ى كۆچىدا لەدايك بوو ، لە سەردەمى عوسمانياندا ئامادەيى مولكى تەواو كىردووو لە زانىارى كۆنىشدا شارەزايى پەيدا كىردووو لە شەرى يەكەمى جىهاندا پىنچ سالان سەربازى كىردووو ، لە رىكەى نىشتىماندا زۆرى خەبات كىردووو چەند جارىك بەدىل گىراووو ھەمىشە پىشتىگىرى خواستەكانى شىخ مەحمۇدى كىردووو . لەو كاتەدا ، كە كراو تە باجگر ، رازى نەبوو و بىم بۆنە پەو نەم غەزەلەى داھاتووى ھۆنىو تەوہ :-

بولبولى عەھدو ..

بولبولى عەھدو وەفاتم ، بۆ لە گولزارم ئەكەى
سەروى ئازادم بەراستى بۆ لە جويبارم ئەكەى
من لەژىر بارى سەفەردا شانى سەبىرم تىك شكا
وا لەسەر ئەم بارەو ش تۆ بۆچى سەربارم ئەكەى
ئەھلى عىلم و مەدرەسەو مزگەوتو تەكىو خانەقام
تۆ بەئەھلى دۆزەخو ھەم ئەھلى ناو نارم ئەكەى
من لەبەر سەبىرو تەحمەول سەلتەنەت پەشمە لەلام

خۆم لەگەل باش كابتى مابەينى شا ناگۆرمەو
تۆ بە مەئمورى كەرانەو باجى بازارم ئەكەى

ئەنوەر مایى

ئەنوەر شېخ تايەر مایى

(۱۹۱۳)

ئەنوەر شېخ محەمەد تايەر لە ئازارى سالى (۱۹۱۳) دا لە گوندى ماهى
هاتۆتە دىناو ، لە خىزانىكى ئايىنى دا بەروەردە بوو ، تەمەنى دوو سال
بوو ، كە باوكى كۆچى دوايى كردوو دايكى بەخىوى كردوو زانست و
زانبارى ئايىنىشى لەلای شېخ مەزھەرى نەقشبەندى مامى ، كە سەرۆكى
ئايىنى خىلەكەيان بوو وەرگرتوو .

بەمالەى ئەنوەر شېخ تايەر بەزانست و زانبارى سى سەدە سالىك
لەمەوبەر نىودار بوو زانايانى ئايىنى وەك عەبدوللا ماهى و مەلا عەبدولقادرو
شېخ قاسمى ضرىرو ھى دىيان تىدا ھەلكەوتوو و ھەمووشيان ديوانى
شيعريان بە زمانانى كوردى و عەرەبى و فارسى ھەبوو ، بەلام كۆچ كردن و
لانەوازی سالى (۱۹۲۳) يان بۆ ھۆى لەنيوچوون و سووتانى كنىبخانەكەيان و
نەمانى دەسنووسەكانيان . ھەر كە ئەنوەر قوتابخانەى سەرەتايى
تەواو كردوو ، لەسەر خواستى دايكى رىگەى ئايىنى گرتۆتە بەرو لەسەر
دەستى زانايانى ئايىنى زانستى ئەم بوارەى تەواو كردوو بە مامۆستای
قوتابخانەى سەرەتايى دامەزراو و ھەر بۆ ماوێ سى سال ئەم كـارەى
كردوو دەستى لى ھەلگرتوو ، لە سالى (۱۹۴۴) دا ھەولێ داو گۆفارىكى
كوردى لە دەۆك دەرپەينىت ، بەلام سەرنەكەوتوو و رىگەى نەدراو .

نىوبراو لە (گەلاوێژ و ھاوارو روناھى و دەنگى كىتى تازە) دا ھۆنراوێ
خۆى بلاو كردۆتەو . ئەنوەر لە وەرگىرانىش دا دەستىكى يالای ھەبوو و
ئەو بەرھەمانەى خوارەو ەشى بۆ جى ھىشتووين .

- ۱ - له یلاکا سیی ، دانانی گریگوری بتروف .
- ۲ - مه ته لوکیت کوردی نیتزیکه ی (۲۰۰۰) دوو هه زاریک .
- ۳ - گهرامیرا کوردی .
- ۴ - جوگرافی و دیروکا برواری بالا .
- ۵ - دیاریا لاوا .
- ۶ - نيزدی نهولی وان .
- ۷ - دیوانی هونراوه

له بهرهمه چاپکراوه کانی

الاکراد فی بهدینان ، موصل ، ۱۹۶۰ .

جانا جانا بهس بهانا ، بائسی مانا شهیری
 تولو رهندي ، بهی وی چهندي ، دل تزی کر ژ ناگری
 نه تو حوری ، نه پهری ، زهندي ژ توخمی به شهیری
 نه ز دخوم سویندی ب (زهندي) ماهو تابو فهنه ری
 دارو بار هه یفو ستار ، سه رخوشی دیدارا تهیه
 مانتی سه رخوشو بی هوش ، بویه بهس میواتری
 مام بزا که فتی چهما ، هاته سهما لومه نه ماما
 های ژ خوه ، چوما ژ خوه ، وی نازکی دل کهرکه ری
 سوورگولو نه سرین ژته بون شه همزار ، نابن دیار
 لهو که تن لاتو ، که لاتا ، ثان له نفاق ده حلو دپی
 مانتی هه یران و دیوانی بو لاوی چیا ؟
 سه د که مال پنج سه د رزا گاغا تودی دل ژ خوه کری
 هاتیه زیناره مانی ، خو هژانی ، کرکه نی
 مه برا سوجه ژبو تاووس مه لیکا نه نوهری

بائی : فری بده ، لابه
 مانا فهیری : مه هانه و بیانوی برین .
 تول : زور جووان
 زه ند : کتیبی زه ند
 فه نه ر : جو ره فانوو سیکه
 هه یف : مانگ
 ستار : نه ستیره
 میواتری : میوی تری
 مام بز : ناسک ، مامز
 هه یران : شهیدا ، دلدار ، عاشق
 لاوی چیا : نازنیوی شیعی نه نوهر ماهیه
 های : جووانی
 کهرکه ری : پارچه کردن .

دلبر لسه هر جاره كا دى برهو كشاندن
 سه د گه زمه نه و قه زمه له دلى خسته رشاندن
 هاتا به گراني خوه هژاندې ، مه دزاني
 زه ندیت كو به بازن ، بوچه داخوازی هلاندن
 كه زیت وه کی مارا ، كو بژارا ، خوه سیارا
 دهافین دكوژن ، نه و دبهژن ، دى له هژاندن
 زولفا وه کی دوشكان ، نه و چاڅا به بروسكا
 دل سوتو ، جه گهر كوتو ، هزار ئیش له چه ماندن
 ژ كه نى ته مه زانى ، تو ژ بو جاني مه هاتى
 نه ف جاني پژان ، هه ردهم مه لان ، لسه كرى خواندن
 ژینا بدره و ، بوچه نه و ؟ گنده نه و دهرده
 لى یاری ژمیژ جان و رهوان ، برنو ره فانندن
 (نه نوه) دو هزار ده فته ر ، به مهده ر ژ نه و به هیقى
 بو وى ته قیا كوڅى به بی فایده وى شانندن

برهو : برؤ
 گه زمه : تیر
 كه زى : پرچ
 ژار : ژهر
 سیار : سووار
 كه نى : پيکه نین
 ژان : ژان ، نازار
 گه ند : عه زاب ، نازار
 مهده ر : تكا
 كوڅى : كڅوى

ئەنوەرى گەزەردەیی

(ئەنوەر سەید ئەحمەد شیخ کەریم)

(۱۹۲۱)

ئەنوەر کورپی سەید ئەحمەد کورپی شیخ کەریمی کۆییەو لە بنەمالە
شیخ حەسەنی گەزەردەییە .

لە سالی (۱۹۲۱) دا لە کۆیەدا هاتۆتە دنیاووە هەر لەویدا خۆیندنگە
سێی ناوەندی تەواوکردووەو لە هەولێرش چوار و پینجی خۆیندووە لە
تەمەنی (۲۰) بیست سالی دا دەستی بە غەزەلخوان کردووە ، دیوانەکی
(۲۰۰) دووسەد لاڤەرەپەك دەبێت .

براده‌ری چاك وه كو براييه
 پرشه‌نگی ژینه وینه چرایه
 له‌بو روژی رهش پشتو په‌نایه
 جیگه و مه‌نویه ، کوشك و سه‌رایه
 گهره و به‌ریزه ، به‌رزو بالایه
 سه‌نگه‌ری سه‌خته ، شووره و قه‌لایه

به‌لام برا (دهر د) ههردهم به‌لایه
 سه‌د مه‌کرو فیلی له‌ناو دلایه
 شادی و عوشره‌تی خه‌م و جه‌فایه
 جیی ئومید نیه ، زور بی و ه‌فایه
 برا دهردی و ا سا له‌م دونیایه
 واز لی‌هینانی بو دل شی‌فایه

براده‌ری چاك جیی ئیعتیماده
 کوله‌گی ژینه زادو زه‌واده
 جیگه‌ی باوه‌ری و ئومیدی دله
 سایه‌ی دره‌خت و سی‌به‌ری چله
 بربره‌ی پشته گلینه‌ی چاوه
 خوینی ده‌مارو جه‌رگ و هه‌ناوه

ره‌وشه‌ن که‌ره‌وه‌ی ریگه‌ی ژیا‌نه
 باوه‌پ‌پ‌ن‌کراوی نیو نیشتمان‌ه
 برای به‌نرخ‌ی هه‌موو لاوانه
 شمشیری ده‌ستی لی‌قه‌وماوانه
 هیزی دلانه چرای چاوانه
 گه‌نچ و گه‌وه‌ره ، شیرینه - جوانه

جا نه گهر دۆستو برادهر وا بوون
 پياوى به نرځو خاوهن وه فا بوون
 پيوسته دليان قه د نره نجينين
 ريزيان رابگرين ، نه يان شكتينين
 ناگاداريان بين ، به دلو به گيان
 بيان پاريزين له چنگك دژمنان
 يارمه تيان بدهين ، به مالو به سهر
 له روژانسي رهش ، له كوشتارو شهر
 له ناله باري و برسپه تي و رووتسي
 له بوون و له كه م و كورتسي
 له خوځشي ژيان له ناخوځشي ژين
 له خه م و تالسي ، له ماته م و شين
 له گشت نه گبه تي نه بې شهريك بين
 پشتي يه ك بگرين ، نابي تهريك بين

۱۹۵۶/۱۰/۱۰

جوانيس يار

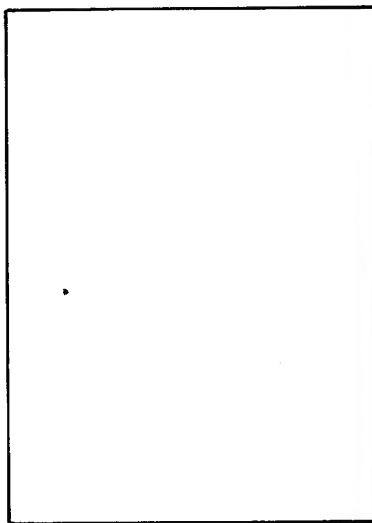
جوانه ، شيرينه يارم ، ياره كې وه فادارم
 خوځه ويستي دلدارم ، گولزاري نه وبه هارم
 گولشه ني زهردو شينم ، نازنازي نازه نينم
 چاوبازي روو به فريتم ، مايه ي خوځ به ختي ژينم
 رووناكي دل و دينم ، دهوای دهر دو برينم
 په ريزاده ي ماچينم ، روح سوو كي خوځ شيرينم
 ياريكي زور شيرينه ، شيرينه وه كه هه نگوينه
 سينه ي گول و نه سرينه ، گولشه نتيكي ره نكيينه
 زور جوانه و زور نه خشينه ، حووري سهر رووي زه مينه
 قه دي وه كه سنه وبهره ، سده ياخود غه رعه ره
 خه نده ي دوپو گه وه ره ، ماچي ليوي شه كه ره
 زيره ياخود زيوه ره ، بيشك گه نجی كيشوهره
 دل به رتيكي دين به ره ، ياريكي ره نك نه سمه ره

۱۹۵۷/۷/۲۰ هه ولير

ئەنوەر ھیرانی

(ئەنوەر مستەفا عەبدوللا ھیرانی)

(١٩٠٨)

ئەنوەر كورپی كاك مستەفا (صافی) كوری كاك عەبدوللای ھیرانییەو
لە تیرە ی ئەمبیزە ٠ لە سالی ١٩٠٨ دا ھاتۆتە دنیاو ، خۆیندن و زانیاری
ئایینی تەواو کردوو و ھۆنراوە کانیشی نیشتمان ی و دلدارین و ئیستە
نیشته جی کوردستانی ئیرانە ٠

خالی نییه فیکرم به خودا قهت له خه یالی
 مولکی هه موو دونیا که مه بوجی و مه جالی
 په خشان بووه زولفینی له سهر تا که مالی
 چین چینه نه م نه گریچه له سهر له وحی جه مالی
 هه که سی ، که بیینی نیه باکی سهرو مالی
 جارئ چیه لابه له سهر نه و روزه نیقابیه
 ره حمی بنوینه ، به خودا عهینی سه وابیه
 دل هه پسو زه لیله ، که له زیندانی عه زابه
 رووی به دری له ژیر هه وری دوو زولفی له حیجابیه
 قاتیله وه کو شیره دوو نه برؤی هیلالی
 داخم بووه وه ک زولفی رهشت قه ددی کشنگم
 تر ساوی غه دهنگی توه ، نیسبانه له ره نگم
 وه لا به دایم له نیو تابوته سینگم
 سینه ی سه ده فیه ، باغی سه فا دل به ری شه نگم
 کوژ راوی موژم ، شاهیده نه م په نجه ی ئاله
 وه ک لاله ده روون داغه له بهر ته غنی ره قیبان
 دل زارو برینداره به موژگانی هه بیبان
 بو من که تو لوقمانی چ باکم به ته بیبان
 رابیره له سهر قه بری غریبان به قوربان
 عه یی سیفه تی ساحیبی ئی عجازو که مالی
 بو شه مسی جه مالی چ شکستی به قه مه ردا
 بنواره که لامی ، که ره واجی به شه که ردا
 سه یری که چ که سرتیکی به بازاری قه مه ردا
 نونته وه کو نه و نه بووه له نیو نه وعی به شه ردا
 مه جبره دل م مهسته له شه وقی خهت و خالی
 چهند سهر له هه وادان و چهند روح له به لادان
 بو حوکی شه دیدی تو موده یه کهن له زیندان
 بو ره سمی و هه لازمه تو ش بی بی بو سهر دان
 بو جه وری ره قیبان و له بهر ره غمی هه سودان
 ده سکه ن به دوعا روو له خودا خیر بی تالی

۱۹۴۳

(*) پینج خشته کی نه نوه ره له سهر غه زلی سلیمان ئاغا .

نهولای حسنه

نیوی (عبدالله) کوری حسنه کوری نهحمه د خانه ، ناموزای مهولانا خالیدی شاره زووریو له تیره ی مکایلیانوه نهولای حسنه نیوبسانکی ده رکردووه ، خوینده واری نه بوو ، بهلام بوژیژیکي لیها توو بووه و له سالی (۱۳۱۶) وه یا (۱۳۱۸) کوچی دا له تمه نی هه شتا سالی دا کوچی دواپی رکردووه .

نهولای حسنه دانیشتنووی هه له بجه بووه و سه ربارت به کاکه یه کان پارچه هونراوه یه کی نئوداری هه بووه ، جاریکیان ، که هونری داشورین – شیخ رهزای تاله بانی ده چینه هه له بجه و له مالی عوسمان پاشای جاف میوان ده بیت ، مام نهولای حسنه بانگ ده کهنو نهو پارچه هه لسته ی پو ده خویننه وه ، که شیخ رهزا گوئی لی ده بیت ده فرمویت : « بهخوا ئهم

قهسیده به له قهسیده کهی من فهسیح تره ، که له ههجوی کاکهیه کاندا
ووتوومه ، وا له ژیره چهند پارچه هونراویه کتان بهوینه بۆ دینینه وه :-

جیرانی ههرده
ولهدهی خهتا ، وهتهن گوم کهرده
دهلیلی رم کیش غهزلانی چین
سه یاری سهر کوی سهر به زران نشین
مسکی ناف لهعه تر مایه ی عه تاران
دهماغ له ههوا ی به رزه دیاران
ستاره ی زوحهل فیتنه ی زه مانه
جهلاددی خوین ریژ خویش و بێگانه
دلی عاشقان قیمه ی که باب کهر
جای بیژن نه جای نه فراسیاب کهر
توخودا نازیژ زولفان عه نه رین
گوی بده به حرف بهنده ی که مترین
با سه دجار مه عشوق بانوی شیرین بی
خاسه جهلاددی پری خهشم و قین بی
بالات بنوینه به ته رتیبه وه
به خهنده ی له علی سهراندیبه وه
بنوینه فیدای جه بینت یه که دم
به وینه ی جامی جهان نمای جهم
بۆ په روانه که ی شهیدای شهوقی شه
رووت ده رخه له تو ی عهره قچین کهم کهم
به جلوه ی چاوت شوخی دیده مهست
رازیم به حوکی رۆژه که ی نه له ست
با ماچ کهم خالت به حیجاب وه
وه که بهرد به گو شه ی بینای کابه وه
بنۆشم شهربهت له لیوت بێخه
فه رزه دم ته رکا هه جاج له زه مزه م

کابرایه کی همه وه نندی له بهر هه ژاری و ده ست کورتی و سهختی ژبان
له خۆی بێزار ده بێت و ده چینه ده ره وهی شار له سه ر شاخێک پیتی شوور
ده کاته خواره وه ده لیت :-

خوایه من و تو وا وینه حساو
هیچ درۆ نه بێ وه بێ چاو و راو
سه نه یی عومرم وه په نجا گه پی
راحتیم له ژیر سایاتا ۰۰۰ نه دی
چل سال له سه ر یه ک ره مه زانم گرت
له مالی خووما فتارم نه کرد
ئینجا له مالی ره زا قولی ۰۰۰ خان
سه د شه قیان لێدام له سه ر له تنی نان
نه گه ره به بایه که لاشی وه پام
ده دی نه گه رام بۆ چێشتی وه تام
روژیکی چوومه مالی شاتوری
گوشتیان نه برژاند وه داری به رووی
کویتیکم رفان نامه سه ر ژبان
له په له په لیان جه رگمی سوتانه
چاوت پتوه بی نه هاتیه جه واو
پاشان نه ویژی فلان پیاو خراو
ئینجا نه ویژی نا وه ره کاورا
حسابت چیه ده فته رت ناو ره .

ژیرم خاك نه که ی سه رم سه نک نه که ی
که من ده نک نه که م بۆچ تو ده نک نه که ی ؟

• ئلھۆ ماى

ئىۋى تەھا كۆپى شىخ مەزھەرى مايىو لە ماينى ھاتۇتە دىئاوۋە ھەر
لە مىنداللىۋە خراۋەتە بەر خويندەن دەست نووسىكى زۆرى كەلەپوورى
نەتەوايەتى كۆكردۆتەۋە لەۋانە دىۋانى ئەحمەد موخلىس ، كە بەچاپى گەياند .
ئىلھۆ لەسەرەتاي سالانى چىلدا دەستى بەھۆنىنەۋى ھۆنراۋە كىردوۋە ،
لەھۆنراۋە نىۋدارەكانى ئەۋ پارچە ھەلبەستەيە ، كە بەبۆنەى تىپەربوونى
شازدەسال بەسەر شەھىدبوونى شەھىدانى دىاربەكرە ، كەلە ۱۹۴۱/۶/۲۸
دا دايىناۋە :-

شىنىۋ تازىا شەھىدا ئەم زىبىرناكەين چ جىار
دى قەكەين تۆلا نەھىكا ۋەختەكى زىرىن بىزار
ۋان مەغولا راف دىبەستىن مىرو مىر سەر ھەجىن
توخمۇ نفسى ۋان قەلاندن ھەمى گاڤا پەچىنىن
توركا گرتىن شىرو مىر چاك دەست و پى لى قەيدىكرن
كەت بىكەت گرتىن ۋە كوشتن لىن سى پىكا خىركىن

(*) ئەم باسە لە رۆژنامەى ھاۋكارى ، ژمارە (۲۳) ى لە ۱۰ تەمۋىزى ۱۹۷۱
دا بىلاۋىكرۋەتەۋە سەربەست بامەرنى ئامادەى كىردوۋە .

ره ستکا شه نقي بو دانا خه ندقاند پاريسز وهلات
 شيخ سه عيدي جان فيدا مر، رهش روژهك بوو مه هات
 نهو روبادي قه بقبه بي چو ئاخو زاري بوون بلند
 چو دلي شيري ژ ناف مه، بي خودان مان دهشت و گوند
 بو قيري زيمارو شيني، كو وهلات ما بي خودان
 پوسيده دلسوژو خه مگين هر هواربي دكن نه مان
 ني ژ خه ماوه نه م بوهشتين نه ي شه هيديت ره حمه تي
 دي ئازاكه ين نافو دهنگا كورده واريت بهركه تي
 با دكهت مه گه لي كوردا شيخ سه عيدي پر هونه ر
 يهك بين بو في وهلاتي دا ژ ژاني بينه ده ر
 ژانه كه قه ويا گرانه ئيشه كه بوي كه فنه ريش
 روبسي و برسي هر نيشانه، بومه بي كارو ئيش
 لهومه راف بهستن لتوركادا نه في ژاني بره نين
 توخم و نقشا لي بقلينين پال قه ده ينو پي بكه نين
 نه م لجهي خو بوين بياني خه لكبي مالي بوونه تورك
 لهومه كورو دول ژ خويي مه ند كرن نهو كرنه برک
 من داخازه ژوهو شيرهت في ريكي هوين بهرنه ده ن
 نافو دهنگي كورد بلندكهن دهوسا مه ووندا نه كهن
 پر كوفانه (نلهو) يي ماي شه هيديت جان مهن
 لهش لي كوزري سووت كه زبلي جهرگ و ميلاكيت گه زن

ئىبراھىم خان

ئىبىراھىم كورى حاجى ئاغا محەممەدە ، لە شارى « سنە » لە سالى
ئىبراھىم خان لە سەردەمى فەتخەلى شاو ناسرەدىن شادا فەرمانبەر بوو
لەبەر تواناي ئەدەبىي و خوش نووسى دوو شمشىرى بەخەلات دراوەتتى *

زۆربەى نووسىنەكانى بە زمانى كوردى بوون و بەشىۋەى ھەورامانى
بوو ، لەم يارچە ھۆنراۋەيەى خوارەودا بە سالارى دەولەت دەلىت :-

امد مەم گداشتە بەر سەر كولاھ كەچ
تەنھا نە زولفو ئەبرو موژگان كە نەنجەد
ئەين تەرز كەچ و رەوش و رەسم و رەكەچ
باغتى كى كەچ نەئادەى اول بنەى او
رويد مەين است درخت و گياھ كەچ

سەرنەج :

ئەم بابەتەى سەردەو لە ژمارە (٢٩) ى رۆژنامەى ژيندا ، كە لە
١٩٧١/٧/١١ بىلاو كراۋەتتەو وەركىراۋە ، بە ئىبى مەلا عەلى سەنجەرى پەخش
كرايۆو .

ئىبن ئادەم نىۋى مەمەد كورى مەلا ئادەم كورپى مەلا عەبدوئىلا كورپى مەلا عىسايەو خەلكى ناۋچەى بالەك بوۋە لە ھەرىمى رەواندز ، لە سابلاخ خوتىندى تەۋاۋ كوردوۋە لە سەردەمى مەمەد پاشادا مەلايەتى كوردوۋە مەلاى تايىبەتى ئەو بوۋە ، كە تواناى نەماۋە مەلاى خەتى بۆ پاشاى دياركردوۋە جى نىشىنى ئەو بوۋە ۋە قىتى ئىبن ئادەم بوۋە ۋە نىۋبراۋ لە كۈنە خانان لەخوار گۈندى دىلزىيە دانىژراۋە ۋە ھەمەيكى ئايىنى زۆرى جى ھىشتوۋە ، بەلام ھىچان چاپ نەكران ۋە ھۆنراۋى دلدارى ۋە ئايىنىشى ھۆنىۋەتەۋە ، بەلام ھىچمان لىدەست نەكەوت .

نىۋى ھىندىك لە پەرھەمە چاپ نەكرانە كانى ئىبن ئادەم :-

۱ - علم الصرف و النحو و علم الاصول و علم التوحيد و العروض ، (۳۰۰) لاپەرە دەبىت و لە (۱۲۰۴) ى كۈچى دا تەۋاۋى كوردوۋە .

۲ - سرقات مسؤل العظام في شرح مرآت مأمول الكلام ، (۲۰۰) لاپەرە دەبىت و لە (۱۲۰۸) ك . تەۋاۋى كوردوۋە .

۳ - مشكاة في فن الاداب وفي الوضع و الاستعارة ، (۳۰۰) لاپەرە دەبىت و لە (۱۳۲۰) دا دىناۋە .

۴ - ميقات المعقول في فن المنطق ، (۲۰۰) لاپەرە يەك دەبىت و لە سالى ۱۲۰۶ دا دىناۋە .

نمونه‌ی شیعی ئىبن ئادەم :

ھەوران كرده گۆلە گۆل (*)

مىكائىلا ئەتۆش دەى

توتن و ماشان بېشىنە

دەبا تۆش بىتە سەردەى

رۆمى ئەوا بەياۋون

كوتوبخانان دەكەن تەى .

★ بىروانە گوفارى (ھەوليرى ژمارە (۲) ۱۹۷۱ لاپەرە : ۹ .

مامۇستا كەرىم شارەزا ئەو چەند دىرە ھۆنراۋەى ئىبن ئادەمى خستە سەر كەشكۆلى گىو

ئىحسان فوناد

(دكتور ئىحسان كهرىم فوناد)

۱۹۳۶

دكتور ئىحسان فوناد سەبارەت بەسەرھاتى ژىنى خۆى ئەمەى خوارەوہى
بۆ نوسىوم :-

بە بنەمالە لە بااوكەوہ (كهرىم بەگسى حمە بەگ) دەچمەوہ
سەر بنەمالەى (خەندان) كە لەقەبى تايبەتى سەيد پاشاى خەندانە . ئەم
سەيد پاشايە كۆپى ئەحمەد بەگى غەوواصە .

ئەم بنەمالەى بە دوو نازناو ناويان دەرکردوہ يەكەميان غەوواص كە
روتبەىەكى سوپايى بووہ لە لەشكرى باباندا ، چونكە ئەحمەد بەگى غەوواص لە
لەشكرى بابانەكاندا بووہ لە قەلاچولانەوہ كاتىك ھاتوونەتە سەلیمانى لە يەكەم
دامەزراندنى ئەم شارەدا پەشداربووہ ، سەيد پاشاى خەندان كۆپى سەلیمانى
بەگ كۆپى ئەحمەد بەگى غەوواصە لەگەل باوكیدا چووہتە شارى ئەستەمبۆل وە
لەوئ نىشتەجى بوون ، پاش تەواوکردنى حقوقى ئەو سەردەمە پلە بە پلە
بەرز بوەتەوہ تا گەيشتەوہتە (صدرى اعظم) ، جەنەرال شەرىف پاشا نوینەرى
كورد لە بەستنى پەيمانى سەفەردا كۆپى سەيد پاشايە ئەوانەى بەناوبانگ بوون
لەم خیزانەدا احمد بەگى توفىق بەناوبانگ بە احمد بەگى متصرف ، حمەى
صالح بەگى ئەندامى پەرلەمان بۆ ماوہىەك حمەد بەگى پاشا كە فەرمانیەرىكى
میری بووہ لە شارباژێر ، ئاكرى ، سەلیمانى .

لە داىكەوہ لە بنەمالەى باباتم ، مەلا رەشىد بەگى باپىرم كە زانایەكى
سەردەمەكەى خۆیەتى خاوەنى كۆمەلەى بەرھەمە لە ئاین و زمان و مێژوودا ،
یەكەم كۆتیبى چاپكراوى (مجمع البحرين) بەسەرپەرشتى محەمەد عەلى
قەرداغى لەسەر ئەركى حاجى قادرى جەبار بەشىكى لى چاپ كراوہ ، دەستووسىكى
مێژووى لە نامەخانەى دكتور كامەران بەدرخان لە شارى پارىس پارىزاروہ .

مهلا رهشید بهگ له پاش جهنگی جیهانی یه که مهوه وولاتی بهجی هیشتنوه له هسته مبول نیشته جی بووه . جگه له زمانی عه ره بی ، تورکی ، فارسی ، فره نسیشی به باشی زانیوه .

۲ - پهروه رده و پیگه یشتن :-

له ۲۳ ثابی ۱۹۳۶ له شاری ههولیر له دایک بووم . نهو وهخته باوکم له دادگهی ههولیر موچه خوری میری بووه - باوکم ناوی به که ریم بهگی همه بهگ ده رکردوه زور هۆگری نه ده بو وروشنییری بووه ، نامه خانه یه کی تایبه تی هه بوو که بریتی بوو له چهند ده ستنوو سیک و کۆمه لیک کتیبی نه ده بی به زمانانی عه ره بی ، تورکی ، فارسی و تورکی . خاوه نی هه ندی به ره می نه ده بی یه که سی پارچه ی لی بلا و کراوه ته وه بی نه وهی ناوی خوی ده ستنیشان بکات . به شی زوری به ره هه ماکانی به پی پای خوی بۆ بلا و بوونه وه ده سستی نه داوه چونکه ئیجگار تایبه تین و زۆرتر نه ده بیکی گالته و گپ و کۆمیدی یه . به شی له نامه کانی له لای خزم و دۆستی نزیکي که ریم بهگی سعید بهگی زانستی هه لگیراوه .

له نه مه نی زور مندالی یه وه هه زم له شیعر له به رکردن بوو . پیش چونه قوتا بخانه م چهند هۆنراوه یه کی هه مدی صاحبقران ، قانع ، زیوه ر ، مه ده وشم له به ربووه هیندی جار له کۆپی میوان و سه یرانه کاندای خۆشی شیعیان بی ده خوینده مه وه .

نه وانه ی هاتوو چۆی باوکیان ده کـرد له شاعیرانو نووسه ران که بیه وه بیرم زیوه ره فه ندی که ماموستای بووه له مه کته بی روشدییه ، ره فیق حیلمی که براده رو ئاشنای خوی بووه ، علی کمال باپیر که براده ریکی نزیکي باپیرم بووه وه په یوه ندیه کی تایبه تی هه بوو له گه ل باوکماو ماموستایه کی خۆشه ویست و به ریزی خۆشم بوو ، سه لام له شاری هه له بجه له سالانی ۱۹۴۸ و ۱۹۴۹ د ۱۵ . وه له لاوه کانی نهو سه رده مه ش (احمد هه ردی) که له سالانی ۱۹۴۴ و ۱۹۴۵ له ناوچه ی خورمال ماموستا بووه وه کو خـۆی پاسی ده کاو ده یگێر یته وه له گه لی کۆپی تایبه تی و مه جلیسدا به یه که وه به شداربوون . نهو وهخته باوکم به ریه به ری ناوچه ی بوو له خورمال .

به هۆی نه و نامه خانه بچوو که ی باوکمه وه به شداربوونی له هه ندی روژنامه و گوڤاری کوردی و عه ره بیدا وه کو : (هه لال) ، روژنامه ی ژین ، گوڤاری گه لاویژ چێژی نه ده بیم له سه رده میکی زور منالی یه وه ده رفه تی پیگه یشتنی بۆ ره خساوه ، که نه ختی هۆشو فام کراوه ته وه توایه پومه له هۆنراوه زیاتر تیتیکم به ره می شاعیره به ناو بانگه کانی سه ده ی نۆزده له گه ل هه ندی شیعی پیره میترد ، علی که مال باپیر ، احمد مختار جاف ، سلام ، حاجی قادری کۆبی ؛ دله دار ، هه ردی ، مه ده وشم ، قانع نه مه جگه له مه م و زینی نه حمه دی خانی که هه موویان که مو زور به شدا بوون له په ره سه ندنی چێژی نه ده بیم .

له گۆناره كانى : رۆژى نوئى ، بلىسه ، پرشيك (له ده ره وهى وولات) بۆ
ماوه يهك نه ندامى دهستهى نووسهران بووم ، ماوه يهك بهرپرسيارى گۆنارى
روشنبيري نوئى بووم .

سالانى ۱۹۵۷ - ۱۹۶۰ مامۆستاي پلهى ناوه ندى بووم له سىلمانى ۱۹۶۷ -
۱۹۷۳ كولييجى نه دبىيات ، ۱۹۷۳ - ۱۹۷۵ بهرپژه بهرئيتى رۆشنبيري گشتى
۱۹۷۶ - ۱۹۸۲ كولييجى نه دبىيات پاشان كولييجى بهروه رده .

له بهرهمه كانى :-

چهند ليكۆلينه وه ووتاريك ده بارهى رهخه وه نه دب ، كۆمه لى هۆنراوه
له مانه كۆمه له هۆنراوى (گولئى كيؤى) ، (دوا چريكه) له گه ل ساغ كردنه وهى
چيرۆكى مه سه لهى ويژدانى نه حمه د مختار جاف چاپ كراوه - جگه له مهش
له گه ل جه وده ت بلال و حوسين عارف كتيبى (دراسات معاصرة) و كتيبى
نه دب و زمانى كوردى بۆ پۆلى يه كه مى ناوه ندى وه له گه ل دهسته يهك
روشنبيري دا ساغ كردنه وهى كتيبى (نه نجمه نى نه دبىيانى كورد) و (ديوانى
كوردى)ى حه مه بۆر كه ئيستنا له ژير چاپدايه (*) .

احسان فؤاد

۱۹۸۴/۱۱/۱۲

بووكه شووشه

بووكه شووشهى چى ؟ كهى شووشه ئاوا به ناز پيكه نيه وه
من پرشنگى تيم نه روانئى ، كه له ژيانا نه م ديه وه
روويهك خه نده وه گه شهى ژيان رژاوه ته سه ر روومه تى
ليوى سوورى و عه ترى گولئى باغه چى دنيائى هه لمژيه وه
گه ردن ناليم وهك بلووره ، بلوور كهى وا نه رم و ئۆله ؟
به ژن ناليم وهك بت وايه ، بت كهى له نجه و لارى ديه وه ؟
هه زار په يكه ر بئ به گه ردى بهر پيئى نه و به ژن و بالايله
هه زار گولئى باغه چى به هار قوربانى نه و جووته ليه وه

مۆسكو

نهيسانى - ۱۹۶۵

(*) (ديوانى كوردى)ى حه مه بۆر هيشتا نه كه وتۆته ژير چاپ - كوردستان .

خەم و خەوبینین

لە کاتێکدا دڵم چەشنی نەخۆشی نیوێ تاسا بوو
ژیاڤم ووشک ، دەروونم پڕ لە ماتێ چۆل و شێوا بوو
لە پڕ دەرکەوتنی شیوەت وەک پەری پڕشنگ و هیوابوو
بەلام سەد داخ بەخێرایێ لە چاوما خۆری ئاوابوو
بە دواتا یادگاری سالی بەسالی کەوتە تەوژم و تیڤن
دلی هێنایە هات وچۆ ، لەتەك گیان جووتە بۆی لەرزین
لە شانۆی خۆشەوێستی دا ، بە بەستەئێ ناویمیدی ژین
لە ئاسۆی بیرما کەوتە خەم و فرمیسک و خەوبینین

بەغدا ١٩٥٦

دلی من

بیرسن لەو دلهی نۆشی خەم و ئازاری دنیا یە
بیرسن لەو دلهی رشتی لە فرمیسک خوینی دەریایە
بیرسن لەو دلهی ئیستتا کە تاکەو چۆل و تەنیا یە
کە بۆ سەد یادگار و نیاز پەناگا و کونجی سەودایە
بیرسن تا بزانی با ! تنۆک کینەئێ لەلایە
دلی بۆ خۆشەوێستی بێ ، رق و کینەئێ لە بارایە !
بەلێ زۆرجار بە کول گریا ، رق و کینەئێ لە بارایە !
بەلام هەرگیز لە کینەو بوغز بە توسقال تۆزی تینایە
دلێکە ساف و بێگەردە ، دلێکە چەشنی ساوا یە
ئەبیینی ، هەست ئەکا کەیلە ، بەلام کینەئێ بەلانیە

گۆلی کێوی

هەولێر ١٩٥٥